

Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury
w Poznaniu

PORADNIK
BIBLIOGRAFICZNO-METODYCZNY

Kwartalnik

Poznań 2023

Przewodnicząca zespołu redakcyjnego: Iwona Smarsz

Redaguje zespół: Aneta Szczepaniak-Głębocka
Małgorzata Derwich-Pawela
Anna Wawrzyniak
Izabela Wielicka

Skład i łamanie: Ewa Oleszek

ISSN 0238-9142

Wydawnictwo Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej
i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu
60-819 Poznań, ul. Prusa 3
tel. 61 664 08 79

e-mail: poradnik@wbp.poznan.pl
<http://www.wbp.poznan.pl>

WIELKOPOLSKA

INSTYTUCJA KULTURY
SAMORZĄDU
WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO

Instytucja kultury Samorządu Województwa Wielkopolskiego

A-5 285 egz.

S P I S T R E Ś C I

	str.
I. KALENDARZ ROCZNIC, OBCHODÓW I WYDARZEŃ	
oprac. Izabela Wielicka	5
II. ARTYKUŁY	
<i>Aleksandra Piłsudska – zapomniana bohaterka naszej niepodległości</i> – Mikołaj Paczkowski	19
<i>2023 – Rok Jana Matejki; wielkopolskie akcenty w twórczości</i> – Małgorzata Derwich	29
<i>Bibliografia Regionalna Wielkopolski w zarysie</i> – Hanna Grygiel.....	42
III. ZESTAWIENIA BIBLIOGRAFICZNE	
Bibliografie osobowe:	
<i>Milan Kundera (1929-2023)</i> – oprac. Aneta Szczepaniak-Głębocka.....	49
IV. ŚRODOWISKO WIELKOPOLSKIEJ KULTURY	
<i>Mam w sobie mnóstwo języków. Rozmowa z Kubą Kapralem</i> – Anna Wawrzyniak	54
V. MATERIAŁY METODYCZNE	
<i>O Gałczyńskim i Tuwimie w XXI wieku</i> – Małgorzata Derwich	63
<i>Ja też mam prawo</i> – Izabela Wielicka	80
<i>Zdaniem bibliotekarza</i> – oprac. Izabela Wielicka	90
VI. MATERIAŁY REGIONALNE	
A. Przegląd nowości regionalnych	100
B. Imprezy kulturalne w bibliotekach publicznych woj. wielkopolskiego	113
C. Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury na łamach prasy	141
VII. KRONIKA.....	143

I. KALENDARZ ROCZNIC, OBCHODÓW I WYDARZEŃ

Rocznice 2023 ogłoszone przez Sejm RP:

Rok Wojciecha Korfańtego
Rok Pawła Edmunda Strzeleckiego
Rok Aleksandra Fredry
Rok Aleksandry Piłsudskiej
Rok Maurycego Mochnackiego
Rok Jadwigi Zamoyskiej
Rok Jerzego Nowosielskiego

Rocznice 2023 ogłoszone przez Senat RP:

Rok Mikołaja Kopernika
Rok Jana Matejki
Rok Wisławy Szymborskiej
Rok Włodzimierza Przerwy-Tetmajera
Rok Pamięci Bohatek i Bohaterów Getta Warszawskiego

Rocznica 2023 ogłoszona przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego:

Wielkopolski Rok Wisławy Szymborskiej

Lektura Narodowego Czytania w 2023 roku:

„Nad Niemnem” Elizy Orzeszkowej
– w 160. rocznicę powstania styczniowego

Wybrane daty rocznic, obchodów i wydarzeń w IV kwartale 2023 roku.

P a ź d z i e r n i k

X	–	Miesiąc profilaktyki raka piersi
X	–	Międzynarodowy Miesiąc Bibliotek Szkolnych
1 X	–	Dzień Polskiej Muzyki
1 X	–	Międzynarodowy Dzień Ludzi Starszych

	1	X		–	Międzynarodowy Dzień Lekarza
(10)	1	X	2013	–	Zm. Tom Clancy, amerykański pisarz, autor powieści sensacyjno-szpiegowskich (ur. 12 IV 1947)
	2	X		–	Światowy Dzień Zwierząt Hodowlanych
	2	X		–	Światowy Dzień Architektury obchodzony w pierwszy poniedziałek października
(190)	2	X	1833	–	Ur. Edmund Callier, oficer, uczestnik powstania styczniowego, historyk i publicysta wielkopolski (zm. 14 XII 1893)
(160)	3	X	1863	–	Ur. Stanisław Zaremba, matematyk, jeden z czołowych przedstawicieli krakowskiej szkoły matematycznej (zm. 23 XI 1942)
	4	X		–	Światowy Dzień Opieki nad Zwierzętami
(310)	5	X	1713	–	Ur. Denis Diderot, pisarz i filozof francuski (zm. 30 VII 1784)
	6	X		–	Światowy Dzień Mieszkalnictwa
(235)	6	X	1788	–	Otwarcie obrad Sejmu Czteroletniego
(150)	6	X	1873	–	Zm. Paweł Edmund Strzelecki, podróżnik, geograf, geolog, odkrywca, badacz Australii (ur. 20 VII 1797)
	8	X		–	Światowy Dzień Hospicjów i Opieki Paliatywnej
(10)	9	X	2013	–	Zm. Edmund Niziurski, powieściopisarz, autor utworów dla młodzieży, scenarzysta (ur. 10 VII 1925)
	10	X		–	Światowy Dzień Zdrowia Psychicznego
(210)	10	X	1813	–	Ur. Giuseppe Verdi, włoski kompozytor operowy (zm. 27 I 1901)
(110)	10	X	1913	–	Ur. Claude Simon, francuski pisarz i eseista, laureat Nagrody Nobla w 1985 r. (zm. 6 VII 2005)
(55)	10	X	1968	–	Zm. Nikifor Krynicki (właśc. Epifaniusz Drowniak), malarz prymitywista pochodzenia łemkowskiego (ur. 21 V 1895)
	11	X		–	Dzień Pamięci Generała Pułaskiego obchodzony w USA

- (110) 11 X 1913 – Ur. Zbyszko Bednorz, pisarz, poeta, historyk literatury i działacz kulturalny (zm. 28 XI 2010)
- (60) 11 X 1963 – Zm. Jean Cocteau, poeta, dramaturg i powieściopisarz francuski (ur. 5 VII 1889)
- (60) 11 X 1963 – Zm. Édith Piaf (właśc. Edith Giovanna Gassion), piosenkarz francuska (ur. 19 XII 1915)
- 12 X – Światowy Dzień Reumatyzmu
- 12 X – Światowy Dzień Wzroku (obchodzony w drugi czwartek października)
- 13 X – Dzień Ratownictwa Medycznego
- (95) 13 X 1928 – Ur. Alina Witkowska, historyk literatury, znawczyni literatury romantyzmu (zm. 21 IV 2011)
- (55) 13 X 1968 – Zm. Kazimierz Tymieniecki, historyk, mediewista, profesor Uniwersytetu Poznańskiego (ur. 19 XII 1887)
- (40) 13 X 1983 – Zm. Henryk Derwich, rysownik i karykaturzysta, tworzący m.in. dla „Expressu Poznańskiego”, „Głosu Wielkopolskiego” i TV (ur. 23 X 1921)
- 14 X – Światowy Dzień Normalizacji
- 14 X – Międzynarodowy Dzień Zmniejszania Skutków Klęsk Żywiolowych
- 14 X – Dzień Edukacji Narodowej
- (250) 14 X 1773 – Powstanie Komisji Edukacji Narodowej – pierwszego ministerstwa oświaty w Polsce i na świecie
- 15 X – Międzynarodowy Dzień Niewidomych – Dzień Białej Łaski
- (190) 15 X 1833 – Zm. Michał Kleofas Ogiński, kompozytor i teoretyk muzyki, pamiętnikarz, pisarz polityczny, członek konfederacji targowickiej, uczestnik insurekcji kościuszkowskiej (ur. 7 X 1765)
- (100) 15 X 1923 – Ur. Italo Calvino, włoski prozaik (zm. 19 IX 1985)
- 16 X – Dzień Papieża Jana Pawła II

- 16 X – Światowy Dzień Żywności
- 16 X – Światowy Dzień Chleba
- (135) 16 X 1888 – Ur. Eugene O'Neill, dramaturg amerykański, laureat Nagrody Nobla w 1936 r. (zm. 27 XI 1953)
- 17 X – Międzynarodowy Dzień Walki z Ubóstwem
- 17 X – Dzień Walki z Rakiem Piersi w Polsce
- (175) 17 X 1848 – Ur. Wiktor Gomulicki (pseud. Fantazy), poeta, prozaik, badacz dziejów Warszawy (zm. 14 II 1919)
- 18 X – Dzień Poczty Polskiej, Dzień Łączności
- 18 X – Światowy Dzień Owoców i Warzyw
- (95) 18 X 1928 – Zm. Tadeusz Jordan Rozwadowski, feldmarszalleutnant cesarskiej i królewskiej Armii, generał broni Wojska Polskiego, szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego w czasie Bitwy Warszawskiej (ur. 20 V 1866)
- 19 X – Narodowy Dzień Pamięci Duchownych Niezłomnych
- 20 X – Międzynarodowy Dzień Krajobrazu
- 20 X – Światowy Dzień Osteoporozy
- (290) 20 X 1733 – Ur. Adam Naruszewicz, poeta, historyk, tłumacz, biskup smoleński (zm. 8 VII 1796)
- 21 X – Polonijny Dzień Dwujęzyczności (obchodzony w trzeci weekend października)
- (190) 21 X 1833 – Ur. Alfred Nobel, uczony szwedzki, wynalazca dynamitu, fundator Nagrody Nobla (zm. 10 XII 1896)
- (140) 22 X 1883 – Zm. Thomas Mayne Reid, pisarz amerykański pochodzenia irlandzkiego, autor powieści przygodowych (ur. 4 IV 1818)
- (75) 22 X 1948 – Zm. August Hlond, prymas Polski, kardynał, arcybiskup gnieźnieński i poznański (ur. 5 VII 1881)
- 24 X – Światowy Dzień Informacji
- 24 X – Dzień Organizacji Narodów Zjednoczonych

- (465) 24 X 1558 – Ur. Szymon Szymonowic, poeta, pisarz, organizator Akademii Zamojskiej (zm. 5 V 1629)
- (75) 24 X 1948 – Zm. Ferenc Lehár, węgierski kompozytor operetkowy (ur. 30 IV 1870)
- (185) 25 X 1838 – Ur. Georges Bizet, kompozytor francuski (zm. 3 VI 1875)
- 27 X – Światowy Dzień Modlitwy o Pokój
- 27 X – Światowy Dzień Dziedzictwa Audiowizualnego
- (125) 27 X 1898 – Ur. František Běhounek, pisarz czeski, autor książek dla dzieci i młodzieży (zm. 1 I 1973)
- (95) 27 X 1928 – Ur. Witold Zegalski, pisarz poznański (zm. 31 VIII 1974)
- 29 X – Światowy Dzień Udaru Mózgu
- (120) 29 X 1903 – Ur. Mieczysław Jastrun, poeta, eseista, tłumacz (zm. 22 II 1983)
- (15) 29 X 2008 – Zm. William Wharton (właśc. Albert William du Aime), pisarz amerykański, malarz (ur. 7 XI 1925)
- (5) 29 X 2018 – Zm. Dave Duncan (właśc. David John Duncan), kanadyjski pisarz fantasy (ur. 30 VI 1933)
- (70) 30 X 1953 – Zm. Imre Kalman, kompozytor węgierski, twórca operetek (ur. 24 X 1882)
- 31 X – Światowy Dzień Oszczędności

L i s t o p a d

- 1 XI – Wszystkich Świętych
- (130) 1 XI 1893 – Zm. Jan Matejko, malarz (ur. 24 VI 1838)
- (20) 1 XI 2003 – Zm. Henryk Machalica, aktor teatralny i filmowy (ur. 18 VI 1930)
- 3 XI – Dzień św. Huberta – patrona myśliwych, leśników i jeźdźców

- (80) 5 XI 1943 – Ur. Sam Shepard (właśc. Samuel Shepard Rogers III), amerykański dramaturg, scenarzysta, eseista i aktor (zm. 27 VII 2017)
- (130) 6 XI 1893 – Zm. Piotr Czajkowski, kompozytor rosyjski (ur. 7 V 1840)
- (110) 7 XI 1913 – Ur. Albert Camus, pisarz francuski, laureat Nagrody Nobla w 1957 r. (zm. 4 I 1960)
- (70) 8 XI 1953 – Zm. Iwan Bunin, prozaik i poeta rosyjski, laureat Nagrody Nobla w 1933 r. (ur. 22 X 1870)
- 9 XI – Międzynarodowy Dzień Walki z Faszyzmem i Antysemityzmem
- 9 XI – Światowy Dzień Jakości
- (205) 9 XI 1818 – Ur. Iwan Turgieniew, pisarz rosyjski (zm. 3 IX 1883)
- (150) 9 XI 1873 – Ur. Tadeusz Miciński, poeta, prozaik, dramaturg (zm. II 1918, dzień śmierci nieznany)
- (105) 9 XI 1918 – Zm. Guillaume Apollinaire (właśc. Wilhelm Apollinaris Kostrowicki), poeta francuski polskiego pochodzenia (ur. 26 VIII 1880)
- (15) 9 XI 2008 – Zm. Stanisław Różewicz, reżyser filmowy i teatralny, scenarzysta (ur. 16 VIII 1924)
- (15) 9 XI 2008 – Zm. Andrzej Braun, pisarz, poeta, reportażysta (ur. 19 VIII 1923)
- 10 XI – Międzynarodowy Dzień Młodzieży
- (85) 10 XI 1938 – Zm. Mustafa Kemal Atatürk, turecki polityk i wojskowy (ur. 12 III 1881)
- (40) 10 XI 1983 – Zm. Jalu Kurek (właśc. Franciszek Kurek), poeta, prozaik, eseista, tłumacz, dziennikarz (ur. 27 II 1904)
- 11 XI – Święto Niepodległości
- (105) 11 XI 1918 – Zakończenie I wojny światowej, podpisanie w Compiègne układu o zawieszeniu broni

- (95) 11 XI 1928 – Ur. Carlos Fuentes (właśc. Carlos Fuentes Macías), meksykański pisarz, eseista, dramaturg i publicysta (zm. 15 V 2012)
- (45) 11 XI 1978 – Zm. Helena Boguszevska, prozaiczka, autorka książek dla dzieci i młodzieży (ur. 18 X 1886)
- (155) 13 XI 1868 – Zm. Gioacchino Rossini, kompozytor włoski, twórca oper (ur. 29 II 1792)
- 14 XI – Światowy Dzień Cukrzycy
- (145) 14 XI 1878 – Ur. Leopold Staff, poeta, dramaturg, tłumacz (zm. 31 V 1957)
- 15 XI – Międzynarodowy Dzień Uwięzionego Pisarza
- 16 XI – Światowy Dzień Tolerancji
- 16 XI – Dzień Walki z Paleniem Tytoniu (obchodzony w trzeci czwartek listopada)
- 16 XI – Światowy Dzień Filozofii (obchodzony w trzeci czwartek listopada)
- 17 XI – Ogólnopolski Dzień bez Długów
- 17 XI – Międzynarodowy Dzień Studentów
- 17 XI – Światowy Dzień Wcześniaka
- (165) 17 XI 1858 – Zm. Robert Owen, pisarz, angielski socjalista utopijny, działacz polityczny i społeczny (ur. 14 V 1771)
- (10) 17 XI 2013 – Zm. Doris Lessing, angielska pisarka, laureatka Nagrody Nobla w 2007 r. (ur. 22 X 1919)
- 18 XI – Europejski Dzień Wiedzy o Antybiotykach
- (105) 18 XI 1918 – Ur. Ludwik Hass, polski historyk, znawca masonerii, marksista-trockista (zm. 8 IV 2008)
- 19 XI – Światowy Dzień Ubogich
- 19 XI – Światowy Dzień Pamięci Ofiar Wypadków Drogowych (obchodzony w trzecią niedzielę listopada)

- (195) 19 XI 1828 – Zm. Franz Peter Schubert, kompozytor austriacki, prekursor romantyzmu w muzyce (ur. 31 I 1797)
- (140) 19 XI 1883 – Ur. Hjalmar Fredrik E. Bergman, prozaik i dramaturg szwedzki (zm. 1 I 1931)
- (165) 20 XI 1858 – Ur. Selma Lagerlöf, pisarka szwedzka, laureatka Nagrody Nobla w 1909 r. (zm. 16 III 1940)
- (25) 20 XI 1998 – Zm. Marian Brandys, prozaik, eseista, reportażysta, autor książek dla dzieci i młodzieży (ur. 25 I 1912)
- 21 XI – Światowy Dzień Życzliwości, Światowy Dzień Pozdrowienia (World Halo Day)
- 21 XI – Międzynarodowy Dzień Transferu Technologii
- 21 XI – Światowy Dzień Telewizji
- (145) 22 XI 1878 – Zm. Ludwik Mierosławski, działacz polityczny, pisarz, historyk wojskowości, wódz naczelny oddziałów powstańczych w Wielkopolsce w 1848 r. (ur. 17 I 1814)
- (95) 22 XI 1928 – Ur. Krystyna Siesicka (właśc. Krystyna Siesicka-Waśniewska), pisarka, autorka książek dla młodzieży (zm. 3 VII 2015)
- (60) 22 XI 1963 – Zm. John Fitzgerald Kennedy, polityk amerykański, prezydent USA w latach 1961-1963 (ur. 29 V 1917)
- (60) 22 XI 1963 – Zm. Aldous Huxley, pisarz angielski (ur. 24 VII 1894)
- (30) 22 XI 1993 – Zm. Anthony Burgess (właśc. John Anthony Burgess Wilson), szkocki prozaik, eseista, kompozytor, scenarzysta filmowy i telewizyjny (ur. 25 II 1917)
- (225) 23 XI 1798 – Ur. Klementyna z Tańskich Hoffmanowa, prozaiczka, pierwsza w Polsce autorka książek dla młodzieży (zm. 21 IX 1845)
- (90) 23 XI 1933 – Ur. Krzysztof Penderecki, kompozytor, dyrygent i pedagog muzyczny, rektor Akademii Muzycznej w Krakowie (zm. 29 III 2020)
- 25 XI – Światowy Dzień Pluszowego Misia

- 25 XI – Międzynarodowy Dzień Eliminacji Przemocy wobec Kobiet
- 25 XI – Dzień Kolejarza
- (55) 26 XI 1968 – Zm. Upton Sinclair, pisarz amerykański (ur. 20 IX 1878)
- (55) 26 XI 1968 – Zm. Arnold Zweig, prozaik niemiecki (ur. 10 XI 1887)
- (70) 27 XI 1953 – Zm. Eugene O'Neill, dramaturg amerykański, laureat Nagrody Nobla w 1936 r. (ur. 16 X 1888)
- (115) 28 XI 1908 – Ur. Claude Lévi-Strauss, francuski antropolog, twórca strukturalizmu w antropologii kulturowej (zm. 30 X 2009)
- (105) 28 XI 1918 – Przyznanie praw wyborczych Polkom w dekreście Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego o ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego
- (80) 28 XI 1943 – Konferencja w Teheranie, spotkanie przywódców koalicji antyhitlewskiej: Józefa Stalina, Winstona Churchilla oraz Franklina Delano Roosevelta
- 29 XI – Dzień Podchorążego
- (380) 29 XI 1643 – Zm. Claudio Monteverdi, włoski kompozytor, skrzypek, twórca oper (ur. 15 V 1567)
- (95) 29 XI 1928 – Ur. Andrzej Kijowski, prozaik, eseista, krytyk literacki i teatralny (zm. 29 VI 1985)
- (10) 29 XI 2013 – Zm. Natalja Gorbaniewska, rosyjska poetka, dysydentka, dziennikarka, tłumaczka literatury polskiej (ur. 26 V 1936)
- (255) 30 XI 1768 – Ur. Jędrzej Śniadecki, chemik, lekarz, biolog i filozof (zm. 12 V 1838)
- (155) 30 XI 1868 – Zm. Hipolit Cegielski, wielkopolski przemysłowiec i działacz społeczno-kulturalny, polityk, nauczyciel, filolog (ur. 6 I 1813)

- (135) 30 XI 1888 – Ur. Stanisław Vincenz, polski pisarz i filozof, znawca Huculszczyzny, myśli i sztuki starożytnej Grecji (zm. 28 I 1971)

G r u d z i e ń

- 1 XII – Światowy Dzień Zapobiegania AIDS
- 2 XII – Międzynarodowy Dzień Upamiętniający Zniesienie Nie-
wolnictwa
- (140) 2 XII 1883 – Ur. Nikos Kazantzakis, pisarz i poeta grecki (zm. 26 X
1957)
- (105) 2 XII 1918 – Zm. Edmond Rostand, poeta i dramaturg francuski (ur.
1 IV 1868)
- 3 XII – Dzień Naftowca i Gazownika
- 3 XII – Międzynarodowy Dzień Osób z Niepełnosprawnościami
- (110) 3 XII 1913 – Zm. Pierre Auguste Renoir, malarz i grafik francuski
(ur. 25 II 1841)
- (5) 3 XII 2018 – Zm. Andriej Georgijewicz Bitow, rosyjski pisarz, jeden
z twórców postmodernizmu w literaturze rosyjskiej (ur.
27 V 1937)
- 4 XII – Dzień Górnika – Barbórka
- (105) 4 XII 1918 – Ur. Witold Wirpsza, poeta, prozaik, tłumacz literatury
niemieckiej (zm. 16 XI 1985)
- 5 XII – Międzynarodowy Dzień Wolontariusza – Dzień Pomo-
cy Cierpiącym
- (100) 5 XII 1923 – Ur. Władimir Tiendriakow, pisarz rosyjski, scenarzysta,
publicysta (zm. 6 VIII 1984)
- (35) 5 XII 1988 – Zm. Teodor Parnicki, pisarz, autor powieści historycz-
nych i historyczno-fantastycznych (ur. 5 III 1908)

- (90) 6 XII 1933 – Ur. Henryk Mikołaj Górecki, kompozytor współczesnej muzyki poważnej i religijnej, rektor Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej w Katowicach (zm. 12 XI 2010)
- (80) 6 XII 1943 – Zm. Stanisław Chudoba, prawnik, działacz ruchu robotniczego, związany z Wielkopolską (ur. 23 IV 1913)
- (70) 6 XII 1953 – Zm. Konstanty Ildefons Gałczyński, poeta, satyryk, tłumacz (ur. 23 I 1905)
- (90) 7 XII 1933 – Zm. Roman Wilkanowicz, poeta, satyryk, dziennikarz, związany z Wielkopolską (ur. 27 II 1886)
- (120) 8 XII 1903 – Zm. Herbert Spencer, filozof angielski (ur. 27 IV 1820)
- 9 XII – Międzynarodowy Dzień Przeciwdziałania Korupcji
- (415) 9 XII 1608 – Ur. John Milton, poeta angielski (zm. 8 XI 1674)
- (160) 9 XII 1863 – Zm. Ludwik Gąsiorowski, lekarz, działacz społeczny i filantrop, członek zarządu Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (ur. 16 VIII 1807)
- 10 XII – Międzynarodowy Dzień Praw Człowieka
- 10 XII – Międzynarodowy Dzień Ochrony Praw Dziecka
- (80) 10 XII 1943 – Zm. Alfred Lampe, działacz i teoretyk ruchu robotniczego (ur. 14 V 1900)
- (75) 10 XII 1948 – Uchwalenie Deklaracji Powszechnej Praw Człowieka przez Zgromadzenie Ogólne ONZ
- (20) 10 XII 2003 – Zm. Janusz Pajewski, historyk, profesor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (ur. 5 V 1907)
- 11 XII – Światowy Dzień Tanga
- 11 XII – Międzynarodowy Dzień Terenów Górskich
- (220) 11 XII 1803 – Ur. Hector Berlioz, kompozytor francuski (zm. 8 III 1869)
- (180) 11 XII 1843 – Ur. Robert Koch, uczonek niemiecki, lekarz i bakteriolog, laureat Nagrody Nobla w 1905 r. (zm. 27 V 1910)
- (115) 11 XII 1908 – Ur. Aleksander Janta-Połyński, pisarz, dziennikarz, tłumacz, związany z Wielkopolską (zm. 19 VIII 1974)

- (105) 11 XII 1918 – Ur. Zygmunt Kałużyński, krytyk filmowy i publicysta (zm. 30 IX 2004)
- (105) 11 XII 1918 – Ur. Aleksandr Isajewicz Sołżenicyn, rosyjski pisarz i historyk, laureat Nagrody Nobla w 1970 r. (zm. 3 VIII 2008)
- (160) 12 XII 1863 – Ur. Edward Munch, malarz norweski (zm. 23 I 1944)
- 13 XII – Dzień Księgarza
- 13 XII – Dzień Pamięci Ofiar Stanu Wojennego
- (150) 13 XII 1873 – Ur. Walerij Briusow, pisarz rosyjski, przedstawiciel symbolizmu (zm. 9 X 1924)
- (130) 14 XII 1893 – Zm. Edmund Callier, oficer, historyk i publicysta wielkopolski (ur. 2 X 1833)
- (110) 14 XII 1913 – Ur. Artur Sandauer, polski krytyk literacki, eseista, tłumacz (zm. 15 VII 1989)
- (105) 15 XII 1918 – Ur. Maria Jarochowska, pisarka i publicystka (zm. 20 VIII 1975)
- (80) 15 XII 1943 – Zm. Edward Szymański, poeta, dziennikarz i satyryk (9 IX 1907)
- (95) 16 XII 1928 – Ur. Philip Kindred Dick, pisarz amerykański, autor powieści z pogranicza fantasy i literatury fantastycznonaukowej (zm. 2 III 1982)
- (120) 17 XII 1903 – Ur. Erskine Caldwell, pisarz amerykański (zm. 11 IV 1987)
- (40) 17 XII 1983 – Zm. Jan Maria Gisges, poeta, prozaik (ur. 15 I 1914)
- 18 XII – Międzynarodowy Dzień Migranta
- (220) 18 XII 1803 – Zm. Johann Gotfried von Herder, filozof i poeta niemiecki (ur. 25 VIII 1744)
- (5) 18 XII 2018 – Zm. Kazimierz Kutz, reżyser filmowy związany ze Śląskiem (ur. 16 II 1929)
- (175) 19 XII 1848 – Zm. Emily Jane Brontë, poetka i pisarka angielska (ur. 30 VII 1818)

- 20 XII – Międzynarodowy Dzień Solidarności
- (60) 20 XII 1963 – Zm. Gustaw Morcinek, pisarz śląski (ur. 25 VIII 1891)
- (55) 20 XII 1968 – Zm. John Steinbeck, pisarz amerykański, laureat Nagrody Nobla w 1962 r. (ur. 27 II 1902)
- 21 XII – Dzień Pamięci o Poległych i Zmarłych w Misjach i Operacjach Wojskowych poza Granicami Państwa
- (65) 21 XII 1958 – Zm. Lion Feuchtwanger, pisarz i dramaturg niemiecki (ur. 7 VII 1884)
- (165) 22 XII 1858 – Ur. Giacomo Puccini, kompozytor włoski, twórca oper (zm. 29 XI 1924)
- (160) 23 XII 1863 – Zm. William Makepeace Thackeray, pisarz angielski, realista i satyryk (ur. 18 VII 1811)
- (225) 24 XII 1798 – Ur. Adam Mickiewicz, poeta, dramaturg i publicysta (zm. 26 XI 1855)
- (140) 24 XII 1883 – Ur. Stefan Jaracz, aktor, artysta, społecznik, twórca teatru „Ateneum” (zm. 11 VIII 1945)
- (15) 24 XII 2008 – Zm. Harold Pinter, brytyjski pisarz, dramaturg, reżyser teatralny i scenarzysta, laureat literackiej Nagrody Nobla w 2005 r. (ur. 10 X 1930)
- (5) 24 XII 2018 – Zm. Ryszard Marek Groński, pisarz, poeta, dziennikarz, satyryk (ur. 20 II 1939)
- (85) 25 XII 1938 – Zm. Karel Čapek, pisarz czeski (ur. 9 I 1890)
- (140) 26 XII 1883 – Ur. Maurice Utrillo, malarz i grafik francuski (zm. 5 XI 1955)
- (100) 26 XII 1923 – Zm. Włodzimierz Przerwa-Tetmajer, malarz, poeta, działacz ludowy (ur. 31 XII 1861)
- (100) 26 XII 1923 – Ur. Ludmiła Marjańska, poetka, prozaiczka i tłumaczka literatury angielskiej (zm. 17 X 2005)
- 27 XII – Narodowy Dzień Zwycięskiego Powstania Wielkopolskiego, święto państwowe upamiętniające rocznicę wybuchu Powstania Wielkopolskiego w 1918 r.

- (85) 27 XII 1938 – Zm. Osip Mandelsztam, rosyjski poeta i prozaik pochodzenia żydowskiego (ur. 15 I 1891)
- (70) 27 XII 1953 – Zm. Julian Tuwim, poeta, satyryk, tłumacz (ur. 13 IX 1894)
- (5) 28 XII 2018 – Zm. Amos Oz (właśc. Amos Klausner), izraelski pisarz, eseista i publicysta (ur. 4 V 1939)
- (10) 29 XII 2013 – Zm. Wojciech Kilar, pianista, kompozytor muzyki poważnej i filmowej (ur. 17 VII 1932)
- (140) 30 XII 1883 – Zm. Jan Konstanty Żupański, księgarz i wydawca wielkopolski (ur. 1804, dzień urodzin nieznany)
- (5) 30 XII 2018 – Zm. Edgar Hilsenrath, pisarz niemiecko-żydowski, ocalały z Holocaustu (ur. 2 IV 1926)
- (220) 31 XII 1803 – Ur. Jose Maria de Heredia, poeta kubański (zm. 7 V 1839)

II. ARTYKUŁY

Mikołaj Paczkowski

ALEKSANDRA PIŁSUDSKA – ZAPOMNIANA BOHATERKA NASZEJ NIEPODLEGŁOŚCI

*Źródło: Wikipedia**

Wspominając proces odzyskiwania przez Polskę niepodległości, ukoronowany powstaniem niezależnego państwa w 1918 roku, najczęściej przypominamy postaci ojców-założycieli II Rzeczypospolitej: Józefa Piłsudskiego, Ignacego Jana Paderewskiego, Romana Dmowskiego, Wincentego Witosa czy Ignacego Daszyńskiego. Znacznie mniej mówimy natomiast o kobietach aktywnie zaangażowanych w walkę o odrodzenie ojczyzny. Jako przykład takiej bohaterki z całą pewnością wskazać możemy Aleksandrę Piłsudską. Jej biografia, choć często zredukowana wyłącznie do roli drugiej żony marszałka, niewątpliwie mogłaby stanowić podstawę trzymającego w napięciu filmu akcji. Uznanie Aleksandry Piłsudskiej przez Sejm RP za jedną z patronek roku 2023 (z okazji przypadającej właśnie sześćdziesiątej rocznicy śmierci) stanowi doskonałą okazję, aby przypomnieć o zasługach tej niezwykle odważnej kobiety.

Studentka – konspiratorka – kurierka

Aleksandra Szczerbińska, bo tak przed ślubem nazywała się ukochana Józefa Piłsudskiego, przysłała na świat 12 grudnia 1882 roku. Pochodziła ze zubożałej rodziny ziemiańskiej, mieszkającej w Suwałkach, a więc w ówczesnym zaborze rosyjskim. Jej dzieciństwo i młodość przypadły na czasy intensywnej rusyfikacji, nasilonej po upadku powstania styczniowego. Proces ten dotyczył również szkolnictwa, co Aleksandra wspominała po latach:

Każdą próbę mówienia po polsku, w czasie przerwy, w klasie, czy w mieście, karano natychmiast, zazwyczaj zatrzymaniem po lekcjach. Nie było dnia, ażeby nie padło choć jedno słowo pogardy dla Polski. Nauczycielki współzawodniczyły z sobą na tym polu, wszczepiając lub raczej usiłując nam zaszcześcić poczucie niższości wobec Rosji. Do tego celu najlepiej nadawały się lekcje historii, w czasie których tłumiliśmy nienawiść, a nasze nieliczne koleżanki Rosjanki racyły nas uśmieszkami pełnymi wzgardliwej ironii¹.

Szykany ze strony rosyjskich nauczycieli nie przeszkodziły dziewczynie w ukończeniu suwalskiego gimnazjum żeńskiego w 1901 roku. Wbrew opinii części rodziny, przekonanej o tym, że rolą kobiety jest prowadzenie domu, Aleksandra postanowiła kontynuować naukę. Wspierana przez babkę jeszcze w tym samym roku wyjechała do Warszawy, gdzie kształciła się na dwuletnich Prywatnych Kursach Handlowych Żeńskich Józefy Siemieradzkiej. Szkoła ta, utrzymująca wysoki poziom zajęć, przygotowywała kobiety do zawodu handlowca. Dodatkowo, wiedzę z zakresu socjologii, historii czy literatury przysłała pani Piłsudska zdobywała na wykładach organizowanych przez Uniwersytet Latający. Była to inicjatywa przeznaczona przede wszystkim dla kobiet (stąd określana czasem jako „babski uniwersytet”), umożliwiająca im dokształcanie się na tajnych kursach prowadzonych w języku polskim przez wybitnych specjalistów. Jej nazwę tak tłumaczyła Janina Mackiewicz-Wojciechowska: „częściej niż raz na tydzień w danym mieszkaniu wykłady nie mogły się odbywać, często dla zmylenia czujności policji, muszą być zmieniane, stąd ‘latający’ charakter uniwersytetu”². Doświadczenie wynikające z uczestnictwa w tego typu niejawnych wykładach, konieczność zachowania ostrożności oraz umiejętność działania w konspiracji panna Szczerbińska mogła wykorzystać w przyszłości.

W 1903 roku, po ukończeniu kursów handlowych, Aleksandra znalazła zatrudnienie jako urzędniczka w fabryce wyrobów skórzanых Alberta Horna. Praca w tym miejscu pozwalała jej bliżej zapoznać się z warunkami panującymi wśród robotników. Uderzał ją zwłaszcza wszechogarniający wyzysk, głodowe pensje i skrajne wyniszczenie zdrowotne. Problemy społeczne ciekawiły Szczerbińską już wcześniej, z zainteresowaniem studiowała pisma teoretyków myśli socjalistycznej: Karola Marksa, Augusta Bebela czy Karła Kautsky’ego. Jednocześnie istotna była dla niej walka o odzyskanie niepodległości. Połączenie sprawy polskiej z upominaniem się o sprawiedliwość społeczną w swoim programie głosiła Polska Partia Socjalistyczna, do której Aleksandra przystąpiła

¹ A. Piłsudska, *Wspomnienia*, oprac. E. Michalska, Warszawa 1989, s. 46-47.

² J. Mackiewicz-Wojciechowska, *Uniwersytet „Latający”: karta z dziejów tajnej pracy oświatowej*, Warszawa 1933, s. 9.

w 1904 roku. Ta nielegalna ówczasie organizacja na początku XX wieku stanowiła już silnie rozwiniętą i sprawnie funkcjonującą strukturę. W jej szeregach działali zarówno mężczyźni, jak i kobiety, osoby pochodzące z różnych klas społecznych i odmiennych narodowości. Młoda dziewczyna z Suwałk aktywnie zaangażowała się w działalność partyjną. Agitowała wśród warszawskich robotników, a także prowadziła uświadamiające klasowo pogadanki. Obecność kobiet w ruchu socjalistycznym nie zawsze spotykała się jednak z uznaniem. Jak podkreśla Marta Sikorska: „choć kobiety często zatracaly się w pracy partyjnej i godziły się na ryzyko więzienia czy zesłania, trudno było przełamać uprzedzenia robotników”³.

Mimo tego rodzaju przeciwności działaczki socjalistyczne odgrywały niezwyczajnie istotną rolę w pracy konspiracyjnej, a ich zadania nie ograniczały się wyłącznie do agitacji czy kolportażu różnego typu druków. Kobiety nie uchylały się również od uczestnictwa w powołanej do życia w 1904 roku Organizacji Bojowej PPS, na czele której stanął Józef Piłsudski. Aleksandra Szczerbińska zaangażowana została już do pierwszej akcji zbrojnej przygotowanej przez grupy bojowe partii socjalistycznej. Była to manifestacja na Placu Grzybowskim w Warszawie, którą zorganizowano 13 listopada 1904 roku w ramach protestu przeciwko poborowi rekrutów, związanemu z toczącą się ówczasie wojną rosyjsko-japońską. Choć udział Szczerbińskiej ograniczał się wyłącznie do ukrycia i transportu broni, niewątpliwie wymagał odwagi i zdecydowania. Kolejnym odpowiedzialnym zadaniem, jakie powierzono Aleksandrze na przełomie 1905 i 1906 roku, była koordynacja przemytu broni oraz organizacja jej składów w Warszawie. Młoda działaczka nie tylko rekrutowała uczestników transportu, poszukiwała miejsc odpowiednich do magazynowania uzbrojenia, zarządzała całym procederem, ale także sama przenosiła materiały palne:

Towarzyszka Ola jako łącznik między poszczególnymi składami broni i laboratoriami wyrabiającymi bomby, krąży pod okiem rosyjskich żandarmów, przenosząc broń i spełniając powierzone zlecenia. Żyje pod grozą ciągłych niebezpieczeństw. Maszeruje nieraz przez ulice Warszawy, przenosząc śmiertcionośne narzędzia walki w wykwinnym pudełku z magazynu damskiej konfekcji lub w czeluściach małej panieńskiej mufki⁴.

Aleksandra bardzo szybko dała się poznać jako odpowiedzialna, odważna i pełna zaangażowania działaczka. Mimo ogromnego ryzyka – za aktywność konspiracyjną groziło aresztowanie, zsyłka, a nawet kara śmierci – stale podejmowała się realizacji kolejnych zadań. W 1907 roku, po donosie szpicla,

³ M. Sikorska, *Aleksandra Piłsudska (1882-1963)*, Łódź 2021, s. 57.

⁴ R. Halny, *Aleksandra Piłsudska. Komendantka wywiadu kobiecego*, Warszawa 1934, s. 14.

Szczerbińska trafiła do więzienia na Pawiaku. Nie złamały jej panujące w areszcie warunki ani nocne przesłuchania, dlatego z powodu braku dowodów wkrótce została uwolniona. Traumatyczne doświadczenie nie odstraszyło młodej socjalistki od kontynuowania działalności w Organizacji Bojowej, konieczna okazała się jednak przeprowadzka do Kijowa. Tam zaangażowała się w przygotowywanie jednej z najbardziej zuchwałych akcji bojowników – ataku na rosyjski pociąg pocztowy. Zakończony powodzeniem napad miał miejsce 26 września 1908 roku na niewielkiej stacji kolejowej w Bezdanych, a dowodzenie nad nim sprawował sam Józef Piłsudski. Choć Aleksandra nie uczestniczyła w nim z bronią w ręku, powierzono jej niezwykle odpowiedzialne zadania, takie jak weryfikacja map czy pomoc w transporcie i ukryciu zrabowanych pieniędzy.

Kolejnym ważnym miastem w biografii Szczerbińskiej był Lwów, do którego przeprowadziła się w 1908 roku. Pracę zawodową w biurze dziewczyna łączyła z aktywnością konspiracyjną: redagowała korespondencję oraz prowadziła bibliotekę Związku Walki Czynnej, do której także wykonywała tłumaczenia publikacji obcojęzycznych. Ważna stała się dla niej również działalność w towarzystwie opieki nad więźniami politycznymi, organizacji wspierającej materialnie działaczy zesłanych karnie w głąb Rosji. W roku 1912 przystąpiła do Związku Strzeleckiego i przesłała dwuletnie przeszkolenie wojskowe. Wraz ze współtowarzyszkami prowadziła działalność wywiadowczą: kobiety zbierały informacje o infrastrukturze drogowej czy osobach mogących udzielić wsparcia konspiratorom w czasie prowadzonych akcji. Wreszcie, Aleksandra nadzorowała tajne archiwum, w którym gromadzone były zaszyfrowane raporty zawierające pozyskane wiadomości.

Z chwilą wybuchu wojny Szczerbińska jeszcze mocniej zaangażowała się w prace Związku Strzeleckiego. Do jej zadań należało instruowanie kobiet pragnących udać się na front. Kandydatki zachęcała do działalności wywiadowczej, choć znaczna większość z nich decydowała się na służbę sanitarną. W sierpniu 1914 roku, na polecenie Józefa Piłsudskiego, udała się do Krakowa, gdzie przyszły marszałek uczestniczył w tworzeniu struktur politycznych i wojskowych. Po powołaniu I Brygady Legionów Aleksandra rozpoczęła służbę w kobiecym Oddziale Kuriersko-Wywiadowczym, pełniąc funkcję komendantki oraz skarbniczki. W zakresie jej obowiązków znalazła się organizacja pracy kurierek: przygotowywanie ich do wyjazdu, troska o zapewnienie noclegu czy pożywienia, a także odszyfrowywanie otrzymywanych raportów i zdawanie sprawozdań. Zadania wykonywane przez kurierki należały do niezwykle trudnych i ryzykownych (za działalność szpiegowską na terenie Rosji skazywano nawet na karę śmierci), dlatego towarzyszka Ola troszczyła się o zapewnienie im maksymalnego bezpieczeństwa. Szkoląc adeptki wywiadu korzystała z osobistych doświadczeń, zdobytych jeszcze w okresie przed-

wojennym. Ich poświęcenie doceniał Józef Piłsudski, który rozumiał, jak wielkie znaczenie dla sprawnego prowadzenia działań zbrojnych mają informacje wywiadowcze.

W 1915 roku Szczerbińska przeniosła się do Warszawy, gdzie czekały na nią kolejne zadania. Wkrótce po przyjeździe do miasta została jednak aresztowana za działalność w Polskiej Organizacji Wojskowej, uznawanej przez Niemców za nielegalną. Ponownie trafiła na Pawiak, a następnie do obozu jenieckiego w Szczypiornie niedaleko Kalisza. Mimo tragicznych warunków tam panujących Aleksandra nie załamała się, a po kilku miesiącach przeniesiono ją – wraz z innymi więźniarkami – do łżejszego obozu w Lauban (dziś Lubań) na Śląsku, z którego została ostatecznie uwolniona dopiero pod koniec 1916 roku. Niemal natychmiast po powrocie do Warszawy podjęła pracę w kolejnej organizacji, którą była Liga Kobiet Pogotowia Wojennego. Jej działaczki, skupione w kilkudziesięciu kołach, propagowały ideę Legionów Polskich wśród obywateli, a także przygotowywały miejsca postoju żołnierzy, dbając o kuchnię, łaźnię czy pralnię. Przełom w życiu tej niezwykle aktywnej kobiety przyniósł rok 1917, a istotne okazały się tym razem, przede wszystkim, kwestie prywatne.

Żona – matka – obywatelka

Osobiście poznali się w maju 1906 roku, lecz Aleksandra słyszała o Józefie Piłsudskim znacznie wcześniej, był on bowiem znaczącą postacią w Polskiej Partii Socjalistycznej. Choć dzieliła ich różnica piętnastu lat, dość szybko przypadli sobie do gustu, a szczególną rolę odegrały tu wspólne przygotowania do niezrealizowanej akcji napadu na kijowski bank. Na drodze rodzącego się uczucia stał jednak fakt małżeństwa Piłsudskiego. Jego żona Maria, także aktywnie uczestnicząca w ruchu socjalistycznym, wkrótce zorientowała się, że Józefa i Aleksandrę łączy coś więcej niż wspólna działalność bojowa. Kobieta bezskutecznie żądała od męża zerwania kontaktów ze Szczerbińską, a kiedy w 1908 roku Piłsudski poprosił ją o rozwód, odmówiła. Komendant nie porzucił żony, nie zrezygnował jednak także ze spotkań z Aleksandrą. Taka sytuacja utrzymywała się przez kolejne lata. Początkowo ukochani nie afiszowali się ze swoimi uczuciami, z czasem jednak dla pozostałych konspiratorów ich relacja stała się oczywista.

Więź między Aleksandrą i Józefem z roku na rok wzmocniała się. Na taki stan nie wpływały negatywnie częste rozstania, które stanowiły nieodzowną część pracy konspiracyjnej. Wręcz przeciwnie, wspólne przekonania oraz działania zmierzające do odzyskania przez Polskę niepodległości cementowały rodzący się związek. Ważna była również korespondencja, pozwalająca utrzymywać stały kontakt nawet podczas pobytu w więzieniu. Nierozwiązana

wciąż pozostawała jednak kwestia małżeństwa Piłsudskiego. Przełomowy dla dwojga okazał się rok 1917. Dowódca I Brygady Legionów został wtedy aresztowany i trafił do Magdeburga. Kłopoty spadły również na Szczerbińską, którą nieustannie kontrolowała policja. Jednak znacznie istotniejszy był fakt, że dziewczyna spodziewała się dziecka. Okres ten wspominała później jako wyjątkowo trudny:

Naturalnie, jak każda matka w owych czasach, kłopotalam się jeszcze przed porodem o warunki życia dla oczekiwanego dziecka. O tym, żebym mogła zaprzestać pracy trudno było marzyć; odżywianie było nędzne: zupa, kasza i strasznie nędzny chleb, który nawet trudno było przełknąć. Jadałam w stołówkach, gdyż brak opału wykluczał gotowanie w domu. Masła, czy jakiegokolwiek innego tłuszczu nie było na lekarstwo. Mąki w sklepach nie było również⁵.

Córka Wanda przyszła na świat 7 lutego 1918 roku, gdy jej ojciec cały czas przebywał w więzieniu. Aleksandra, jako matka samotnie wychowująca dziecko, z całą pewnością podlegała wówczas surowej ocenie społecznej. Lata uczestnictwa w konspiracji, a później zaangażowania w działania wojenne sprawiły jednak, że kobieta nie przejmowała się dezaprobatą społeczeństwa – zwłaszcza, że wsparcie okazywali jej najbliżsi oraz (listownie) ukochany. Niemal natychmiast po porodzie Szczerbińska musiała wrócić do pracy zarobkowej w biurze fabrycznym. W opiece nad dzieckiem pomagały jej współpracowniczki oraz sąsiadki. Narodziny córki były wielkim przeżyciem dla Józefa, również dla niego było to bowiem pierwsze dziecko. Piłsudski powrócił do Warszawy dopiero 10 listopada 1918 roku, gdzie entuzjastycznie powitali go mieszkańcy miasta. Mimo licznych obowiązków politycznych, jeszcze tego samego dnia udał się na spotkanie z Aleksandrą i Wandą. Objęcie przez niego funkcji Naczelnika Państwa pozytywnie wpłynęło na los Szczerbińskiej. Mimo wszystko jednak nie zamieszkali wspólnie w Belwederze – Piłsudski bowiem nadal był żonaty, a Maria nie wyrażała zgody na rozwód. Marszałek regularnie odwiedzał młodą matkę i córeczkę, co nie było łatwe, biorąc pod uwagę dynamicznie zmieniającą się sytuację polityczną w nowo odrodzonej Polsce.

Kolejne rozstanie przyniósł rok 1920: wybuch wojny polsko-bolszewickiej wiązał się z koniecznością opuszczenia Warszawy przez Naczelnika. Dla Aleksandry rozłąka była tym trudniejsza, że w lutym urodziła drugą córkę, Jadwigę. Mimo wszystko starała się zachować spokój, miała bowiem świadomość, że dla Piłsudskiego sprawy państwowe zawsze były na pierwszym planie. Istotne zmiany nastąpiły natomiast rok później, gdy w sierpniu zmarła Maria Piłsudska. Dwa miesiące później Aleksandra i Józef pobrali się na prywatnej uroczystości

⁵ A. Piłsudska, *op. cit.*, s. 165-166.

w kaplicy belwederskiej. Młoda żona z wyrozumieniem przyjmowała fakt, że ich małżeństwo podporządkowanie jest wydarzeniem politycznym. Przyjęła na siebie obowiązki związane z życiem rodzinnym: prowadzenie domu oraz wychowywanie dzieci. Taka sytuacja nie była wyjątkowa, „Aleksandra Piłsudska podzieliła po wojnie los wielu towarzyszek broni. Została wprawdzie żoną najważniejszego polityka w kraju, ale obejmując tę zaszczytną rolę, skryła się w cieniu jego osoby”⁶, pisze Marta Sikorska.

Po wyborze na prezydenta Gabriela Narutowicza w 1922 roku oraz zmianach politycznych w parlamencie, Piłsudski stopniowo wycofywał się w życia publicznego. Przejście na emeryturę wiązało się dla marszałka i jego rodziny z przeprowadzką do podwarszawskiego Sulejówka, gdzie rezydowali do roku 1926. Aleksandra wspominała ten okres jako pełen spokoju i rodzinnego szczęścia. Dla obojga, po latach wypełnionych działalnością publiczną, stateczne życie poza głównym nurtem polityki musiało stanowić wytchnienie. W Sulejówku Piłsudscy posiadali działkę oraz dworek, nazywany „Milusin”⁷. Oprócz obowiązków domowych, żona marszałka pełniła również funkcję jego sekretarki, pomagając mu redagować różnego rodzaju pisma czy prowadzić korespondencję. Mimo opuszczenia stolicy, małżonkowie nadal prowadzili aktywne życie towarzyskie, przyjmując w swojej posiadłości liczne grono gości. Słynne stały się szczególnie hucznie świętowane imieniny marszałka, choć z pompą celebrowano także imieniny pani marszałkowej.

Sielskie życie w Sulejówku zakłóciły wydarzenia roku 1926, a więc przewrót majowy i powrót Józefa Piłsudskiego do czynnego uczestnictwa w życiu politycznym. Aleksandra w pełni popierała wszelkie decyzje męża, rozumiejąc obawy o los państwa, martwiła się natomiast stanem jego zdrowia. Zmiany nastąpiły nie tylko w kraju, Piłsudscy musieli bowiem powrócić do Warszawy, gdzie ponownie zamieszkali w Belwederze. Ponieważ ich córki osiągnęły już wiek szkolny, Aleksandra miała więcej czasu wolnego, organizowała więc regularne spotkania o charakterze salonu politycznego, a także poświęcała się aktywności społecznej. Angażowała się w liczne akcje charytatywne (na rzecz dzieci czy osób bezdomnych), patronowała wydarzeniom patriotycznym i kulturalnym oraz wspierała ruch kombatancki. Miała również obowiązki państwowe, takie jak udział w oficjalnych wydarzeniach i audiencjach dyplomatycznych czy praca w kapitule orderu *Virtuti Militari* (którym sama została odznaczona w 1922 roku). Nie zabierała natomiast publicznie głosu na temat aktualnej sytuacji w kraju, nie komentowała również nawet najbardziej kontrowersyjnych decyzji męża. Krytyczne spojrzenie części społeczeństwa

⁶ M. Sikorska, *op. cit.*, s. 132.

⁷ Dziś dworek stanowi część Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku.

na zamach stanu dokonany przez marszałka przysporzyło przeciwników także Aleksandrze. Część opinii publicznej negatywnie oceniała jej zaangażowanie w życie publiczne, także to związane z działalnością charytatywną.

Powrót do obowiązków publicznych oraz przeprowadzka do Warszawy źle wpłynęły na relacje małżeńskie Piłsudskich. Aleksandra miewała problemy emocjonalne, które nasiliły się pod koniec lat dwudziestych. Jej zły stan związany był niewątpliwie z pojawiającymi się pogłoskami o romansie Józefa z młodą lekarką Eugenią Lewicką, poznaną w czasie pobytu w Druskiennikach. Pani marszałkowa unikała komentowania plotek i starała się stwarzać pozory normalności, towarzysząc mężowi w sytuacjach publicznych, ale wewnętrznie bardzo przeżywała tę sytuację. Mimo wszystko troszczyła się jednak o Józefa, dostrzegając pogarszający się stan jego zdrowia, i namawiała go do przejścia na emeryturę. Czuwała także do końca przy umierającym marszałku, cały czas nie tracąc nadziei, że wyzdrowieje.

Wdowa – emigrantka – działaczka

Śmierć Józefa Piłsudskiego w 1935 roku rozpoczęła kolejny etap w życiu Aleksandry. Po pogrzebie wdowa wraz z córkami opuściła Belweder i przeprowadziła się do niewielkiej willi przy ulicy Klonowej w Warszawie, gdzie mieszkała aż do wybuchu wojny. Najważniejsze dla niej było zapewnienie bezpieczeństwa i stabilności Wandzie i Jadwidze. Brała czynny udział w wydarzeniach upamiętniających marszałka: uroczystości pochowania jego serca w wileńskim grobie matki, a także licznych ceremoniach wojskowych. Pani Piłsudska żywo interesowała się sytuacją polityczną w kraju, a zachodzące zmiany oceniała negatywnie. Unikała jednak bezpośredniego zaangażowania, zachowując dystans wobec osób sprawujących władzę. Swój udział w życiu publicznym ograniczyła więc do pielęgnowania pamięci o Piłsudskim i budowania jego kultu. Jednym z istotnych działań w tym zakresie było utworzenie Muzeum Józefa Piłsudskiego w Belwederze. Aleksandra nadzorowała przygotowania ekspozycji, miała także wpływ na przekazywane w niej treści. Wreszcie, wdowa kontrolowała wszelkie teksty kultury (książki, filmy, spektakle), w których pojawiały się wątki związane z marszałkiem, niektóre z nich wręcz cenzurując.

Wybuch wojny zastał panią Piłsudską w Warszawie, gdzie natychmiast zaangażowała się w przygotowania do obrony stolicy. Brała udział w kopaniu rowów przeciwlotniczych, wspierała także organizacje odpowiedzialne za dystrybucję żywności. Jednak po kilku dniach, na wieść o zbliżających się oddziałach niemieckich, podjęła decyzję o ewakuacji. Aleksandra, wraz z córkami, początkowo udała się do Wilna, a po wkroczeniu na terytorium Polski wojsk

sowieckich 17 września 1939 roku, kobiety wyruszyły w dalszą drogę. Objeżdżała ona Kowno, Rygę, Sztokholm, a ostateczny jej cel stanowił Londyn. Żona i dzieci marszałka podzieliły więc los tysięcy Polaków zmuszonych do ucieczki z własnej ojczyzny.

W Wielkiej Brytanii pomocy emigrantkom udzielił ambasador RP Edward Raczyński. Aleksandra nie zaniechała na uchodźstwie działalności publicznej. Zajęła się, między innymi, przygotowaniem *Wspomnień*, które ukazały się w 1940 roku w języku angielskim. Był to sposób na zapoznanie obcokrajowców z burzliwymi dziejami Polski, a także szansa na zdobycie niezbędnych środków finansowych. Głośnym echem odbił się także fakt przekazania przez Piłsudską wdowiej renty, otrzymywanej po mężu, na rzecz Związku Walki Zbrojnej – armii polskiej działającej w konspiracji na terenie okupowanego kraju. Elżbieta Jakimek-Zapart podkreśla, że „najważniejszym [...] efektem złożenia przez marszałkową Piłsudską ‘wdowiego grosza’ było zapoczątkowanie przez gremia wojskowe i rządowe nowych możliwości finansowania walki zbrojnej w kraju”⁸, jakie stanowiły zbiórki prowadzone wśród emigracji.

W Londynie Aleksandra pozostała także po zakończeniu wojny. Nie mogąc powrócić do kraju, cały czas aktywnie uczestniczyła w życiu polskiej emigracji, angażując się w prace Instytutu Józefa Piłsudskiego. W ramach tej organizacji, mającej dokumentować najnowsze dzieje Polski, wdowa po marszałku zbierała relacje świadków historii oraz spisywała własne wspomnienia. Szczególny nacisk kładła w tym względzie na los kobiet zaangażowanych w działalność patriotyczną. Stała się o dobre imię męża, przyczyniając się do budowania i wzmocnienia jego legendy. Należy również odnotować jej obecność w Lidze Niepodległości Polski, która zrzeszała środowiska piłsudczykowskie. Aż do śmierci w 1963 roku czynnie działała na rzecz brytyjskiej Polonii.

Biografia Aleksandry Piłsudskiej to historia kobiety niezwykle odważnej i niezależnej, stale wykraczającej poza normy obowiązujące na przełomie dziewiętnastego i dwudziestego wieku. Zdobyła wykształcenie, które pozwalało jej pracować i samodzielnie się utrzymywać, posiadała jasno sprecyzowane poglądy polityczne, działała w tajnej organizacji. Mimo ryzyka zaangażowała się w konspiracyjną działalność patriotyczną, aktywnie przyczyniając się do odzyskania przez Polskę niepodległości. Nie była jednak jedyną – u boku Aleksandry walczyło całe grono, dziś często anonimowych, kobiet. Życiorys Piłsudskiej może więc przypominać nam o wszystkich zapomnianych bohaterkach naszej niepodległości.

⁸ E. Jakimek-Zapart, *Aleksandra Piłsudska i fundusz popierania walki czynnej w Polsce*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2008, nr 5-6, s. 97.

Bibliografia

1. Jakimek-Zapart E., *Aleksandra Piłsudska i fundusz popierania walki czynnej w Polsce*. W: Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej, 2008. – nr 5-6.
2. Mackiewicz-Wojciechowska J., *Uniwersytet „Latający”: karta z dziejów tajnej pracy oświatowej*, Warszawa 1933.
3. Piłsudska A., *Wspomnienia*, oprac. E. Michalska, Warszawa 1989.
4. Próchnik A. [pseud. Halny R.], *Aleksandra Piłsudska. Komendantka wywiadu kobiecego*, Warszawa 1934.
5. *Równe prawa i nierówne szanse. Kobiety w Polsce międzywojennej*, red.: A. Żarnowska, A. Szwarc, Warszawa 2000.
6. Sikorska M., *Aleksandra Piłsudska (1882-1963)*, Łódź 2021.

* [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Aleksandra_Pi%C5%82sudska_\(-1931\).jpg#/media/File:Aleksandra_Pi%C5%82sudska_\(-1931\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Aleksandra_Pi%C5%82sudska_(-1931).jpg#/media/File:Aleksandra_Pi%C5%82sudska_(-1931).jpg)

Źródło: Jednodniówka Organizacji Przystosowania Kobiet do Obrony Kraju

(<http://www.pbc.rzeszow.pl/dlibra/docmetadata?id=9871>) via Wikimedia Commons, Domena Publiczna

Mikołaj Paczkowski – absolwent filologii polskiej i kulturoznawstwa, doktorant na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Jego zainteresowania badawcze koncentrują się wokół historii literatury i kultury artystycznej XX wieku (ze szczególnym uwzględnieniem dwudziestolecia międzywojennego), komparatystyki literackiej i kulturowej oraz kontekstów antropologicznych w literaturoznawstwie.

Małgorzata Derwich

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej WBPICAK

2023 – ROK JANA MATEJKI;
WIELKOPOLSKIE AKCENTY W TWÓRCZOŚCI

Jan Matejko – bodaj najslynniejszy polski artysta malarz, jeden z patronów 2023 roku, niewiele miał wspólnego z Wielkopolską. Urodził się (24 czerwca 1839 roku) i zmarł (1 listopada 1893 roku) w Krakowie. Był dziewiątym dzieckiem (z jedenaściorga) Czecha, Franciszka Ksawerego Matejki i Joanny Karoliny z domu Rossberg. Jednak z okazji 130. rocznicy śmierci artysty postanowiliśmy wyszukać wielkopolskie, a nawet poznańskie, „akcenty” w jego twórczości.

Marek Rezler, historyk specjalizujący się w wielkopolskich dziejach, w artykule *Wielkopolska... Jana Matejki*¹ wymienia 15 dzieł artysty związanych z naszym regionem. Uzupełnimy tę listę o kilka „nieoczywistych” przykładów.

W rozważaniach o mistrzu Janie z Krakowa staramy się trzymać chronologii powstawania jego obrazów (a nie dat historycznych wydarzeń, które przedstawiają), szkicując pokrótce jego dokonania. Oprócz walorów artystycznych, charakteryzuje je refleksja historyczna, stąd często Matejko określany jest mianem historiozofa. Można powiedzieć, że przyjął rolę *Staćzyka* (postać królewskiego błazna sportretował po raz pierwszy, używając mu własnej fizjonomii, na obrazie z 1862 roku), z dystansem, nieraz sarkazmem albo zadumą oceniając polską – w tym wielkopolską – historię.

Halszka i Kazanie Skargi

Zacniemy od dzieła, które... nie dotyczy Wielkopolski. Chodzi o *Kazanie Skargi* (1864 r.) – obraz ważny w jego twórczości, gdyż: „*Był to pierwszy obraz Matejki większych rozmiarów (224 × 397 cm), który zjednał mu sławę, podniósł do pierwszorzędnego znaczenia artysty¹, a od niego rozpoczyna się właściwie cykl wszystkich jego następných utworów*” – pisał Marian Gorzkowski, sekretarz JM.

¹ Obraz przyniósł 25-letniemu Matejce sukces artystyczny, społeczny i finansowy. Konkretnie – Maurycy E. Potocki z Zatora zapłacił za obraz olbrzymią sumę 10 000 guldenów. Dzięki temu Matejko przekonał, sceptyczną dotąd, rodzinę panny Teodory Giebułtowskiej i mógł ją poślubić. (Uroczystość 21 listopada 1864 roku była kameralna, choć zachwyty budziła suknia panny młodej, zaprojektowana przez pana młodego). Sukces artystyczny „Kazania Skargi” potwierdził też złoty medal na wystawie w Paryżu.

Wspominamy o nim ze względu na **Halszkę z Ostroga** (miejsowość, leżąca obecnie w granicach Ukrainy), która ma swoją słynną basztę w wielkopolskich Szamotułach.

Matejko umieścił Halszkę na obrazie w charakterze symbolu: „*zgubnych skutków szlacheckiej samowoli*”, „*niezgody domowej*” oraz „*grzechów jawnych i niekarność ich*”, przed którymi ostrzegał słynny kaznodzieja, Piotr Skarga (1536-1612), autor *Kazań sejmowych*.

Autorka pracy doktorskiej i książki o Halszce z Ostroga, Sylwia Zagórska² twierdzi, że szczególnie ostatnie kazanie Skargi „*jakby wprost mówi o Halszce*” – „*wdowie osierociatej*”, „*sierocie pannie*”, której „*opiekunowie połowicę abo część niemałą jej dziedzictwa i posagu odejmują*”, (...) *za mąż panny nie dadzą, aż im (...) daruje, co chcą i co sobie złupili dobrzy opiekalnicy i krewni*”.

By zobrazować trafność tej tezy, pokrótce naszkicujemy życiorys „nieszczęsnej Halszki”. Już w dniu urodzin „*stała się dziedziczką ogromnej fortuny, na skutek czego padła ofiarą intryg matrymonialnych i politycznych, w które były zamieszane najbogatsze rody magnackie i rodzina królewska w XVI-wiecznej Polsce*”. Mowa między innymi o wielkopolskim magnacie i wojewodzie – Łukaszu III Górcie, który za sprawą króla Zygmunta Augusta został drugim mężem Halszki z Ostroga. A później – zgodnie z legendą – miał ją zamknąć na kilkanaście lat w szamotulskiej baszcie (prawda historyczna była inna – Halszka wraz z mężem brała udział w oficjalnych uroczystościach i jeździła po włościach Górki). To była kara za ucieczkę (za sprawą knował matki Halszka uciekła do Lwowa, a nawet poślubiła w tamtejszym klasztorze kolejnego łasego na jej bogactwa męzczyznę; król jednak unieważnił to – trzecie już – małżeństwo). Z kolei Halszka na znak protestu odmówiła współżycia z wielkopolskim mężem i przywdziała czarne szaty (wszak była wdową po pierwszym mężu, Sanguszcze, zamordowanym przez Zborowskiego). Stąd jej przydomek Czarna Halszka albo Czarna Księżniczka. Odzyskała wolność dopiero po śmierci Górki, ale wtedy stryj doprowadził do przejęcia jej majątku i Halszka zmarła ze zgrzyoty w wieku (zaledwie) 43 lat. Odtąd, jak głosi legenda, jej duch w czerni o północy pojawia się w szamotulskim parku lub w oknach baszty.

Natomiast na obrazie Matejki *śliczna i szlachetna w rysach*³ Halszka ma na sobie „*niebieską, kosztowną suknię*” (ale nie dlatego niektórzy kwestionują jej

² Sylwia Zagórska napisała pracę doktorską pt. Aktualizacja legendy. Życie, posag i problem Halszki z Ostroga i książkę „Halszka z Ostroga : między faktami a mitami”.

³ To opinia krytyka, publicyisty i biografą Matejki, Stanisława Tarnowskiego, który pisze też, że owa „młoda kobieta” z obrazu „jest jedną z tych rzadkich, które się Matejce udały. Zwykle bywają one albo przesadne, albo oklepane. Ta, śliczna i szlachetna w rysach, jest prosta w wyrazie i ruchu”.

tożsamość⁴). Siedzi po lewej stronie obrazu, naprzeciwko głównego bohatera: polskiego jezuitę, pisarza i kaznodziei, obok rozmodlonej Anny Jagiellonki. W ten sposób mistrz sugestywnych portretów stworzył najbardziej znany wizerunek Halszki. Zatem można powiedzieć, że dzięki malarstwu Matejki, jak również utworom literackim (takim jak np. – znany artyście malarzowi – dramat Józefa Szujskiego *Halszka z Ostroga*, z 1858 r.) oraz legendzie, Halszka z Ostroga (i Szamotoł) jest obecna w kulturze popularnej do dzisiaj (o czym mogli się przekonać również uczestnicy „*Wakacji z duchami*” w Bibliotece Wojewódzkiej w Poznaniu).

Na marginesie warto dodać, że Jan Matejko jest także autorem wizerunku **Łukasza III Górki**. Przy biogramie wielkopolskiego magnata w Wikipedii można oglądać jego dostojną twarz z profilu, narysowaną piórkiem JM. Bardziej buńczuczne oblicze Górki en face⁵ odnajdziemy również na obrazie Matejki *Unia lubelska*⁶ (1867-1869). Po prawej stronie, za fotelem sędziwego Stanisława Hozjusza w czerwonych kardynalskich szatach, artysta umieścił Łukasza III Górkę, chociaż w rzeczywistości... wojewody nie było w Lublinie! Jednak Matejko namalował go, by symbolizował w *Unii* kolebkę państwa polskiego – Wielkopolskę.

„Ponure” dzieła z Wielkopolski

Jan Matejko nigdy nie był w naszym regionie, jednak – jak twierdzi historyk Marek Rezler – „*przedstawił Wielkopolskę bardzo trzeźwo*”. Dowodem na to ma być fakt, że malarz historiozof dostrzegął, iż „*nasz region nie zawsze był oparciem dla praworządności i oazą spokoju*”, więc stworzył kilka „ponurych” (to określenie autora artykułu) obrazów.

Pierwszym jest szkic „komentujący” zjazd (skłóconych) książąt w Gąsawie w 1227 roku, zakończony zamachem na życie Leszka Białego. *Mistrz Jan owe ponure [podkreślenie nasze] wydarzenia przedstawił na dwu obrazach* – pisze M. Rezler: **Sejm w Gąsawie** (1866 r.) *to wspaniałe studium obłudy, fałszu i osamotnienia księcia Leszka. W kolejnym dziele widać już ostatnią ucieczkę Leszka Białego przed zamachowcami*. To „kolejne dzieło” powstało kilkanaście

⁴ W niektórych źródłach Halszka nazywana jest Katarzyną z Ostroga, a to dwie różne postaci historyczne. Artysta malarz mógł po prostu nie wiedzieć, że zdrobnienie „Halszka” pochodzi od staropolskiej wersji imienia Elżbieta (Halźbieta), a nie od Katarzyny.

W dodatku umieszczenie przez Matejkę Halszki w „Kazaniu Skargi” nie zgadza się z chronologią – Piotr Skarga został kaznodzieją króla Zygmunta III Wazy w 1588 roku, a więc 6 lat po śmierci Halszki.

⁵ En face – w sztukach plastycznych: frontalny sposób pokazania postaci, na wprost widza.

⁶ Dzieło przedstawia ogłoszenie przez króla Zygmunta Augusta w 1569 r. połączenia Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego, w wyniku którego powstała Rzeczpospolita Obojga Narodów (ze wspólnym monarchą, parlamentem i walutą)

lat później, bo w 1880 roku, i nosi tytuł **Śmierć Leszka Białego**. Według M. Rezlera: „*Zamach na księcia przedstawiono jako napaść na majestat całego kraju*”. Na obrazie widzimy osamotnionego Leszka Białego na koniu, z włócznią w nagich (wszak uciekał z łaźni) plecach, osaczonego przez siepaczy.

Oba obrazy znajdują się poza Wielkopolską – *Sejm w Gąsawie*, czyli olejny szkic na papierze, naklejony na płótno o wymiarach 59 × 115,5 cm, jest w Muzeum Narodowym we Wrocławiu, a drugi – mniejszy (30 × 66 cm), olej na desce, ma w swoich zbiorach Muzeum Narodowe w Gdańsku.

A tak na marginesie: analizując „dzieła wybrane” Matejki z listy Wikipedii można dojść do wniosku, że utalentowany Jan od dzieciństwa miał skłonności do przedstawiania „ponurych” scen. Pierwsza z publikowanych prac jedenastoletniego twórcy, to... *Konarski torturowany w celi więziennej* (1850 r., Dom Jana Matejki w Krakowie). Są też: *Otrucie królowej Bony* (1859), *Samuel Zborowski prowadzony na śmierć* oraz *Jan Zamoyski idący obwieścić wyrok śmierci Zborowskiemu* (1860), w mniejszym stopniu – wspomniany *Stańczyk w czasie balu na dworze królowej Bony wobec utraty Smoleńska* czy *Jan Kochanowski nad zwłokami Urszulki* (1862).

Może jednak istotniejszy jest fakt, że w roku powstania szkicu *Sejm w Gąsawie*, czyli w 1866, powstało kolejne słynne patriotyczne (i depresyjne zarazem) dzieło Jana Matejki – *Rejtan – Upadek Polski*. Pomimo złotego medalu przyznanego mu ponownie w Paryżu, mistrz spotkał się z ostrą krytyką, nawet ostracyzmem i to nie tylko ze strony potomków rodów, przedstawionych na obrazie jako zdrajcy i „Judasze”. Dopiero zakup *Rejtana* przez... cesarza austriackiego Franciszka Józefa zmieniło trochę sytuację (towarzyską i finansową) artysty. Wydawałoby się, że podszedł do krytyki z poczuciem humoru, malując sugestywny *Wyrok na Matejkę* (1867), jednak jego podupadające zdrowie i depresja mogły świadczyć o czymś zgoła innym.

Kolejny z „ponurych” obrazów związanych z Wielkopolską to **Maćko / Maciej Borkowic** – olej na desce o wymiarach 39 × 31 cm z 1873 roku. Trudno go znaleźć nie tylko w oficjalnych monografiach artysty, ale także w Internecie. Tłumaczone jest to faktem, że znajduje się w rękach prywatnych i nie jest udostępniany szerokiej publiczności (kopia nieznanego malarza znajduje się w Muzeum Narodowym w Warszawie). A przedstawia *wykonanie wyroku śmierci głodowej na znanym wicherzycielu, wojewodzie i staroście poznańskim, Maćku Borkowicu* (M. Rezler). Wyrok wydał król Kazimierz Wielki za bunt i rozboje, a nawet morderstwo. Na rozkaz króla Borkowica pojmano, a następnie wtrącono do lochu zamku Olsztyna koło Częstochowy. Głodowa tortura była tak okrutna, że Maćko „*dla zasywienia głodu, póki mógł, własne ciało z rąk i innych miejsc wyżerał*”. Matejko tak dosłowny nie był – pokazał Borkowica jeszcze w pełni sił, wtrącanego do podziemnej „studni”.

Śmierć Przemysła II w Rogoźnie

Wkrótce, bo w 1875 roku, Jan Matejko namalował kolejny „ponury” obraz dotyczący osób i wydarzeń związanych z Wielkopolską. Osoba to Przemysław II, zaledwie kilka miesięcy wcześniej (26 czerwca 1295 roku) koronowany w Gnieźnie na króla Polski. Wydarzenie zaś dotyczy zamachu na jego życie, którego dokonano w Środę Popielcową 8 lutego 1296 roku w wielkopolskim Rogoźnie. Okoliczności przedstawiały się następująco: *„dwór i król odsypiali obchodzone poprzedniego dnia zapusty. Zaskoczony we śnie król zdołał jeszcze chwycić za broń lecz został poważnie ranny. Napastnicy uprowadzili go ze sobą, ale ponieważ bardzo krwawił, porzucili po drodze”* (Wikipedia).

Źródło: Wikipedia*

Artysta malarz ponownie podszedł do przekazów historycznych dość... swobodnie. Na jego obrazie scena rozgrywa się w paradnej sali, a nie w sypialni. Król jest ubrany w jasną, seledynowo-lazurową szatę, z białym orłem na piersi i walczy mieczem z napastnikami. Za Przemysławem II widać dwie przerażone kobiety, a właściwie kobietę i dziecko: pierwsza to żona króla, Małgorzata, a dziewczynka to jej pasierbica, Ryksa Elżbieta, córka Przemysław II z małżeństwa ze szwedzką Ryksą. Tymczasem źródła historyczne nic nie mówią o obecności obu pań w Rogoźnie.

A tak tę scenę opisuje historyk, M. Rezler: *„Wyjątkowo ponura jest wymowa innego dzieła Matejki: „Zamordowanie Przemysław II”. Mistrz „namalował bardzo dynamiczny obraz przedstawiający ostatnią walkę Przemysław. W odróżnieniu*

od bardzo statycznej, sugerującej skrytobójstwo we śnie, wizji Wojciecha Gersona, Mistrz Jan przedstawił zaciętą walkę kilku napastników przeciwko jednemu przeciwnikowi – a więc bój nierówny i niehonorowy. Król przedstawiony jest niemal w pełni swego majestatu, w odróżnieniu od wyjątkowo odrażająco wyglądających rzezimieszków”. I uzupełnia, że: „Inicjatorami zbrodni byli Brandenburczycy, którzy w porozumieniu z przywódcami polskich rodów Nałęczów i Zarembów (dziś historycy próbują owe rodziny wybielić), na pewien czas powstrzymali proces zjednoczenia Polski – kraju, który byłby w stanie zagrozić ekspansji Brandenburgii. Dla polskich możnowładców były to zwykłe porachunki osobiste w walce o tron.

„Śmierć Przemysła II w Rogoźnie” była wystawiana na ziemiach polskich: zaraz po namalowaniu w Sali Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie, a niemal 20 lat później, w 1894 roku, we Lwowie, podczas Powszechnej Wystawy Krajowej. Po zakończeniu Wystawy zakupił go biskup Josip Juraj Strossmayer i przeznaczył do tworzącej się Akademii Nauk w Zagrzebiu. Obraz pozostaje w Zagrzebiu – jest obecnie własnością Galerii Nowoczesnej, która wypożyczyła go Muzeum Narodowemu w Poznaniu na trzy miesiące jesienią 2007 roku. Wtedy powstała kopia, która od maja 2008 roku znajduje się w Zamku Królewskim – czyli Zamku Przemysła – w Poznaniu. Szkoda jednak, że tak mocno związany z historią Wielkopolski oryginalny obraz Jana Matejki pozostaje poza jej granicami. Niestety, nie jest to przypadek odosobniony...

Vivat Akademia!

Wreszcie obraz mistrza Matejki dotyczący historii stolicy Wielkopolski i tutaj też się znajdujący: **Założenie Akademii Lubrańskiego w Poznaniu** (alternatywny tytuł: *Biskup Lubrański zakłada Akademię w Poznaniu*, 1886 r.). Na grubym płótnie o wymiarach 105 × 125 widać biskupa poznańskiego Jana Lubrańskiego wręczającego pierwszemu rektorowi, Janowi ze Stobnicy, akt erekcyjny nowo powstałej uczelni.

Z kronikarskiego obowiązku dodajmy, że krakowski artysta już raz namalował biskupa poznańskiego. Jana Lubrańskiego można odnaleźć na obrazie „Zawieszenie Dzwonu Zygmunta” (1874 r.); Matejko umieścił go obok biskupa Jana Chojęńskiego, poza królewskim baldachimem – ten zarezerwowany był dla fundatora dzieła ze spiżu, króla Zygmunta I Starego; a rzecz się działa się w Krakowie AD 1521.

Na pierwszym planie poznańskiego wydarzenia, z lewej strony, w zielonej szacie, Matejko namalował wojewodę poznańskiego Andrzeja Szamotulskiego, *choć bardziej prawdopodobne jest, że autentycznej scenie towarzyszył raczej Łukasz II Górka* [tego Górkę, kasztelana poznańskiego, Matejko umieścił też na

obrazie *Hold Pruski*, 1879-1882]. Inne postaci to m.in. ksiądz Edward Likowski w błękitnym ubiorze (któremu dzieło było ofiarowane, a więc współczesny malarzowi; artysta znał go z fotografii), a w tłumie dopatrywano się uczniów i absolwentów Akademii, m.in. Klemensa Janickiego czy Józefa Strusia. I znów Matejko umieścił na obrazie też te osoby, które na uroczystości nie były obecne (lub dawno nie żyły), a gotyckie wnętrze, w którym przedstawił scenę, jest wytworem jego fantazji (jednak nawiązuje do realiów z epoki).

Jak przekazał „ku pamięci” potomnych Marian Gorzkowski, wspomniany już sekretarz artysty, Jan Matejko nie był pozytywnie usposobiony do „poznajskiego” tematu (to chyba krakowska tradycja, zważywszy na wieloletnie postpowanie poznańskiej uczelni przez środowisko związane z Akademią Krakowską, czyli Uniwersytetem Jagiellońskim). Podobno powtarzał: *„taki ten temat niewdzięczny, a jednak malować go muszę, bo pieniędzy trzeba”*. Ta niechęć tłumaczona jest tym, że obraz *powstawał w ostatniej fazie życia Matejki, kiedy artysta był osamotniony, nie znajdował zrozumienia w swym otoczeniu i był mocno przybity troskami codziennego dnia*.

Sekretarz skrupulatnie zapisał też, że obraz zamówił ksiądz Antoni Kantecki, redaktor naczelny *Kuriera Poznańskiego*. Najpierw przekazał on Matejce 1500 marek zadatku, z zastrzeżeniem, że *gotowe dzieło ma być ofiarowane księdzu Edwardowi Likowskiemu, rektorowi poznańskiego seminarium duchownego, przez jego danych uczniów na 25-lecie kapłaństwa*. Zatem – artysta rozpoczął malowanie obrazu na początku października 1886 r. i stworzył go w dwa miesiące, może zmotywowany tym, iż w listopadzie ksiądz Kantecki przesłał mu pozostałe 3500 marek. Na początku grudnia 1886 dzieło zostało ukończone i sfotografowane, a następnie wysłane do Poznania, gdzie pod koniec tegoż roku przekazano je ks. Likowskiemu. Trzydzieści lat później, w lutym 1915 roku, zgodnie z ostatnią wolą arcybiskupa gnieźnieńsko-poznańskiego, przekazano „Akademię” do zbiorów Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, a więc udostępniono ogółowi.

W Poznaniu obraz był bardzo popularny – masowo sprzedawano jego reprodukcje, pocztówki i fotografie. Podczas II wojny światowej został skradziony, ale odnaleziono go w 1948 r., w wyniku działań ówczesnego wicedyrektora Muzeum Wielkopolskiego. Od tego czasu stanowi depozyt PTPN w zbiorach Muzeum Narodowego w Poznaniu.

Obecnie w stolicy Wielkopolski funkcjonuje kilka kopii obrazu. Najbardziej rozpoznawalna jest ta, przewyższająca rozmiarami oryginał, którą oglądać można w Auli Małej Collegium Minus Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, zwanej potocznie Aulą Lubrańskiego. Druga z kopii, mniejsza, również wykonana przez Jana Bukowskiego w okresie międzywojennym i należąca do Uniwersytetu, wisi w gabinecie dyrektora Biblioteki tejże uczelni (przy ul. Ratajczaka).

W stulecie namalowania obrazu przez Matejkę powstała kolejna jego kopia, tym razem pędzla Lecha Tuczyńskiego, głównego konserwatora poznańskiego Muzeum Narodowego. Zdobí wnętrza sali posiedzeń Wydziału Teologicznego poznańskiego seminarium (czyli siedzibę fundatorów kopii).

I jeszcze ciekawostka – w 2019 roku, na stulecie UAM, doktoranci Wydziału Studiów Edukacyjnych tej uczelni, zorganizowali inscenizację obrazu.

Piękna alegoria...

Przyszła kolej na „*piękną alegorię* – wg M. Rezlera – *centrum piastowskiej władzy na Ostrowie Lednickim*”, która występuje w pierwszym obrazie cyklu „*Dzieje cywilizacji w Polsce*”: **Zaprowadzenie chrześcijaństwa R.P. 965**. Ten obraz (choć pierwszy w cyklu) mistrz Matejko namalował jako ostatni – między 13 stycznia a 7 lutego 1889 roku. Początkowo miał nosić tytuł *Chrzest króla* [!] *Mieczysława*, ale ostatecznie *Matejko zdecydował się, obok sceny przyjęcia chrztu, przedstawić wprowadzenie zachodniej cywilizacji na ziemię Polan wraz z przybyciem księżniczki czeskiej Dobrawy, które nastąpiło w 965* – stąd data w tytule dzieła.

Zatem: wydarzenie odbywa się na brzegach Jeziora Lednickiego, w słońcu, wśród pradawnych lasów. W oddali mający średniowieczny zamek z basztą na wyspie – to Ostrów Lednicki, pierwsza siedziba polskiego władcy. Najważniejszą postacią na obrazie jest książę Mieszko I wsparty rękoma o krzyż i miecz (symbolizujący jego władzę), a nogą przytrzymujący rozbity posąg pogańskiego bożka. Po lewej stronie rozpoznać można świętego Wojciecha (chrzci Czcibora – młodszego brata księcia Mieszka). *Dzięki świetlistemu strojowi wyróżnia się na szkicu Dobrawa, żona księcia Mieszka I, która w dłoni trzyma zapaloną świecę symbolizującą nową wiarę*; jej postać ma podkreślać fakt przyjęcia chrześcijaństwa z Czech. Jest jeszcze Radzim Gaudenty, brat świętego Wojciecha, pierwszy arcybiskup gnieźnieński oraz zakapturzony mnich, Benedykt. Łódzie zacumowane na brzegu, w rogu obrazu, to *zapowiedź przyszłej wyprawy misyjnej świętego Wojciecha*.

Puenta: obraz jest własnością Muzeum Narodowego w... Warszawie, a znajduje się w depozycie w Zamku Królewskim... również w Warszawie.

Drugi obraz z cyklu „*Dzieje cywilizacji...*”, dotyczący Wielkopolski, to **Koronacja pierwszego króla** (1888-89). Chodzi, oczywiście, o Bolesława Chrobrego. Na obrazie Matejki złotowłosy Bolesław stoi przy ołtarzu, na którym położono trumnę ze szczątkami św. Wojciecha, trzymając włócznię św. Maurycego (i gwóźdź z Krzyża Świętego) – dar Ottona. Biskup (Radzenty?) wraz z cesarzem kładą mu na głowę koronę królewską. Cesarz Otto jest bosy – to wyraz czci jego dla świętego męczennika (cesarskie buty trzyma giermek w głębi na

prawo). Za Ottonem królowa z synem Mieszkiem II, dalej rycerz (Stoigniew), obok (Światopelka) księcia kijowskiego i Bezpryma, starszego syna Bolesława. *Na pierwszym planie na prawo rycerz Nawoj z rodu Sieciechów, obok złotego tronu – подарunku Ottona, stoi brat króla Władysław, trzymając chorągiew królewską. W głębi kościoła rycerstwo i zachwycony uroczystością tłum.* Matejko koronację Chrobrego – według ówczesnych źródeł – datował na Rok Pański 1001 (a nie 1025 r., zgodnie z obecną wiedzą).

Poczet królów i książąt polskich

W latach 1890-92, a więc u schyłku życia Jana Matejki, powstawał słynny *Poczet królów i książąt polskich*. Artysta wykonał czarno-białe wizerunki polskich władców i władczyń, *stosując swobodny rysunek ołówkiem i umiejętnie wykorzystując ziarnistość tworzywa (papieru)* – informuje Wikipedia. Zamiaru wykonania barwnej wersji *Pocztu* niestety, nie udało mu się zrealizować (zrobili to następcy). Natomiast twórca nadał sylwetkom władców tak sugestywne cechy charakterologiczne oraz atrybuty, że identyfikowane są przez potomnych do dzisiaj. Według pisarki Marii Szypowskiej to „*Poczet*” jest najpopularniejszym dziełem Jana Matejki. Natomiast rysownik Szymon Kobyliński wyraził pogląd, że we wcześniejszym portretowaniu władców „*ani Bacciarelli, ani Lesser nie zapanowali tak nad wyobraźnią rodaków, jak Matejko, gdy stworzył własną – i odtąd ogólnonarodową – wizję ilustrowanego zbioru władców Polski*”.

Wśród 44 królów i książąt polskich, w tym – czterech księżnych i królowych – Marek Rezler doliczył się ośmiu postaci związanych z Wielkopolską. Na liście znaleźli się: Mieszko I z Dobrawą, Bolesław Chrobry, Mieszko II, Mieszko III Stary, Leszek Biały, Przemysław II i Stanisław Leszczyński. Wielkopolski historyk więcej uwagi poświęca tylko dwóm z nich. Historyk barwnie opisuje pierwszą, stworzoną przez Mistrza, sylwetkę „*Pocztu*” – Mieszka I. *Artysta przedstawił go w książęcej mitrze na głowie, uderzającego mieczem w symboliczny zrab państwa polskiego – to wyobrażenie siły militarnej, gotowości do obrony tworzącego się kraju, a także nowej wiary wyrażającej się w krzyżu trzymany przez Mieszka na piersi. Polska uosobiona przez księcia broniona jest krzyżem i mieczem, trochę jeszcze dzika jak jej władca w „Poczie”.* I dalej: *Książę ubrany jest w ludową sukmanę, ale okrytą bogatym płaszczem, spojrzenie ma dość agresywne – odpowiednio do potrzeb tworzącego się choć już suwerennego i silnego (klejnoty w diademie i krzyżu władcy!). Krzyż broni, miecz jednak jest z przodu, zatem pierwszeństwo ma walka o zręby polskiego państwa. Tutaj Mistrz Jan zaakcentował punkt widzenia istoty chrztu Polski, który został jasno przedstawiony w badaniach historycznych kilkadziesiąt lat*

później: chrześcijaństwo na ziemiach polskich było wprowadzone nie z miłości ludu do nowej wiary, lecz zostało wymuszone zagrożeniem niemieckim.

Emocjonalny jest też opis postaci Bolesława Chrobrego: „*wspaniale przedstawioną postać monarchy mamy w portrecie Bolesława Chrobrego z „Pocztu”. (...) Władca siedzi na tronie pewnie, nawet butnie, przedstawiony przez artystę jako żołnierz z pugińcem na kolanach, ale i z kopią włóczy św. Maurycego w garści. Otrzymał ją od cesarza Ottona III w czasie słynnego zjazdu gnieźnieńskiego w 1000 roku, na znak jedności, braterstwa i przymierza. Już w dwa lata później sielanka się skończyła, lecz w ręce władcy symbol ten jest oskarżeniem teutońskiej niekonsekwencji i wiarołomstwa*”.

Największy obraz Matejki

Włóczynię św. Maurycego odnajdziemy też w malarskim wyobrażeniu „*Bitwy pod Grunwaldem*” (1872-1878); plebejski wojownik godzi nią w pierś wielkiego mistrza Zakonu krzyżackiego, a czyn ten ma rangę symbolu „sprawiedliwości dziejowej”. Nie z powodu włóczy wspominaliśmy o „*Bitwie...*”, a dlatego, że w powszechnym odbiorze, gdy pada nazwisko „Jan Matejko”, większość skojarzy go właśnie z tym obrazem. Choć krytycznie oceniany przez znawców, na laikach robi wrażenie nie tylko treścią, ale i formą, a przede wszystkim – wielkością. *Kiedy myślimy „największy obraz Matejki”, przed oczami wyobraźni staje nam pewnie „Bitwa pod Grunwaldem”. To faktycznie okazałych rozmiarów płótno [426 × 987cm], do obejrzenia w Muzeum Narodowym w Warszawie – można przeczytać na portalu Niezła Sztuka. Ale za chwilę autor artykułu podważa tę tezę, podając informację, nam Wielkopolanom bliską, że: W pięknej galerii w Rogalinie koło Poznania znajduje się dzieło mistrza Jana, które rozmiarem przewyższa tak popularną „Bitwę pod Grunwaldem” – jest to obraz pt. „Dziewica Orleańska” (Joanna d’Arc). I podaje wymiary... „Dziewicy”: 484 × 973 cm, czyli ponad 47 metrów kwadratowych powierzchni („Bitwa” ma „tylko” 42).*

I właśnie to dzieło Jana Matejki, znane także pod tytułem **Wjazd Joanny d’Arc do Reims**, namalowane w 1886 roku, zwińczy naszą listę obrazów krakowskiego mistrza pędzla związanych z Wielkopolską. Oczywiście, tym razem nie o tematykę chodzi, a o miejsce ekspozycji. **Joanna D’Arc** – jedyny obraz Matejki poświęcony historii Francji, powstał z zamiarem ofiarowania go narodowi francuskiemu jako „dar narodu polskiego” – znajduje się bowiem w Galerii Raczyńskich przy pałacu w Rogalinie (filia Muzeum Narodowego w Poznaniu). Dzieło od spadkobierców Matejki odkupił w 1897 roku Edward Aleksander Raczyński, założyciel i właściciel rogalińskiej galerii. [Być może w ten sposób

Raczyński „odwdzięczył się” Matejce za umieszczenie go... na obrazie *Bitwa pod Grunwaldem jako wojownika z berdyszem, z głową przewiązaną chustą?*].

W każdym razie w zbiorze Raczyńskiego *Joanna d'Arc* Jana Matejki zajęła miejsce szczególne. Jej zakup zdeterminował konieczność wzniesienia osobnej budowli – pawilonu Galerii obok pałacu. Jako najważniejszemu dziełu w swych zbiorach, Raczyński podporządkował „*Dziewicy Orleańskiej*” także wnętrze i układ wybudowanej galerii, stawiając je wręcz na ołtarzu sztuki przełomu wieków (nie tylko w przenośni, ale także dosłownie: obraz umieszczono w budynku tam, gdzie w świątyniach katolickich lokalizowany jest ołtarz, czyli na ścianie wschodniej). *Powstanie Galerii było więc nie tylko świadectwem rozumienia przez Raczyńskiego wagi właściwego sposobu eksponowania malarstwa, ale obraz Jana Matejki „nadał kolekcji muzealno-narodowy charakter”*. Do tej pory większość wielkoformatowych dzieł Matejki nie wchodziła w skład zamkniętych, prywatnych kolekcji, a udostępniana była publiczności. Z całą pewnością Raczyński był tego świadom. Udostępnił więc obraz Matejki wraz z całym zbiorem. *Otwarta dla zwiedzających galeria była zarazem przeciwwagą dla kilka lat wcześniej wybudowanego w Poznaniu pruskiego Kaiser Friedrich Museum –* czytamy na stronie Muzeum Narodowego o Galerii Rogalińskiej.

Za sprawą Fundacji Raczyńskich dziś nadal możemy oglądać *Joannę d'Arc* w Galerii w Rogalinie. Wielkopolanie są w tej uprzywilejowanej sytuacji, że – z racji zamieszkania – mają wyjątkowo blisko, by podziwiać ogrom Matejkowego dzieła...

ZESTAWIENIE „WIELKOPOLSKICH” OBRAZÓW JANA MATEJKI

(wymienionych w artykule – według chronologii powstawania obrazów)

1. *Halszka z Ostroga (Kazanie Skargi, 1864)*
2. *Sejm w Gąsawie (1866)*
3. *Maćko / Maciej Borkowic (1873)*
4. *Śmierć Przemysła II w Rogoźnie (1875)*
5. *Śmierć Leszka Białego (1880)*
6. *Dziewica Orleańska (Joanna d'Arc) – Wjazd Joanny d'Arc do Reims (1886)*
7. *Założenie Akademii Lubrańskiego w Poznaniu (1886)*
8. *Koronacja pierwszego króla (Bolesława Chrobrego, 1888-1889)*
9. *Zaprowadzenie chrześcijaństwa R.P. 965 (1889)*
10. *Poczet królów i książąt polskich (1890-92)*
 11. Mieszko I
 12. z Dobrawą,
 13. Bolesław Chrobry,
 14. Mieszko II,

15. Mieszko III Stary,
16. Leszek Biały,
17. Przemysław II
18. i Stanisław Leszczyński

Pozostałe obrazy wymienione w artykule:

Bitwa pod Grunwaldem (1872-1878), 1410

Zawieszenie dzwonu Zygmunta (1874), 1521

Hołd Pruski (1879-1882), 1525

Stańczyk w czasie balu na dworze królowej Bony wobec straconego Smoleńska (1862), 1533

Unia Lubelska (1867-1869), 1569

Bibliografia:

a. Pozycje zwarte

1. AKTUALIZACJA legendy : życie, posag i problem Halszki z Ostroga / Sylwia Zagórska, dostęp: <https://polona.pl/item-view/1ec8bb40-113a-43de-a4f2-871236b5d34a?page=12>
2. BITWA pod Grunwaldem / Krystyna Sroczyńska. – Warszawa : Krajowa Agencja Wydawnicza RSW Prasa Książka Ruch, 1976. – 46 s.
3. HALSZKA z Ostroga : między faktami a mitami / Sylwia Zagórska. –
4. HOŁD Pruski / Halina Blak. – Warszawa, 1977. – 46 s.
5. JANA Matejki Bitwa pod Grunwaldem / Mieczysław Porębski. – Kraków? : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1953. – 20 s. + il.
6. JAN Matejko / Krystyna Sroczyńska. – Warszawa : Krajowa Agencja Wydawnicza (KAW), 1976. – 46 s.
7. MATEJKO i Słowacki / Kazimierz Wyka. – Warszawa : Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik”, 1953. – 156 s. + il.XLVII
8. MATEJKO / J. (Janusz) Bogucki. – Warszawa : PW „Wiedza Powszechna”, 1956 (Wyd. II). – 298 s.
9. MATEJKO / Stanisław Tarnowski. – Kraków, 1897, s. 79 (wg Sylwii Zagórskiej)

b. Artykuły

WIELKOPOLSKA... Jana Matejki / Marek Rezler. W: *Głos Wielkopolski*. – 1993, nr 254, s. 20

Netografia

https://pl.wikipedia.org/wiki/Jan_Matejko
<https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstreams/0bac4503-168b-45b7-ad88-743d59e01e81/download>
https://pl.wikipedia.org/wiki/EI%C5%BCbieta_Ostrogska
https://pl.wikipedia.org/wiki/Kazanie_Skargi
<https://polona.pl/item-view/1ec8bb40-113a-43de-a4f2-871236b5d34a?page=12>
[https://pl.wikipedia.org/wiki/Rejtan_\(obraz_Jana_Matejki\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Rejtan_(obraz_Jana_Matejki))
<https://lubicki.hoste.pl/malarstwo-historeczne/zabojstwo-leszka-bialego-czyli-krwawa-laznia-historia-ukryta-w-obrazie/>
[https://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%81ukasz_G%C3%B3rka_\(zm._1573\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%81ukasz_G%C3%B3rka_(zm._1573))
[https://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%81ukasz_G%C3%B3rka_\(zm._1573\)#/media/Plik:%C5%81ukasz_III_G%C3%B3rka.JPG\(obraz_Jana_Matejki\)_](https://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%81ukasz_G%C3%B3rka_(zm._1573)#/media/Plik:%C5%81ukasz_III_G%C3%B3rka.JPG(obraz_Jana_Matejki)_)
https://pl.wikipedia.org/wiki/Dzwon_Zygmunt
https://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%9Amier%C4%87_Przemys%C5%82awa_w_Rogo%C5%BAnie
<https://historia.dorzeczy.pl/169207/zaglodzenie-macieja-borkowica-obraz-jana-matejki.html>
https://pl.wikipedia.org/wiki/Za%C5%82o%C5%BCenie_Akademii_Lubra%C5%84skiego_w_Poznaniu
https://pl.wikipedia.org/wiki/Dzieje_cywilizacji_w_Polsce
<https://malarstwo-historia.blogspot.com/2011/01/jan-matejko-koronacja-pierwszego-krola.html>
[https://pl.wikipedia.org/wiki/Dziewica_Orlea%C5%84ska_\(obraz_Jana_Matejki\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Dziewica_Orlea%C5%84ska_(obraz_Jana_Matejki))
<https://niezlasztuka.net/o-sztuce/najwiekszy-obraz-jana-matejki/>
http://www.fotografika-kurc.prosta.pl/galeria_m/rogalin/palac/galeria.html

* Źródło ilustracji:

https://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:%C5%9Amier%C4%87_kr%C3%B3la_Przemys%C5%82a_II.jpg

Hanna Grygiel

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej WBPICAK

BIBLIOGRAFIA REGIONALNA WIELKOPOLSKI W ZARYSIE

Bibliografia Regionalna Wielkopolski jest pośrednim źródłem informacji, której celem jest rejestrowanie dokumentów o regionie i społeczności lokalnej w każdej dziedzinie życia.

Opracowuje ją zespół Pracowni Bibliografii Regionalnej w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu. BRW jest bibliografią przedmiotową, bieżącą, adnotowaną. Zakresem obejmuje m.in.: naukę, sztukę i historię regionu, życie kulturalne, gospodarcze i społeczne, zagadnienia demograficzne, geograficzne oraz ochronę środowiska. Bibliografia przede wszystkim rejestruje artykuły z czasopism oraz książki, ale również ich fragmenty, recenzje, mapy oraz ważniejsze piśmienniczo dokumenty życia społecznego.

Biblioteka Wojewódzka gromadzi i udostępnia czytelnikom znaczną część tych dokumentów, zwłaszcza publikacji zwartych. Na uwagę zasługuje fakt, że sporo egzemplarzy to publikacje wydane w bardzo niskim nakładzie, często nierozprowadzane w księgarniach, które są tym cenniejsze, że niedostępne w innych bibliotekach. Biblioteka Wojewódzka w Poznaniu otrzymuje regionalny egzemplarz obowiązkowy z Książnicy Podlaskiej w Białymstoku.

Bibliografia regionalna w Polsce ma dość długą tradycję. Według wykazu Wiktora Hahna, pierwsze bibliografie regionalne powstały na przełomie XVIII i XIX stulecia. Duże zainteresowanie bibliografią regionalną miało miejsce w wieku XIX na terenach pogranicznych (Wilno). Znacznym dorobkiem w tym zakresie mogły poszczycić się również Wielkie Księstwo Poznańskie oraz Śląsk i Pomorze.

Do roku 1927, przełomowego w polskich dziejach bibliografii regionalnych, spisy bibliograficzne opracowywane były głównie przez autorów indywidualnych, bez jakiegokolwiek wsparcia ze strony instytucji czy placówek naukowych. Dopiero po ukazaniu się rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o prawie prasowym oraz rozporządzenia Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zaczęto organizować pracę bibliograficzną w bibliotekach okręgowych, reprezentowanych przez pięć bibliotek uniwersyteckich.

Inicjatorem i organizatorem bibliografii regionalnej był Adam Łysakowski, który zarysował plan organizacji codziennej bibliografii regionalnej. Według tego planu wszystkie druki, które wychodziły z drukarni na danym terenie i wpływały jako egzemplarze obowiązkowe do bibliotek regionalnych, były rejestrowane w dziennikach w formie stałych biuletynów. Takie urzędowe bibliografie regionalne prowadziły przede wszystkim dwie biblioteki – Uniwersytecka Biblioteka w Wilnie oraz Biblioteka Uniwersytecka we Lwowie. W tamtych czasach Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu wydawała „Bibliografię Wielkopolską”, której nazwę zmieniono potem na Bibliografię Regionalną Województwa Poznańskiego.

W 1928 r. został powołany – dekretem Prezydenta Rzeczypospolitej – Instytut Bibliograficzny, który stał się częścią Biblioteki Narodowej i przejął wszelkie prace związane z bibliografią narodową. Dzięki staraniom Stefana Dembego, ówczesnego naczelnika wydziału bibliotek, wprowadzono egzemplarz obowiązkowy.

W roku 1928, z chwilą ukazania się „Urzędowego Wykazu Druków”, rejestrującego bieżącą polską produkcję piśmienniczą, bibliografie regionalne przestaczały się stopniowo w „Przeglądy Bibliografii Regionalnej”. Po roku 1930, wraz z ogólnym rozwojem regionalizmu w Polsce, coraz więcej ośrodków (już nie tylko uniwersyteckich) podejmowało prace nad bibliografiami regionalnymi. Jednym z takich ośrodków był Kalisz, gdzie Towarzystwo Przyjaciół Książki w miesięczniku regionalnym „Ziemia Kaliska” ogłosiło przedmiotową bibliografię regionalną.

Ogólnopolski system – sieć bibliografii regionalnych – zaczęto budować po II wojnie światowej. Wszystkie poczynania w zakresie bibliografii regionalnej oraz podejmowanie tego tematu na naradach i konferencjach zmierzały do zorganizowania ogólnego systemu informacji regionalnych i ujednoczenia zakresu prac nad nim. Pierwsza, przełomowa w tej dziedzinie konferencja, dzięki której nastąpił w Polsce prawdziwy rozkwit bibliografii regionalnej, została zwołana przez Instytut Bibliograficzny Biblioteki Narodowej w Poznaniu w 1960 r. i poświęcona była problemom bibliografii Ziemi Zachodnich i Północnych. Na konferencji tej po raz pierwszy zajęto się sprawą koordynacji i współpracy między poszczególnymi ośrodkami w zakresie opracowywania spisów bibliograficznych.

Pierwszą powojenną, samoistną bibliografią terytorialną była m.in. „Bibliografia Ziemi Zachodnich za lata 1945-1958” pod red. Władysława Chojnackiego, wydana w 1962 r. przez Instytut Zachodni w Poznaniu. Następną była „Bibliografia regionalna Wielkopolski i Ziemi Lubuskiej za lata 1958-1968”, wydana przez Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, również w roku 1962. Dalsze tomy wychodziły już pt. „Bibliografia regionalna Wielkopolski” aż do roku 1975, kiedy to wprowadzono reformę administracyjną i podzielono Polskę na 49 województw. Powstała wówczas koncepcja stworzenia 49 bibliografii woje-

wódkich, odpowiadających nowemu podziałowi administracyjnemu. Miały je tworzyć głównie biblioteki wojewódzkie, które są szczególnie predysponowane do gromadzenia publikacji wydawanych na danym terenie i z nim związanych.

W myśl tych ustaleń BRW miała opracowywać Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Poznaniu, Kaliszu, Koninie, Lesznie i Pile we współpracy z Biblioteką Uniwersytecką, przy czym biblioteki wojewódzkie miały zajmować się wydawnictwami bieżącymi (od 1980 r.), a Biblioteka Uniwersytecka częścią retrospektywną, obejmującą lata 1969-79.

W styczniu 1999 r. biblioteki wojewódzkie znowu stanęły przed kolejnym dylematem. W wyniku nowego podziału administracyjnego Polski sieć bibliotek wojewódzkich zmniejszyła się, co wymagało ponownej weryfikacji dotychczasowych zasad tworzenia bibliografii. Większe bibliografie regionalne, jak ta wielkopolska, z ugruntowanymi już tradycjami, które powstały w latach 60., pozostały wiernie swoim założeniom.

W związku z ustawowym obowiązkiem z 1997 r. tworzenia bibliografii regionalnych (Ustawa o bibliotekach z dnia 27 czerwca 1997 r. Dz. U. 1997, nr 85, poz. 539), biblioteki wojewódzkie i powiatowe zobligowane są do prowadzenia prac i tworzenia baz bibliograficznych.

BRW opracowywana jest w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu od 1981 r. W latach 1985-2000 opublikowano w tomach rocznych bibliografię za lata 1980-1987. Od 1999 r. opisy rejestrowane są w bazie danych i publikowane w zeszytach jako dwumiesięcznik. BRW była drukowana do roku 2016, najczęściej ukazywały się 4-5 zeszytów rocznie. Zarówno zeszyty, jak i roczniki bibliografii dostępne są w Wielkopolskiej Bibliotece Cyfrowej.

Na przestrzeni lat BRW zmieniała swoją postać fizyczną, dostosowywała się do aktualnych standardów bibliograficznych oraz technologii informatycznych. Na początku bibliografia udostępniana była w katalogu kartkowym. W latach 90., kiedy to do bibliotek wchodziła automatyzacja, bibliografię zaczęto opracowywać w programie Sowa w systemie DOS, a później Windows i udostępniać ją na stanowiskach komputerowych na miejscu w bibliotece. Obecnie bibliografia wykorzystuje pełen potencjał sieci multimedialnych i jest bazą on-line, w programie Sowa SQL Premium. W trakcie zmiany systemów informatycznych konwersję zawsze przechodziła cała baza, mając na uwadze przede wszystkim dobro czytelnika i dając mu łatwy dostęp do informacji, zgromadzonych w jednym miejscu.

Materiał BRW opracowywany jest w 16 działach głównych podzielonych na poddziały. Układ taki przyjęty dla bibliografii jest niezmienny od początku jej tworzenia, co daje odbiorcy jednolity, spójny system. Hasła formalne i przedmiotowe w całej bazie są jednolite, a gramatyka w jakiej zostały stworzone,

zbliżona jest do języka naturalnego (bez homonimii i synonimii). Poza tym hasła nigdy nie posiadały określników (z wyjątkiem haseł geograficznych). Nigdy nie zdecydowano się na używanie Języka haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej w Bibliografii Regionalnej Wielkopolski. Najważniejszym tego powodem był fakt, iż JHPBN wydawał się być językiem mało przyjaznym dla użytkowników i wyszukiwanie było zwyczajnie mało efektywne, zwłaszcza w tak rozległych bazach.

W BRW opis dokumentu wraz z adnotacją powinien dać odpowiedź na pytanie: co-gdzie-kiedy? Stanowi to podstawę do sformułowania haseł przedmiotowych, geograficznych, osobowych oraz klasyfikacji. W wersji drukowanej opis główny dokumentu/główny wątek pojawia się tylko raz (pole 693), a pozostałe elementy treści umieszczane były w odsyłaczach (696, 697). Odpowiedniki indeksów z bibliografii drukowanej są obecne również w elektronicznej bazie, gdzie przy korzystaniu bezpośrednim, zawsze zobaczymy pełny opis. Selekcji podlegają materiały dotyczące zdarzeń bieżących, powtarzających się aktualności, relacji z imprez i wyników sportowych. Opisy najczęściej sporządzane są z autopsji lub na podstawie informacji zaczerpniętych z Internetu czy Przewodnika Bibliograficznego.

Załącznik: KLASYFIKACJA I DZIAŁY BRW

01. ZAGADNIENIA OGÓLNE

1. Bibliografie. Katalogi
2. Czasopisma
3. Opracowania dotyczące całego regionu
4. Poszczególne okręgi i miejscowości
5. Biografie. Pamiętniki. Wspomnienia
 - a) Zbiorowe
 - b) Indywidualne

02. ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE

1. Geodezja. Geologia. Gleboznawstwo
2. Hydrologia. Meteorologia. Klimatologia
3. Roślinność. Zwierzęta. Ochrona przyrody i środowiska
 - a) Rezerваты przyrody, ogrody, parki

4. Geografia. Krajoznawstwo. Turystyka i rekreacja
5. Mapy. Kartografia

03. LUDNOŚĆ

04. HISTORIA

1. Opracowania ogólne. Historiografia
2. Nauki pomocnicze historii
3. Archeologia
4. Historia Wielkopolski
 - a) Do połowy XV wieku
 - b) Od połowy XV wieku do 1793 roku
 - c) Od 1793 do 1918 roku
 - d) Od 1918 do 1939 roku. Powstanie wielkopolskie
 - e) Od 1939 do 1945 roku

5. Historia poszczególnych okręgów i miejscowości
6. Historia nauki, oświaty i kultury
05. ETNOGRAFIA. LITERATURA I SZTUKA LUDOWA
06. ZAGADNIENIA GOSPODARCZE
 1. Prace ogólne. Planowanie. Technika. Informatyka
 - a) Technika. Informatyka
 2. Urbanistyka. Budownictwo
 3. Przemysł
 - a) Zagadnienia ogólne
 - b) Górnictwo
 - c) Przemysł energetyczny
 - d) Hutnictwo
 - e) Przemysł elektromaszynowy
 - f) Przemysł chemiczny
 - g) Przemysł budowlany
 - h) Przemysł ceramiczny i szklarski
 - i) Przemysł drzewno-papierniczy
 - j) Przemysł lekki
 - k) Przemysł spożywczy
 - l) Przemysł poligraficzny. Drukarnictwo
 - ł) Inne gałęzie przemysłu
 4. Drobna wytwórczość. Usługi
 - a) Przemysł drobny. Rzemiosło
 - b) Spółdzielczość pracy
 - c) Usługi
 5. Gospodarstwo wiejskie
 - a) Rolnictwo
 - b) Uprawa i ochrona roślin
 - c) Hodowla zwierząt. Weterynaria
 - d) Mechanizacja rolnictwa
 - e) Melioracje
 - f) Ogrodnictwo. Sadownictwo. Pszczelarstwo
 - g) Leśnictwo. Łowiectwo
 - h) Rybactwo. Wędkarstwo
 6. Gospodarka wodna
 7. Handel. żywienie zbiorowe
 - a) Handel
 - b) Organizacja targów
 - c) Imprezy targowe
 - d) żywienie zbiorowe
 8. Finanse. Budżet. Ubezpieczenia
 9. Komunikacja
 - a) Transport
 - b) Łączność
 10. Gospodarka komunalna. Hotelarstwo
 11. Gospodarka mieszkaniowa
 12. Pożarnictwo
07. ZAGADNIENIA SPOŁECZNE I POLITYCZNE
 1. Zagadnienia ogólne. Życie społeczne i polityczne regionu od 1945 r.
 2. Partie polityczne
 3. Organizacje społeczne
 4. Organizacje młodzieżowe
 5. Zagadnienia społeczne
 - a) Praca. Samorząd pracowniczy. Zagadnienia socjalne
 - b) Związki zawodowe
 - c) Zagadnienia socjologiczne
 - d) Pomoc społeczna
 - e) Patologia społeczna
 6. Uroczystości i obchody
08. ZAGADNIENIA PRAWNO-ADMINISTRACYJNE
 1. Administracja. Samorząd terytorialny
 - a) Administracja
 - b) Samorząd terytorialny
 2. Zagadnienia prawne. Sadownictwo
 3. Bezpieczeństwo publiczne
09. WOJSKO. OBRONA CYWILNA

- 10. OCHRONA ZDROWIA
 - 1. Zagadnienia ogólne. Stan sanitarny
 - 2. Lecznictwo
 - 3. Apteki

- 11. NAUKA. OŚWIATA. KULTURA
 - 1. Nauka. Organizacje i placówki naukowe
 - 2. Szkolnictwo wyższe
 - 3. Oświata
 - a) Zagadnienia ogólne
 - b) Opieka nad dzieckiem i młodzieżą. Wychowanie przedszkolne
 - c) Szkolnictwo podstawowe
 - d) Szkolnictwo specjalne
 - e) Szkolnictwo średnie ogólnokształcące
 - f) Szkolnictwo artystyczne
 - g) Szkolnictwo zawodowe. Oświata dorosłych³³
 - 4. Kultura
 - a) Zagadnienia ogólne
 - b) Imprezy kulturalne
 - c) Towarzystwa kulturalne. Ruch regionalny
 - d) Domy kultury. Kluby. Świetlice
 - e) Amatorski ruch artystyczny
 - f) Muzea. Wystawy

- 12. JEZYKOZNAWSTWO

- 13. LITERATURA
 - 1. Teksty literackie
 - 2. Krytyka i życie literackie

- 14. SZTUKA
 - 1. Architektura. Ochrona i konserwacja zabytków
 - 2. Plastyka
 - 3. Teatr. Estrada
 - 4. Muzyka
 - 5. Fotografika
 - 6. Film. Kino

- 15. ZAGADNIENIA WYZNANIOWE

- 16. KSIAŻKA I CZYTELNICZTWO. BIBLIOTEKI. ARCHIWA
 - 1. Ruch wydawniczy. Księgarstwo
 - 2. Biblioteki. Czytelnictwo
 - 3. Informacja naukowa i multimedialna
 - 4. Czasopiśmiennictwo
 - 5. Archiwa

- g) Radio i telewizja
- h) Kultura fizyczna. Sport

W 2018 r. postanowiono wprowadzić do opisu wybrane deskryptory Biblioteki Narodowej (załącznik). Być może system informacyjno-wyszukiwawczy najlepiej spełnia swoją funkcję, jeśli wykorzystuje się w nim jedno narzędzie opisu treści, to jednak decydującym czynnikiem przemawiającym za wdrożeniem deskryptorów była ich funkcjonalność. Taki model katalogowania, przy wsparciu nowoczesnych systemów bibliotecznych z wyszukiwaniem fasetowym (w BRW Sowa SQL Premium), umożliwi pełniejsze wykorzystanie informacji o dokumentach i daje użytkownikowi nowe możliwości w wyszukiwaniu.

Załącznik: DESKRYPTORY STOSOWANE W BRW:

- 336 – typ zawartości
- 337 – tryb odtwarzania
- 338 – typ nośnika
- 380 – forma dzieła
- 385 – przeznaczenie czytelnicze
- 386 – przynależność kulturowa
- 388 – chronologia powstania dzieł
- 648 – chronologia treści dzieła
- 655 – gatunek
- 658 – ujęcie tematu

W bazie obecnie znajduje się około 300 000 tytułów (rekordów) z czego 263 000 niesamoistnych wydawniczo (artykułów), z ok. 1300 tytułów czasopism (ok. 140 tytułów opracowywanych na bieżąco).

Zespół Pracowni Bibliografii Regionalnej WBPICAK redaguje jeszcze dwie inne bazy: Bibliografię Powstania Wlkp., której zasięg terytorialny wykracza poza granice woj. wielkopolskiego oraz Bibliografię Kroniki Wielkopolski, tj. kwartalnika wydawanego przez WBPICAK. Te dwie bibliografie są dostępne on-line, ale też ukazują się okolicznościowo drukiem (np. z okazji 100. rocznicy Powstania Wlkp.).

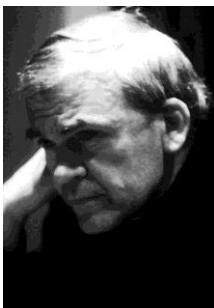
III. ZESTAWIENIA BIBLIOGRAFICZNE

oprac. Aneta Szczepaniak-Głębocka

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej WBPiCAK

BIBLIOGRAFIE OSOBOWE

Milan Kundera
(1929-2023)

*Źródło: Wikipedia**

Człowiek to coś więcej niż tylko ciało, które niszczy, najważniejsze jest przecież dzieło naszego życia, to, co człowiek pozostawia po sobie innym.

(Milan Kundera)

Milan Kundera – czeski powieściopisarz, dramaturg, poeta, eseista, gwiazda światowej literatury – urodził się 1 kwietnia 1929 roku w Brnie, w Czechosłowacji. Pochodził z rodziny inteligentkiej. Jego ojciec, muzykolog, pianista i rektor Akademii Sztuk Muzycznych w Brnie zadbał o edukację syna i Milan, już jako nastolatek, był doskonałym muzykiem. W 1948 roku, po ukończeniu prestiżowego gimnazjum w Brnie, Kundera rozpoczął studia na Wydziale Artystycznym Uniwersytetu Karola w Pradze, na kierunku literaturoznawstwa i eseistyki. Po dwóch semestrach przeniósł się do słynnej praskiej FAMU (Wydział Filmowy i Telewizyjny Akademii Muzycznej), gdzie studiował reżyserię filmową, następnie scenopisarstwo. Po ukończeniu studiów w 1953 roku pozostał na uczelni. Prowadzone przez niego zajęcia cieszyły się dużym powodzeniem, jako wykładowca słynął z erudycji i błyskotliwości. Studentem Kundery był m.in. Miłosz Forman.

Kundera należał do Komunistycznej Partii Czechosłowacji, do której zapisał się pod wpływem ojca już w wieku 19 lat. Po dwóch latach został wyrzucony z partii wraz ze swym przyjacielem Janem Trefulką, gdy służba bezpieczeństwa przechwyciła korespondencję, w której wyśmiewali jednego z ważniejszych funkcjonariuszy partyjnych. W 1956 roku ponownie wstąpił do partii komunistycznej i został z niej usunięty dopiero w 1970 roku w czasie czystek, które nastąpiły po inwazji sowieckiej na Czechosłowację.

Czołowy twórca literatury oficjalnej, niezwykle popularny i ceniony przez krytyków, rozpoczął swoją karierę literacką w 1945 roku od tłumaczenia wierszy Władimira Majakowskiego. Rok później opublikował swój pierwszy wiersz w czasopiśmie „Mladé archy”. W utworach poetyckich opowiadał się po stronie ideologii marksistowskiej, co tłumaczył później słowami „komunizm oczarował mnie wtedy tak samo jak Strawiński, Picasso czy surrealizm”. Wystarczy jednak lektura „Žartu” i późniejszej autoironicznej powieści „Žycie jest gdzie indziej”, by zauważyć jak krytycznie przemyślał swój udział w budowaniu systemu totalitarnego. W latach 60. ostatecznie porzucił poezję i poświęcił się prozie. W 1967 roku ukazała się jego głośna powieść „Žart”. Z ironią przedstawił w niej prywatne życie i losy Czechów w latach stalinizmu. Rok później Kundera wraz z innymi intelektualistami i twórcami, jak np. Vaclav Havel, czynnie zaangażował się w Praską Wiosnę i od tego momentu można określać go jako dysydenta. Represje nadeszły szybko – w 1969 roku straciła pracę w telewizji jego żona Věra, a rok później Kundera został wyrzucony z FAMU. Pisarz popadł w niełaskę, był inwigilowany przez bezpiekę, miał zakaz publikowania, a jego utwory usunięto z bibliotek. Utrzymywał się z honorariów za ukazujące się za granicą tłumaczenia jego dzieł, pisał także pod pseudonimem felietony astrologiczne, dorabiał jako muzyk jazzowy i robotnik. Właśnie wtedy ostatecznie zdecydował się na emigrację i w 1975 roku wyjechał na stałe do Francji. Najpierw wykładał na Uniwersytecie w Rennes, a później w École des hautes études en sciences sociales (Wyższej Szkole Nauk Społecznych) w Paryżu, gdzie utworzył nowy wydział – Kultura Europy Środkowej. W 1979 roku odebrano mu czechosłowackie obywatelstwo, co było związane z wydaniem powieści „Księga śmiechu i zapomnienia”. Reżim komunistyczny uznał powieść za atak na wartości partyjne: „walka człowieka z władzą jest walką pamięci z zapomnieniem”.

W 1984 ukazała się „Niežność lekkość bytu” – dzieło, które uczyniło z niego gwiazdę światowej literatury. W 1999 roku czytelnicy francuskiej gazety „Le Monde” zaliczyli ją do 100 najważniejszych książek XX wieku. „Niežność lekkość bytu” opowiada historię czterech osób na tle sowieckiej inwazji na Czechosłowację w 1968 roku. Do 2021 roku powieść przetłumaczono na 44 języki. Została także zekranizowana, jednak Kundera skrytykował wersję filmową i odtąd nie wyrażał zgody na adaptacje filmowe swoich dzieł.

Od połowy lat 80. XX wieku pisarz przestał udzielać wywiadów i występować w mediach, nie pojawiał się publicznie, konsekwentnie strzegł swej prywatności. Chociaż zgadzał się na tłumaczenia swoich dzieł napisanych po francusku na różne języki, nie pozwalał, by ukazywały się po czesku. Początkowo twierdził, że sam zajmie się tłumaczeniem swej twórczości na język ojczysty, z biegiem czasu rozumiał jednak, że nie ma już sił na samodzielną pracę. Nie udzielał też zgody na wznowienia własnych tomów poetyckich z lat 50. W 1981 roku uzyskał obywatelstwo francuskie, a w 1988 wydał powieść „Nieśmiertelność” – ostatnie dzieło napisane po czesku i jednocześnie pierwsze, w którym nie pojawia się wątek czeski. Po zmianach w 1989 roku nie wrócił do ojczyzny. Utrzymywał jednakże kontakty z wąskim gronem przyjaciół, zwłaszcza w Brnie.

W 2008 roku czeski magazyn „Respekt” zamieścił artykuł historyka, zatrudnionego w Instytucie Badania Reżimów Totalitarnych, zawierający oskarżenie pisarza o współpracę z komunistyczną służbą bezpieczeństwa w latach 50. Kundera zaprzeczył tym zarzutom. W listopadzie 2019 roku, po 40 latach, autorowi „Żartu” przywrócono czeskie obywatelstwo.

Pisarz pozostawił po sobie 16 utworów przetłumaczonych na ponad 80 języków. Jego twórczość skupia się na złożonych koncepcjach filozoficznych, a jedną z najważniejszych jest egzystencjalizm. Salman Rushdie powiedział: *„jak wszyscy wielcy pisarze, Milan Kundera pozostawia niezatarte ślady w wyobraźni swoich czytelników”*. W 2020 roku Kundera przekazał swoją bibliotekę, wraz z obszernym archiwum, Morawskiej Bibliotece Państwowej w Brnie. Zmarł w Paryżu 11 lipca 2023 roku, po długiej chorobie, w wieku 94 lat. Według słów jego żony Věry pragnął spocząć w rodzinnym Brnie.

Milan Kundera był laureatem wielu nagród: Nagrody Jerozolimskiej (1985), Austriackiej Nagrody Państwowej w dziedzinie literatury europejskiej (1987) oraz Nagrody Herdera (2000). W 2021 roku został uhonorowany przez prezydenta Słowenii Złotym Orderem Zasługi.

* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/fb/Milan_Kundera_%28cropped%29.jpg/512px-Milan_Kundera_%28cropped%29.jpg

Elisa Cabot, CC BY-SA 3.0 <<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>>, via Wikimedia Commons.

Bibliografia

a. Pozycje zwarte

1. KUNDERA : materiały z sympozjum zorganizowanego w Katowicach w dniach 25-26 kwietnia 1986 / [praca zbiorowa pod red. Jerzego Illga]. – London : Polonia, 1988. – 203, [2] s.
2. MILANA Kundera filozoficzna koncepcja postawy lirycznej, dramatycznej i powieściopisarskiej / Olga Żyminkowska. – Kraków : Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, 2022. – 110, [2] s.
3. W KRĘGU powieści Milana Kundera / Jacek Illg. – Kraków : Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”, 1992. – 201 s.

b. Artykuły

1. KOLOR samotności: jak żyć w świecie, z którym nie jest się w zgodzie / Marek Bieńczycki. W: P o l i t y k a . – 1999, nr 7, s. 52-53.
2. KUNDERA Milan (1929-2023) / rozm. Zbigniew Włodzimierz Fronczek. W: R z e c z p o s p o l i t a . – 1995, nr 157, dod. Plus Minus, s. 14.
3. KUNDERA: bitwa o przeszłość / Jarosław Kuisz. W: D z i e n n i k : P o l s k a , E u r o p a , Ś w i a t . – 2009, nr 99, s. 18
4. MILAN Kundera: (1929-2023) / Wojciech Stanisławski. W: S i e c i (Gdynia, 2017). – 2023, nr 29, s. 60-61
5. MILAN Kundera (1923-2023) / PAU. W: D z i e n n i k T r y b u n a . – 2023, nr 141/142, s. 12
6. MILAN Kundera / Dorota Nosowska. W: C o g i t o . – 2010, nr 20, s. 3
7. MILAN Kundera: prozę może uratować reportaż / Jacek Cieślak. W: R z e c z p o s p o l i t a . – 2009, nr 291, s. A33
8. MILAN Kundera, czyli obsesja kontroli / Piotr Kofta W: D z i e n n i k G a z e t a P r a w n a . – 2023, nr 140, s. M22-M23
9. NIEZNOŚNY ciężar śmierci / Jacek Cieślak W: R z e c z p o s p o l i t a . – 2023, nr 181, A 8
10. PRZED czym ucieka Milan Kundera / Aleksander Kaczorowski. W: G a z e t a W y b o r c z a L u b l i n . – 1999, nr 73, s. 17-19
11. POTĘGA dziury: Milan Kundera po francusku / Jerzy Szygiel. W: P o l i t y k a . – 1995, nr 30, dod. P o l i t y k a K u l t u r a , nr 7, s. VIII.
12. PISARZ trochę czeski, trochę francuski : zmarł Milan Kundera / Wojciech Szot. W: G a z e t a W y b o r c z a . – 2023, nr 161, s. 16-17
13. WARIACJE Kundery / Janusz Wróblewski. W: P o l i t y k a . – 2003, nr 39, s. 59

14. WIECZNY dysydent / Zofia Tarajło-Lipowska. W: O d r a . – 1961, R. 37 nr 10 (1997), s. 136-137

c. Netografia

<https://kultura.gazetaprawna.pl/artykuly/1488960,milan-kundera-pisarz-biografia.html>

<https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/3206802,Nie-zyje-Milan-Kundera-Byl-pisarzem-uwiklanym-w-historie>

<https://pieknoumyslu.com/milan-kundera-cytaty/>

<https://film.dziennik.pl/news/artykuly/7754476,milan-kundera-fabularyzowana-biografia.html>

<https://niestatystyczny.pl/2023/07/12/mial-94-lata-nie-zyje-milan-kundera-autor-nieznosnej-lekkosci-bytu/>

<https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/2219542,1,zmarl-milan-kundera-autor-nieznosnej-lekkosci-bytu-mial-94-lata.read>

IV. ŚRODOWISKO WIELKOPOLSKIEJ KULTURY

Anna Wawrzyniak

Dział Instrukcyjno-Metodyczny Bibliotek WBPiCAK

MAM W SOBIE MNÓSTWO JĘZYKÓW

Rozmowa z **Kubą Kapralem**

– dramatopisarzem, prozaikiem,
autorem słuchowisk, twórcą teatralnym
związanym z Poznaniem

Fot. Grzegorz Dembiński

Od 25 lat jesteś aktywny na polu teatralnym jako aktor, reżyser, performer. Ostatnio wychodzisz poza teatr, częściej pracujesz ze słowem. Piszesz sztuki zarówno dla młodych, jak i dorosłych widzów, tworzysz słuchowiska. Z perspektywy tych 25 lat czujesz się twórcą poznańskim?

Tak się nieraz podpisuję. To miasto jest dla mnie ważne. Pierwsze moje słuchowisko „Miasto Warte Słuchania” dokumentowało Poznań¹. Zawsze obchodziły mnie sprawy dotyczące miejsca, w którym żyję, dlatego początkowo zajmowałem się głównie działalnością happenską. Komentowałem na przykład działania magistratu i życie kulturalne Poznania. Uważam, że to miasto jest moje, chociaż nie pochodzę z Poznania.

Jakie były początki Twojej artystycznej drogi?

W Nowej Soli, skąd pochodzę, działa Teatr Terminus A Quo. W latach 90. jego oferta była jedyną opcją poznania czegoś innego niż to, co proponowała ówczesna popkultura czy kultura oficjalna. Był kładką, z której zanurkowałem w świat teatralny. Dołączyłem do tego zespołu, gdyż dawał możliwość wakacyjnych wyjazdów. Przez dwa miesiące byliśmy non stop w podróży: graliśmy spektakle, spaliśmy w szkołach, stodołach. Bardzo mi się to podobało. Trzeba było jednak zapłacić obol. Występowałem w spektaklach pomimo żywiołowej

¹ <https://soundcloud.com/miasto-warte-sluchania>

nieśmiałości. Grałem w dużej mierze wbrew sobie – po to, żeby być z ekipą, która była alternatywą dla nie do końca szarej rzeczywistości nowosolskiej. Połowa lat 90. to był czas, kiedy mieszały się subkultury: punkowskie, depešmódowskie, metalowe i hipisiarskie. Działo się, ale to teatr dawał możliwość poznawania innych miejsc. Jeździliśmy więc po całej Polsce, robiliśmy dosyć dobre spektakle, zdobywaliśmy nagrody, czasem nawet nam płacono. Po jakimś czasie polubiłem scenę i do teraz lubię grać w spektaklach, choć kosztuje mnie to niemało.

I chciałeś kontynuować działania teatralne w Poznaniu?

Tak. Poznań pod koniec lat 90. i lata 2000. był zagłębiem teatru offowego. Tutaj aż furczało. Kiedyś Adam Ziajski policzył, że w pewnym momencie w Poznaniu było chyba 50 takich grup.

Środowisko teatralne tworzyło niezły ferment, jedni grali u drugich...

To prawda, każdy chyba występował u każdego. W Poznaniu odbywał się Festiwal Malta, na który jeździłem już w liceum. To było ważne wydarzenie do pewnego momentu. I w Poznaniu były łatwiejsze egzaminy na studia, więc tutaj wylądowałem. Zdawałem na kulturoznawstwo, nie dostałem się, ale przyjęto mnie na historię sztuki. Po roku przenieśliem się na kulturoznawstwo, które z kolei było bardzo luźnymi studiami, co może i dobrze, bo mogłem kontynuować moją pracę z Teatrem Ósmego Dnia, Teatrem Usta Usta, Porywaczami Ciał. Zakładałem też swoje grupy, więc w sumie wszystko dobrze się ułożyło.

Lata 2000-2015 to czas Twojej obecności na ulicy, licznych performansów na Placu Wolności czy przy magistracie poznańskim. „Marsz owiec”, „Koleś Kolesiowi Kolesiem”, „Golenie Wąsa”... – nie sposób wszystkich wymienić. Łączył je sprzeciw, niezgoda na nadużycia władz Poznania w obszarze polityki mieszkaniowej, kulturalnej czy szerzej Kościoła lub władzy państwowej. Dlaczego wybrałeś taki rodzaj aktywności artystycznej?

Z jednej strony wynika to z tego, że chciałem być sławny, a akcje uliczne były furtką do rozpoznawalności. Z drugiej strony, szczerze chciało mi się komentować różne sprawy, wychodzić na ulicę i mówić głośno o tym, co mnie dotyka, boli albo irytuje. Około 2015 roku to się zaczęło kończyć. Urodziły mi się dzieci, przekroczyłem czterdziestkę i skapciałem.

Może potrzebowałeś zmiany.

Tak sobie to tłumaczmy. I tak jak robiłem jakieś akcyjki czy działania, to po tym 2015 roku, gdy sobie szczerze ze sobą pogadałem, to wyszło, że już się zmuszam, że po prostu już mi się nie chce.

Czyli coś, co Cię wcześniej pociągało w happeningu, wypaliło się...

Zauważyłem, że akcje na ulicy są właściwie bardziej dla mnie – abym to ja był spokojny ze sobą, że coś zrobiłem, wypowiedziałem się. Miało to jednak niewielki wpływ na rzeczywistość. Pomyślałem, że można też działać z innej strony, np. pisząc sztuki teatralne dla dzieci i młodzieży. Wtedy też mam szansę rozmawiać o ważnych sprawach albo w jakiś sposób wpływać na myślenie ludzi. Może nie tak spektakularnie, inwazyjnie, ale poprzez tekst literacki właśnie.

Pozwól, że jeszcze wrócę do performansu. Ciekawi mnie, jak odbierała Ciebie publiczność. Czy zauważyłeś zmiany od strony widzów?

Przez parę lat prowadziłem zajęcia z performansu w Studiu Aktorskim STA w Poznaniu i bardzo wiele drobnych działań realizowaliśmy na ulicy. Zazwyczaj na Półwiejskiej, która jest moją ulubioną – jeżeli chodzi o takie akcje – bo jest ludna i szeroka. Ulica ma to do siebie, że masz całą paletę reakcji. Od bardzo zamkniętych – ludzi, którzy chcą ominąć łukiem to, co się dzieje na ulicy albo burczą pod nosem pretensje, że cokolwiek tu się odbywa, ktoś im zabiera przestrzeń i denerwuje takimi ingerencjami; do ludzi, którzy się przyłączają. Kiedyś robiliśmy banalnie prostą akcję. Dzieciaki obwijały się lampkami choinkowymi i stworzyły łańcuch, który świecił w momencie, kiedy wszyscy trzymali się za ręce. Miały pstryczki, więc mogły włączać i wyłączać światło. Mnóstwo ludzi się wtedy dołączyło i, dzięki temu, ten łańcuch był bardzo długi. W sumie tak mi się kołatało po głowie, że faktycznie można zauważyć coraz większą otwartość ludzi na takie akcje.

Jakie cechy powinien mieć happener?

Przede wszystkim powinien mieć odwagę, by wyjść na ulicę i działać. Jedną z rzeczy, którą robiliśmy na początku prowadzonych przeze mnie zajęć, było stanie na ulicy w pewnej odległości od siebie i pokazywanie palcem w niebo. Po prostu stoisz, pokazujesz palcem w niebo i nic nie mówisz. Wzbudzało to przeróżne i przepiękne reakcje ludzi. Jednak, by wykonać taki gest, ci młodzi ludzie musieli przełamać wstyd, opór przed naruszaniem pewnego porządku w miejscach publicznych. Jesteśmy socjalizowani do tego, żeby jakoś się zachowywać w przestrzeni publicznej. Jeżeli podważamy porządek społeczny, musimy pokonać pewną blokadę i ta odwaga jest wtedy niezbędna. Ważna jest też wyobraźnia. Wiele działań na moich zajęciach wynikało z tego, co wymyślali studenci. Zawsze podkreślałem, że to oni mają być twórcami. Zadawałem temat, a realizacja była całkowicie po ich stronie. Trzeci filar to pewien rodzaj konsekwencji, czy zaangażowania, którego wymaga działanie – przemyślenie i realizacja od początku do końca. Co chcesz powiedzieć, jak chcesz powiedzieć.

Przeanalizowanie scenariusza, w jakim kierunku może potoczyć się akcja, która zakłada interakcję z widownią.

Czy w czasach mediów społecznościowych performance nadal ma rację bytu? Siła oddziaływania performansu polega na zaskoczeniu, próbie wytrącenia z równowagi widza. Internet, media społecznościowe świetnie opanowały elementy natychmiastowego działania na odbiorcę. Do jakich środków artystycznych ma się odwołać happener, kiedy konkuruje z mediami społecznościowymi?

Przestrzeń ulicy trochę się skomercjalizowała. Z jednej strony mamy zjawisko pranków – dziwnych numerów, zaczepek, wystraszeń ludzi, które bardzo często są robione pod kamerę, z drugiej kampanie reklamowe sięgające do działań na ulicy. Pamiętam cyfry z LOTTO biegające i zachęcające do grania w loterię. Generalna zasada działań na ulicy jest taka, by były one czytelne. Przechoździeń od razu musi złapać o co chodzi. W kontekście pranków, internetowych prowokacyjek czy flash mobów trzeba myśleć o tym, by w swoim działaniu być wyraźnym i wskazywać o czym chce się powiedzieć.

Humor, przewrotny dowcip też są ważne?

Tak, zdecydowanie. Humor wygrał, gdy na przykład komentowaliśmy magistrat poznański, w którym jakieś takie koleosstwo się rozpanoszyło. Robiliśmy akcję „Koleś koleśowi koleśiem”, składaliśmy cv do prezydenta i tłumaczyliśmy, że jesteśmy koleśiami i powinniśmy z miejsca dostać pracę w magistracie. Albo jak goliliśmy wąsa Poznaniowi za czasów Ryszarda Grobelnego, chcąc skomentować to, że miasto jest owłosione szkodliwą działalnością prezydenta. Takie działania mają oczywiście tradycje w Pomarańczowej Alternatywie.

Na początku rozmowy wspominałeś o współpracy z poznańskimi teatrami offowymi, jak to środowisko na Ciebie wpłynęło?

Jestem z offu i w offie się poruszam. Nawet, gdy próbowałem przebić się do repertuarowych teatrów i wysyłałem tam swoje, odpowiednio skrojone teksty, to i tak były dla nich zbyt alternatywne. Liznałem różnych estetyk. Dzięki temu, że pracowałem w Teatrze Ósmego Dnia widziałem, jak komponuje się duże widowiska. U Porywaczy Ciał podglądałem, jak się robi bardziej psychodeliczne rzeczy, a w Teatrze Strefa Ciszy wszedłem w happening. Próbowałem z różnych garnków i ostatecznie starałem się postawić swoje na ogniu. Podczas studiów prowadziłem grupy studenckie, a później z ekipą związaną z Teatrem Ósmego Dnia założyliśmy Teatr Palmera Eldritch. Robiliśmy spektakle w estetyce science fiction, zanim to było modne. Potem związałem się z grupą Circus Ferus, która też na takim styku spektakli-happeningów się umiejscawia. Tak więc

nie tylko uczyłem się z kuchni alternatywy poznańskiej, ale i sam próbowałem gotować.

W repertuarze grupy Circus Ferus macie kilka spektakli, m.in. „Rodzinę”, w której gracie bez słów...

Pada 7 słów. Wszystko robimy ruchem, obrazem plastyczno-teatralnym, mając do dyspozycji właściwie 7 krzeseł i stół.

Jak wygląda Wasza praca? Jesteście grupą artystów o silnych osobowościach, występujących w różnych teatrach, a jednak udaje Wam się wspólnie tworzyć spektakle.

Tak, to jest możliwe, ale bardzo trudne. Nad „Rodziną” pracowaliśmy 3 lata i w sumie udało się tę pracę sfinalizować, gdy zaprosiliśmy kogoś z zewnątrz – w tym przypadku była to choreografka Katarzyna Pastuszek. Faktycznie taka kolektywna praca nad spektaklami jest trudna, a przy osobowościach, które są bardzo wyraziste i mocne, wyciosanie kompromisu trwa zdecydowanie dłużej i okupione jest zjeżdżaniem ze swojego ego. Taka praca z jednej strony jest bardzo cenna, we wszystkim jesteśmy głęboko osadzeni. Z drugiej strony kompromisy nie są łatwe. Ta trudność sprawiła, że poszukałem innych możliwości pracy, np. przy słuchowiskach, gdzie jestem jedynym głównodowodzącym – autorem tekstu i reżyserem.

Jesteś również autorem sztuk dla dzieci i młodzieży...

Dla dorosłych też.

Zdobyłeś kilka nagród i wyróżnień w Konkursie na Sztukę Teatralną dla Dzieci i Młodzieży organizowanym przez Centrum Sztuki Dziecka w Poznaniu. Co Cię skłoniło do pisania tekstów dla dzieci?

Chciałem sławy i pieniędzy, a w teatrze repertuarowym można to zdobyć (śmiech). Tak na poważnie urodziły mi się dzieci i jakoś siłą rzeczy wszedłem bardziej w literaturę dziecięcą. Poznański konkurs organizowany przez Centrum Sztuki Dziecka przez wiele lat napędzał moje pisanie dla teatru dziecięcego. Miałem deadline, fajną ramę, w której trzeba było się zmieścić. Pisanie tak po prostu, w powietrzu, w pustce jest bardzo trudne, a tutaj był konkretny termin, warunki, które trzeba spełnić. To mi ułatwiało takie „spoligonowanie się” w pisaniu dla teatru dziecięcego. W zeszłym roku postanowiłem, że już nie będę brał udziału w żadnych konkursach i byłem ciekaw, czy jeszcze w ogóle coś napiszę, już bez tego konkursowego wsparcia. Na szczęście udało się.

Jaki jest Twój przepis na sztukę dla dzieci?

Liczy się pomysł i zawierzenie językowi. Jako czytelnik, oglądacz filmów, czytacz gazet, słuchacz języka na ulicy i tak dalej, mam w sobie mnóstwo języków. Jakoś tak na szczęście to się w moim umyśle odkłada. Odkładają się różne idiomy i przy okazji pisania sztuki one się po prostu uruchamiają. Jeżeli zaufam tym językom, które w sobie mam i pójdę za nimi, to wydaje mi się powstaną fajne teksty.

Pisząc tekst myślisz o odbiorcy?

Tak, teksty dla teatru dziecięcego wymagają określenia grupy odbiorców. W końcu dzieci 5-, 7-letnie różnią się od 9-, 10-letnich, 15-latki już właściwie przestają być dziećmi, a 18-latki potrafią być dorosłymi ludźmi po wielu przejściach. Wiadomo, myślę o odbiorcach. Chciałbym, aby moje teksty były dla nich atrakcyjne i dlatego najpierw filtruję je przez siebie. Jeżeli dla mnie ta opowieść jest atrakcyjna – dla dziecka we mnie czy dla młodzieży we mnie, to jest ok.

Piszesz również felietony, masz stałe rubryki w czasopismach psychologicznych „Charakterach” i „Małych Charakterach”. Jak się czujesz w roli felietonisty?

To w ogóle jest przypadek albo i nie. Parę lat temu miałem jeszcze Facebooka i zamieszczałem tam fragmenty opowiadań, jakieś teksty. Przeczytała je naczelna „Charakterów”, która jak się później okazało mieszka piętro niżej w moim bloku. Zgadaliśmy się i tak zacząłem pisać teksty, które są czymś między felietonem a krótkim opowiadaniem. Mają mocny literacki rys, a z drugiej strony komentują coś, co się dzieje w ludziach. Bardzo sobie to cenię, gdyż zwięzłość tej formy uczy dyscypliny językowej, bardzo przydatnej w tym fachu. Do „Małych Charakterów” piszę po prostu opowiadanka.

Wspomniałeś, że pracujesz nad tekstami. Planujesz wydanie książki?

Przez długi czas myślałem o książce albo bardziej o zbiorze opowiadań. Opowiadanie i dramat są moimi głównymi nośnikami. Mam napisanych ponad 100 krótkich opowiadań. Chyba nie mam zdolności, by wypluwać z siebie dłuższy tekst. Bardzo mi odpowiadają króciutkie formy – 3000, 5000, 15000 znaków. To jest dla mnie fajny format. Jakiś czas temu przeczytałem wywiad z profesorem Przemysławem Czaplńskim i on mówił, że w Polsce, jeżeli chodzi o prozę, wydaje się około 600 książek rocznie. Pomyślałem, że to jest tak wielka nadprodukcja, przecież z tych 600 tytułów do szerszej świadomości czytelników przebiję się pewnie kilkanaście i odpuściłem sobie walkę o to, by gdzieś publikować.

Pisanie powieści to też jest samotne zajęcie.

A widzisz, to może być coś na rzeczy. Mam rodzinę, aktywnie uczestniczę w jej życiu i krótka forma jest dla mnie bardziej realna. Ostatnio piszę głównie teksty dramatyczne. Teraz jestem po próbnym czytaniu tekstu do spektaklu o obozie koncentracyjnym dla dzieci i młodzieży działającym w Łodzi w latach 1943-1945. Długo odchorowywałem ten utwór. Pisałem też sztukę kierowaną do seniorów, o tym jak uważać na oszustów, naciągaczy na wnuczka czy policjanta. Realizuje ją grupa senierek pod dowództwem Marioli Ryl-Krystianowskiej. Dłubię też różne teksty, gdy pojawiają się pomysły. Wiadomo jest ich zawsze więcej niż możliwości realizacji. Od dawna wożę się z pomysłem na tekst o domu kultury. Mając różne doświadczenia z instytucjami kultury, zauważyłem, że jeśli chodzi o relacje ludzkie, to w tych placówkach nie ma dużo kultury albo jest specyficzna – pełna zawiści, koterii, różnych walk, frakcji, walczących ze sobą na śmierć i życie. Niesamowite, że taki mały świat domu kultury obudowany jest wielopiętrową intrygą. Ten temat bardzo mnie kręci. Mam już szkielet tekstu.

Co obecnie sprawia Ci największą frajdę?

Generalnie pisanie. Siedzenie przy klawiaturze i wchodzenie w różne fikcyjne światy, które mocno łączą się z rzeczywistością, ale jednocześnie są same w sobie pełnym światem.

W 2015 roku odebrałaś nagrodę Medal Młodej Sztuki w kategorii Animacja kultury. Minęło 8 lat, czy widzisz jakieś zmiany jeśli chodzi o miejsce kultury w Poznaniu?

Nie jest źle. Oferta kulturalna jest bogata, bo oprócz paru dużych instytucji, mamy multum świetnie działających organizacji pozarządowych. I tutaj pojawia się problem pieniędzy. Ten sektor, mimo, że generuje wiele dobrych inicjatyw, często całorocznych, często dostępnych za darmo dla mieszkańców i mieszkanki Poznania, jest bardzo niedofinansowany. Wszystko to hula, gdyż wielu ludzi pracuje i tworzy za pół darmo. Generalnie, to jest ogólnopolski problem, że procent PKB, który przeznaczają na kulturę jest mały i w Poznaniu też nie jest to dużo. Mam wrażenie, że Poznań nawet w kryzysie pozostaje dość bogatym miastem i kultura mogłaby być bardziej dofinansowana. Tym bardziej, że badania ekonomiczne dowodzą, iż kultura jest odpowiedzialna za dużą produkcję PKB. Pieniądze przeznaczone na kulturę nie są darmozjadstwem.

Swojego czasu profesor Jerzy Hausner głośno mówił o tym, dlaczego ekonomia potrzebuje kultury.

Nie wiem do końca z czego to wynika, być może jest to problem mentalnościowy albo bierze się z nieznamomości badań pokazujących, że miasto z bogatą ofertą kulturalną przyciąga ludzi i generuje zyski. Mamy w Poznaniu kwestię niedofinansowania kultury ze szkodą i dla miasta, i dla mieszkańców, i dla pracowników, pracowników instytucji kultury.

Jaką rolę w obszarze animacji kultury mogą odgrywać biblioteki?

Jestem bardzo aktywnym czytelnikiem. Dosyć regularnie pojawiając się w Bibliotece Raczyńskich i jej kilku filiach. Widzę, co się dzieje w tych bibliotekach, jak potrafią przeprowadzić fajne warsztaty, zainteresować dzieciaki. Świetne jest to, że w bibliotekach są półki z nowościami. Jako pracownik kultury kokosów nie zarabiam. Nie jestem w stanie kupować sobie tylu książek, ile chciałbym przeczytać, a dzięki temu, że biblioteki oferują nowości, mam okazję zapoznać się z nimi. Mam wrażenie, że liczba czytelników wzrasta mimo raportu Biblioteki Narodowej, który jest zawsze druzgoczący. Polacy czytają bardzo mało, statystycznie jedną książkę rocznie, ale widząc jakie tłumy przewijają się przez filie Raczyńskich, nie mam wątpliwości, że ludzi czytających jednak trochę jest. I to nie są tylko emeryci, którzy mają więcej czasu i wyprawa do biblioteki jest dla nich rodzajem ogarnięcia codziennego dnia, ale jest i młodzież, i ludzie we wczesnej jesieni życia – tacy jak ja. Widzę też zmianę w samych bibliotekach, które stały się miejscami przyjemnymi, odświeżonymi, niezakurzonymi, skomputeryzowanymi, gdzie można fajnie spędzić czas.

Prowadzisz warsztaty dla młodych ludzi, piszesz dla nich sztuki, masz jakieś wskazówki jak przyciągnąć młodzież do biblioteki?

Wydaje mi się, że dobrym sposobem są spotkania autorskie. Jest trochę pisarzy młodzieżowych, którzy mają swoich zagorzałych czytelników. Widziałem na targach książek kolejki, które się do nich ustawiają. Kąciki gier planszowych to też na pewno dobry pomysł. Super, jeśli jest możliwość zamawiania książek przez Internet. Nie chcę mówić, że parę czy paręnaście lat temu bibliotekarki były niemile, ale pracowniczki bibliotek, z którymi obecnie mam do czynienia są bardzo pomocne – niezależnie od wieku – i generalnie jest miło, że razem w coś uczestniczymy.

A co teraz czytasz?

Próbowałem czytać pierwszą książkę Colsona Whiteheada „Intuicjonistka”. Zapowiadała się fajnie, ale nie wiem, czy będę kontynuował. Czytam genialne opowiadania kubańskiego pisarza Virgilio Piñery pt. „Zimne opowiadania”. Sięgam też po książki o kryptowalutach i o miłości, o tym, jak patriarchy krzywdzi kobiety, ale i mężczyźni.

Z literatury dziecięcej coś byś polecił?

Chłopaki czytają różne rzeczy. Bardzo duże wrażenie na nas zrobił „Pax” Sary Pennypacker i dwie książki o małpie Sally Jones: „Małpa mordercy” i „Legenda o Sally Jones” autorstwa Jakoba Wegeliusa.

Kuba, dziękuję za rozmowę i czekam na Twoją książkę, zwłaszcza na tekst o instytucjach kultury.

Studiowałem przez chwilę sztukę pisania. Nowy poznański kierunek, istnieje dopiero trzy lata – taki kurs creative writing w polskich warunkach. Mieliśmy spotkania z redaktorami, wydawcami książek. Po zajęciach byliśmy zdruzgotani tym, jak bardzo to jest trudny rynek i jaką męką jest wydawanie książek. Tak więc przestałem się napinać, że coś się musi wydarzać. Jak się coś zadzieje – to super, jak nie – to nie ma tragedii. Na szczęście pisanie jest ciągle istotne dla mnie samego.

V. MATERIAŁY METODYCZNE

Małgorzata Derwich

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej WBPiCAK

O GAŁCZYŃSKIM I TUWIMIE W XXI WIEKU

Scenariusz imprezy bibliotecznej

Siedemdziesiąta rocznica śmierci niezwykłych poetów: Juliana Tuwima i Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego jest pretekstem, by poświęcić im więcej uwagi. Odeszli niemal równocześnie – w tym samym, 1953 roku, a nawet w tym samym miesiącu. Gałczyński zmarł 6 grudnia (w Warszawie). Tuwim zdążył napisać wiersz dla kolegi po piórze i pożegnać go na cmentarzu słowami *To pogrzeb największego poety polskiego* i... odszedł nagle trzy tygodnie później – 27 grudnia, w Zakopanem.

Z okazji „okrągłej” rocznicy chcemy zastanowić się nad Gałczyńskim i Tuwimem w XXI wieku, czyli zadać następujące pytania:

1. Czy poeci, jak Gałczyński i Tuwim, którzy tworzyli w pierwszej połowie XX wieku, a zmarli dokładnie 70 lat temu – mogą zainteresować współczesnych odbiorców?
2. Co „*największy poeta polski*” (Gałczyński) wraz z „księciem poezji” (Tuwim) mogą nam przekazać w XXI wieku?
3. Czy w ogóle ich poezja funkcjonuje we współczesnej rzeczywistości?

Odpowiedzi postaramy się wyszukać w ich twórczości. Bowiem... po co „wyważać otwarte drzwi”, skoro poeci – tacy jak właśnie Gałczyński i Tuwim – to wszystko, co chcielibyśmy powiedzieć, wiele lat wcześniej tak pięknie (i krótko) ujęli w słowa? Dzisiaj możemy z ich dorobku korzystać i to w sposób, o którym filozofowie¹, ale również poeci, nawet by nie śnili w ubiegłym stuleciu. Bo czy taki Konstanty od *Zaczarowanej drożki* czy Tuwim, twórca *Lokomotywy*, mogli przypuszczać, że znajdą się np. w Wikipedii, czyli „szybkiej”² encyklopedii „globalnej wioski”, jaką stał się świat?

¹ *Więcej jest rzeczy na ziemi i w niebie, / Niż się ich śniło waszym filozofom.* W. Shakespeare, *Hamlet*

² Z hawajskiego „wiki” to „szybko, prędko”

W każdym razie – nasza odpowiedź na ostatnie pytanie brzmi „tak” – ta poezja funkcjonuje we współczesnej rzeczywistości. Dlatego w sprawie aktualności poezji Gałczyńskiego i Tuwima proponujemy scenariusz z przymrużeniem oka. Użyjemy w nim argumentów, które do nas przemawiają. Można to potraktować tylko jako „materiał instruktażowy”, który może/ma zachęcić odbiorców do stworzenia własnych argumentów „za” lub „przeciw”.

W naszych rozważaniach przyjęliśmy alfabetyczną (to daje pierwszeństwo Gałczyńskiemu), a nie chronologiczną kolejność przedstawiania poetów (chronologicznie to Tuwim pierwszy przyszedł na świat i zaczął tworzyć).

Cele:

- uczczenie 70. rocznicy (1953) śmierci K.I. Gałczyńskiego (6 XII) i J. Tuwima (27 XII);
- przypomnienie ich twórczości;
- propagowanie czytelnictwa oraz innego spojrzenia na lekturę;
- rozwijanie zainteresowań i kreatywności.

Adresaci: młodzież ostatnich klas szkół powszechnych oraz ponadpodstawowych

Czas: 2 × 30 min.

Metodyka:

- „Materiał instruktażowy” można wygłosić „ex cathedra”, znaczy „z katedry”, czyli zza biurka;
- można też po prostu wykorzystać argumenty ze scenariusza lub też – przygotować własne, by sprowokować młodzież do osobistych przemyśleń i wniosków.
- do przeprowadzenia takiej „burzy mózgów” potrzebny będzie dostęp do Internetu – czy to za pośrednictwem komputerów, czy też smartfonów, by młodzież mogła sama wyszukiwać sugerowane hasła, np. w Wikipedii, na YouTube itp.

Objaśnienia:

czarna kursywa – cytaty

treści mniej ważne (które można pominąć) zaznaczono szarym kolorem
kolorem niebieskim zaznaczono didaskalia

TEATRZYK „ZIELONA GĘŚ” *ma zaszczyt przedstawić*, czyli Gałczyński w Wikipedii

Zatem – zaczynamy przedstawienie, czyli przedstawianie Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego według Wikipedii. Czytamy tam, że dwojga imion poeta, używający też często pseudonimu *Karakuliambro*³, urodził się 23 stycznia 1905 roku w Warszawie i zmarł *tamże* 6 grudnia 1953 roku (a więc nie dożył nawet pięćdziesiątki – miał tylko 48 lat).

Co więcej – internetowa encyklopedia narzuca nam postrzeganie twórczości tego *polskiego poety* pisząc, że jest *najbardziej znany za sprawą Teatrzyku „Zielona Gęś”, czyli „paradramatycznej serii podszytych absurdem humoresek, w której pojawiła się galeria postaci takich jak Osiołek Porfirion, Piekielny Piotruś, Hermenegilda Kociubińska”...*

Można polemizować z tym stwierdzeniem. Moje pierwsze skojarzenie z Gałczyńskim to „*Zaczarowana dorożka*”⁴. Dla innych, być może, Gałczyński to przede wszystkim „*Rozmowa liryczna*” (*Powiedz mi, jak mnie kochasz...*). Ponieważ jednak u każdego twórcy szczególnie cenię humor i satyrę, więc niech będzie i Teatrzyk „Zielona Gęś”.

Tym bardziej, że *Teatrzyk* może być doskonałym przykładem na „obecność” Gałczyńskiego w XXI wieku. Do repertuaru poznańskiego Teatru Animacji wszedł w kwietniu 2023 roku; tak go rekomenduje: *Legendarny i uwielbiany Teatrzyk Zielona Gęś z wielkim hukiem i w blasku fleszy wraca na scenę! (...). Poznańska inscenizacja w reżyserii Pawła Aignera („Miłość do Trzech Pomarańczy”) udowadnia, jak aktualne pozostają diagnozy Gałczyńskiego [podkreślenie nasze] w odniesieniu do Polaków – mimo upływu lat i nowego kontekstu historycznego. I przypomina, że: Napisane ponad siedemdziesiąt lat temu literackie perełki – scenariusze krótkich scen, gagów, etiud aktorskich i epizodów muzycznych, zebrane pod egidą „Zielonej Gęsi”, miały w intencji Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego diagnozować ówczesną Polskę, obnażać absurdy codzienności, wskazywać niedorzeczność i fałsz realiów politycznych, a nade wszystko – wyśmiewać głupotę w każdej jej postaci.*

³ Karakuliambro – postać podpisująca *Listy z fiołkiem*, czyli poeta *hermeneutyczno-sentymentalny*; ulubiony z licznych pseudonimów literackich K.I. Gałczyńskiego. Podpisywał nim cykl humorystycznych felietonów poetyckich (*Listy z fiołkiem*), adresowanych do *Szanownego Pana Redaktora* tygodnika „Przekrój” (i tam publikowanych w latach 1946-50), ale też korespondencję do przyjaciół czy dedykacje w książce. Zrodził się z fascynacji poety sztukami magicznymi i cyrkiem.

⁴ Wiąże się ono z moim wspomnieniem z dzieciństwa, kiedy to jako przedszkolak zaimponowałam panu z Krakowa, recytując podczas kuligu w Rabce (aura ze śnieżnej stała się nagle deszczową, więc zamieniono sanie na pojazdy konne) passus „*Zaczarowana dorożka, zaczarowany dorożkarz, zaczarowany koń*”. Był to efekt edukacji przez moją mamę i „przyszywane” wujostwo redaktorostwo.

I dalej: „*Najmniejszy Teatrzyk Świata*” to rewia barwnych charakterów, purenonsensowych gagów, przewrotnych piosenek, aluzji do klasyki literatury i teatru oraz celnej pointy doskonałych tekstów kabaretowych. (...) A ponadto możliwość przeżycia wieczoru pełnego śmiechu, ale i gorzkiej refleksji w Teatrze Animacji.

Dodajmy – ta rekomendacja odzwierciedla w pełni to, co można znaleźć w poznańskiej „Zielonej Gęsi”; a aktualność jest tu słowem-kluczem.

WSTRZAŚ METAFIZYCZNY, czyli...

W duchu teatrzyku absurdu, za autorem owegoWSTRZAŚu METAFIZYCZNEgo w piętnastu konwulsjach (to alternatywne nazwy *Teatrzyku*), kontynuujemy nasze rozważania. Otóż, poecie nie śniło się, że w przyszłości funkcjonować będzie w takim Internecie; a w jakich konfiguracjach, to nawet profesor Bączyński, artysta angelolog⁵, by nie wymyślił!

A przecież to profesor Bączyński pierwszy (w teatrzykowej „*Zabawie w duchy*”) – a nie serialowe *Czarodziejki*⁶ – mówił np. o transmogryfikacji. Czym jest transmogryfikacja? Społeczność *Czarodziejki Wiki* tłumaczy ją „*jako magiczną zdolność do zmiany kształtu lub formy*”.

Co proponuje prof. Bączyński w „*Zabawie w duchy*”?

PROF. BĄCZYŃSKI: ...„*jedyne wyjście, (...) to zniknąć z szalonej epoki [epoki „szerzącej się rozpusty” i „pogłębiającej się transmogryfikacji”]. *Angelologicznie. Skrzydlacie, czyli na zasadzie ducha. (popija wodą) Bo co robi duch? Duch pokazuje się i znika.**

No, i Cały Zespół Teatrzyku „Zielona Gęś” (*minus Osiołek Porfirion*) pokazał się... i zniknął.

A co zrobiła społeczność, znaczy teatrzykowe Społeczeństwo? Odetchnęło z ulgą: *Narrrrrrreszcie*. I zwróciło się do Porfiriona, by „powiedział, co czynić, znak ukazał, wskazówkę dał”. (*Pasterzem bądź, bądź, co bądź! Szloch, ryki, masowa epilepsja*). OSIOŁEK PORFIRION odpowiedział: *Wskazówkę dam. Tram ta ra ram. Napięcie, patologia i wyspańszczyzna*. SPOŁECZEŃSTWO: *No! A Osiołek odpowiada rycząc: ZIELONA GĘŚ/ NIE ZNA TRWOGI/ MOCZMY NOGI./ MOCZMY NOGI.*

⁵ Prof. Bączyński – kolejny bohater Teatrzyku „Zielona Gęś”; angelologia – za Słownikiem języka polskiego PWN – to po pierwsze: «dział teologii dotyczący wiedzy o aniołach», po drugie: «dział demonologii dotyczący dobrych duchów», wreszcie trzecie – ironiczne «pogrążanie się w marzeniach».

⁶ Serial o rzekomo *najpotężniejszych czarownicach jakie kiedykolwiek istniały. Ich przeznaczeniem jest bronienie niewinnych i unicestwianie demonów. Każda czarodziejka posiada jeden dar*: Najstarsza przynosi przedmioty siłą woli, środkowa siostra może zatrzymać czas, a najmłodsza – widzieć przyszłość oraz przeszłość.

Ot, teatrzyk absurdu!

Sam Autor – Konstanty Ildefons Gałczyński – „zniknął” (jak już wiemy) w dniu św. Mikołaja, 6 grudnia 1953 roku. Czy zniknął na dobre? Nie do końca. Przecież pojawiał się w nowych edycjach tomików, książkach biograficznych i podręcznikach oraz, niestety, w lekturach szkolnych, stając się zmurą co niektórych.

Pod jaką jeszcze postacią pojawia się w XXI wieku?

...GAŁCZYŃSKI W WYSZUKIWARCE

Skorzystajmy ze zdobyczy trzeciego tysiąclecia – wrzucmy w wyszukiwarkę (np. Google) hasło „Gałczyński”. Klikamy. I co nam „wyskakuje”? Podczas mojej pierwszej próby był to kolejno:

Gałczyński wiersze tytuły alfabetycznie,

Gałczyński pociąg

Gałczyński cytaty ślubne

Gałczyński zbiór wierszy

Gałczyński znane wiersze

Gałczyński wiersz leniwi

Gałczyński wiersze śmieszne

Już chciałam przejść do wierszy śmiesznych, gdy pokusiło mnie wpisać w wyszukiwarkę hasło *Gałczyński* po raz drugi. I oto *Gałczyński pociąg* wysunęło się na prowadzenie (czyli miało najwięcej „odstón” w Internecie w ostatnim czasie)! Zastanawiałam się, co się za tym kryje? *Pociąg* Gałczyńskiego do *srebrnej Natalii*⁷, jak nazwał swoją ukochaną żonę mąż?

A może – nie daj Boże! – *pociąg* do alkoholu, przekleństwo twórcy? Prawda okazała się bardziej... przyziemna. Otóż, rozwijając (klikając w) hasło *Gałczyński pociąg*, otrzymujemy... *Rozkład jazdy pociągu relacji Szczecin Główny – Warszawa Gdańska*. Dodajmy, że jest to pociąg InterCity, czyli IC, o numerze 81100. Pociągi IC, jak czytamy w Wikipedii, „wyróżnia niewielka liczba postojów na trasie (ograniczona do większych miast), a także wysoka prędkość maksymalna (rzędu 160 km/h i więcej) oraz to, że skład jest „zestawiany z taboru o podwyższonym komforcie”, dlatego zalicza się je do tzw. segmentu premium. Podsumowując: mamy zatem GAŁCZYŃSKIEGO PREMIUM. Niestety, wyższa jest też cena biletów IC, z czego poeta, który ciągle bory-

⁷ Natalia Gałczyńska już za życia była legendą. Tak jak do legendy przeszła miłość poety wyrażana w wierszach, których była bohaterką i adresatką. Księżniczka gruzińska, prawdziwa, nie legendarna, urodziła się i wychowała w Kaliszu, w rodzinie silnych kobiet. Potrafiła kochać, czekać i wybaczać jak one. Wspierać, rozumieć i rozgrzeszać. A po śmieci poety – umiała nie tylko dbać o pamięć o nim, ale też o jego spuściznę, zajmując się edycją dzieł.

kał się z trudnościami finansowymi, nie byłby pewnie zbyt zadowolony... (No, chyba, że przewoźnik podzieliłby się z nim dochodami. Jak twierdzą znawcy, Gałczyńskiemu zależało naprawdę jedynie na dwóch rzeczach: „*by zarobić żdziebelko na bułeczkę i maselko*”, czyli utrzymać się z pióra i wyżywić rodzinę oraz na tym, by – posługując się nomenklaturą komunikacyjną – utworować poezji *drogę do szerokiej publiczności*).

Czy Osiołek Porfirion znalazłby w tym przypadku jakąś mistrzowską puentę? A może powinniśmy zacytować Hermenegildę (Kociubińską), która profesorowi Bączyńskiemu szeptała omdlewająco (*wierszem*): *Ja też jestem na ślepych torze./ Zrób mi krzywdę, profesorze*. Wtedy aż prosi się stały element *Teatryku Zielona Gęś: KURTYNA!*

A ona: ... *najprzód zapada, a potem łaskocze frędzelkami stopy (...boskie, różowe, cijećcijećstopy Hermenegildy)*.

*I proszę, by w tej sali
wszyscy również powstali,
powstali i uczcili
Idefonsa w tej chwili!*

(z *furią*) *Wara wypinać tyłek*

na autorski wysiłek! – mówi Adam w „boskiej komedii wierszem, w jednym akcie, trzech odsonach, z muzyką Fryderyka Chopina pt. „*Gdyby Adam był Polakiem*”.

STRASNA ZABA na YouTube

Teraz *Gałczyńskiego wiersze śmieszne* (jakby do tej pory śmiesznie nie było; notabene – inne wyszukiwarki, np. DuckDuckGo, mają odmienny przedmiot i kolejność haseł związanych z Gałczyńskim). Co Internet skrywa pod tym hasłem? Wiele wierszy, często „dla dzieci”, ale prym wiedzie „wiersz dla sepleniących” – *Strasna zaba*. Wśród interpretacji wyróżnia się (naszym zdaniem) ta Urszuli Dudziak, znanej wokalistki jazzowej, którą możemy obejrzeć za pośrednictwem serwisu internetowego YouTube (<https://www.youtube.com/watch?v=PK3ndPk2OwU>). Serwis ten istnieje od lutego 2005 roku. Można tam oglądać (a także zamieszczać, nadawać na żywo) oraz komentować różne filmy (w tym również – zarejestrowane dużo wcześniej – występy kabaretowe, jak *Teatryk Zielona Gęś* w interpretacji Kabaretu Potem, z początku lat 90. XX wieku, <https://www.youtube.com/watch?v=bsQu1NQa9HI>).

I znów – czy poeta mógł sobie wyobrazić, że jego zabawne utwory będą docierać nie tylko do bywalców Piwnicy Pod Baranami, czytelników tygodnika

„Przekrój”, ale do znacznie, o wiele bardziej, dużo szerszej publiczności? Tak się dzieje dzięki YouTube, który zapewnia tysiące, a nawet miliony tzw. odsłon.

Na YouTube znajdują coś dla siebie również zwolennicy poezji miłosnej tego subtelny liryka. Bowiem i liryka Gałczyńskiego przetrwała próbę czasu, o czym świadczą wspomniana *Rozmowa liryczna* (piękna recytacja aktorskiej pary: Krzysztofa Kolbergera i Anny Romantowskiej, <https://www.youtube.com/watch?v=BLYkZfdHP7Y>) albo *Deszcz* (z refrenem *...i tak się trudno rozstać*; mojej mamie podobałaby się śpiewana interpretacja Ireny Santor) oraz – z wyszukiwarki – *Gałczyński cytaty ślubne* i *Gałczyński znane wiersze* itp.

Ale trzecie tysiąclecie to też... żaba, którą Gałczyńskiemu pewnie trudno byłoby przełknąć: przedstawienie go w zupełnie innym świetle, niż to miały w zwyczaju podręczniki do literatury czy autorzy esejów doby PRL. Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, *najbardziej oryginalnego i odrębnego poetę „z bożej łaski”*, zastąpił ...

NIEBEZPIECZNY POETA

To tytuł książki Anny Arno, która ukazała się w 2013 roku nakładem Wydawnictwa Znak. Tak ta biografia Gałczyńskiego przedstawiana jest m.in. na portalu *Lubimy czytać*: *Kim był ten poeta, który zapisał się w zbiorowej pamięci wierszami o zaczarowanej dorożce, ogórku, który nie śpiewa, i Teatrykiem Zielona Gęś? Zielonym Konstantym zakochanym na wieki w srebrnej Natalii? Oszustem, słodkim szarlatanem, sztukmistrzem wyciągającym wiersze jak króliki z kapelusza? Kpiarzem sypiącym fajerwerkami dowcipu? A może „psem na forszę” piszącym na akord dla tego, kto zapłaci? Postacią tragiczną, uwikłaną w nałóg i kolejne polityczne układy? (...) A może „księżycowym facetem”, zakochanym przede wszystkim w poezji i muzyce?*

Książka Anny Arno odkrywa przed nami wszystkie te twarze Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego i jeszcze wiele innych. Podobnie jak jego poezja, mieni się wieloma odcieniami, obraz poety raz jest flamandzkim portretem, raz socrealistycznym plakatem, a innym razem karykaturą z „Przekroju”.

Dlaczego Gałczyński był *niebezpieczny*? Arno nie była pierwszą, która to odkryła. Na platformie Culture.pl można znaleźć artykuł Tadeusza Stefańczyka z 2006 roku, gdzie pisał, że Gałczyński jeszcze za życia zbierał cięgi za „służalstwo”, „sprzedajność”, zdolność mimikry, przefarbowywania się, błazenadę – słowem: za *bezieowość* – *praktycznie z każdej strony, by przypomnieć tylko atak Ważyka w 1950 z oficjalnej trybuny i rewanz Miłosza (za Poemat dla zdraycy) zza granicy w 1953 w „Zniewolonym umyśle”. Pikanterii tej tragedii dodaje fakt, że obie napaści, na „rozwydrzonego kanarka” i na „trubadura”, w ówczesnej sytuacji politycznej nie były całkiem bezpodstawne, że Gałczyński*

zawzięcie i chytrze lawirując na polu minowym, „szukał guza” i że ten taniec okazał się dla niego zabójczy.

Stefańczyk „śmieje się” też z „redaktorów tygodnika rzucających się na pokrętnie groteski i bursleski, na blefy i błazenady w rodzaju „Dwóch paszkwili na Kociubińską Hermenegildę” („Odrodzenie” 1946 nr 29), „Wjazdu na wielorybie” (1947 nr 14) czy (...) super przewrotnych, bełkotliwych „Kolczyków Izoldy” (1946 nr 39), z których nikt nic nie rozumiał, bo tam nie było nic do rozumienia; ich humor polegał na pomieszaniu z poplątaniem, na czystej zapowiedzi czegoś, co nie nastąpi, na nadwyżce, ba, na inflacji słowa sugerującego w tym patetycznym rozgardiaszu *Bóg wie co...*

Anna Arno ocenia złożoność Gałczyńskiego bardziej od ludzkiej strony: *Bywał bardzo nieszczęśliwy. Miał talent, miłość pięknej kobiety, przyjaciół, potrafił zaczarować rzeczywistość i cieszyć się drobiazgami, ale myślę, że gdzieś głęboko był postacią tragiczną, szarpaną wątpliwościami. Jednym z najważniejszych problemów był nałóg, choroba, od której nie da się uciec [alkoholizm]. Poeta miewał też okresy głębokiej depresji.*

W rozmowie z dziennikarzem PAP Arno mówi także o tym, jak *subtelny liryk, wielbiciel Tuwima stał się pisarzem lansowanym przez prawicowe „Prosto z mostu” oraz autorem tekstów ocenianych jako antysemityczne.* Po prostu – gdy nie udało mu się publikować w prestiżowych „Wiadomościach Literackich” Mieczysława Grydzewskiego, związał się z tygodnikiem „narodowca” Stanisława Piaseckiego („Prosto z mostu”), bo oni zamieszczali jego utwory. Pisarka twierdzi, że: *Gałczyński nie miał temperamentu politycznego, ale też łatwo było mu się podporządkować, napisać tekst na zamówienie.*

Na łamach tego czasopisma Gałczyński opublikował pamflet *List „Do przyjaciół”.* Znalazły się w nim także wątki antysemityczne, które uderzały m.in. w autora „Jarmarku rymów”, czyli Juliana Tuwima. Gałczyńskiego ze starszym kolegą łączyła skomplikowana przyjaźń, o czym może świadczyć jego dedykacja dla Tuwima: *„którego kocham, którego nienawidzę, z którym jest mi najlepiej”.* Arno dodaje też, że: *Tuwim wielokrotnie młodszemu koledze pomagał, ratował z pijackich awantur, a w okresie, kiedy Gałczyński miał trudności z publikacją, zlecił mu pracę nad przekładem „Snu nocy letniej”.* *Gałczyński zmarł trzy tygodnie przed nim i ostatni wiersz Tuwima „Hołdy” to gorzka refleksja po pogrzebie przyjaciela, którego śmierć strasznie go przybiła.*

EPITAFIUM dla KONSTANTEGO ILDEFONSA

W ten oto nietypowy sposób przeszliśmy do drugiego poety, o którym traktuje nasz scenariusz. Jednak, zanim swoją uwagę całkowicie skupimy na

Julianie Tuwimie, jeszcze epitafium – poezją i prozą – dla Konstantego Ildefonsa Właściwie, Gałczyński sam je stworzył (nawet nie jedno, a kilka epitafiów wierszem). Pierwszym może być *Serwus, Madonna*, utwór który poeta napisał w 1929 roku, a więc w wieku... 24 lat! Oto fragmenty: *Niechaj tam inni księgi piszą. Nawet/ niechaj im sława dźwięczy jak wieża studzonna,/ ja ksiąg pisać nie umiem, a nie dbam o sławę – / serwus madonna. (...) Byli inni przede mną. Przyjdą inni po mnie (...) Wszystko jak sen wariata śniony nieprzytomnie – / serwus, madonna. (...) Nie gardź wiankiem poety, łotra i łobuza;/ znają mnie redaktorzy, zna policja konna,/ a tyś jest matka moja, kochanka i muza – / serwus madonna.*

„Epitafium” prozą napisał Tadeusz Stefańczyk: *...niepowtarzalny, nowoczesny, albo tylko bałaganiarski, urok Gałczyńskiego siedemdziesiąt, pięćdziesiąt lat temu (...) polegał na tym, że był on tym wszystkim naraz – żywiołowo i bezwstydnie. Czystość gatunkowa była dla niego przeszkodą, nie ideałem, bo życie miesza gatunki ludzi, zachowań, stylów, wartości, i nic sobie z tego nie robi, uprawiając niez mordowanie swą codzienną szmirę i tandetę, swoje serio i buffo.*

*Nie znajdziemy u Gałczyńskiego pieczołowicie i regularnie przygotowanych tomików poetyckich, nie ma – jak u Tuwima – wyraźnego podziału na twórczość poważną i żartobliwą, na, powiedzmy, lirykę i „jarmark rymów” – wszystko zostało ze sobą przemieszane, sobą poprzątkane, przeniknięte. Mimo chodem zrozumiał to poeta tak czysty, namaszczone i poważny, jak Leopold Staff, zadziwiająco trafnie odczytując pod koniec życia **niepowtarzalny fenomen Gałczyńskiego**:*

*Pokazałeś w wesolej herezji
Przez swe fraszki fiołkowe i gęsie,
Ile jest nonsensu w poezji
I ile poezji w nonsensie.*

TUWIM – OD PRZEDSZKOLA

O ile twórczość Gałczyńskiego to przede wszystkim oferta dla dorosłych (albo przynajmniej „starszych dzieci” i młodzieży), o tyle z Julianem Tuwimem obcuje już od najmłodszych lat, choć – oczywiście – nie zawsze świadomie. W zasadzie już od przedszkola towarzyszy nam *Lokomotywa, Zosia Samosia* czy też *Słoń Trąbalski* [utwory te Tuwim napisał pod koniec międzywojnia].

*Był sobie słoń wielki – jak słoń.
Zwał się ten słoń Tomasz Trąbalski.
Wszystko, co miał, było jak słoń!
Lecz straszny był Zapominalski.*

Zapewne przedszkolakom nieobca jest też *pani Słowikowa*, która płacze w *gniazdku na akacji*,/Bo pan Słowik przed dziewiątą miał być na kolacji,
Tak się godzin wyznaczonych pilnie zawsze trzyma,
A już jest po jedenastej – i Słowika nie ma!

Martwią się więc dzieci razem z panią Słowikową, która podejrzewa, że męża napadli i *głosik mu skradli*. Ten zaś spóźnił się, bo wieczór taki piękny, więc szedł piechotą...

Jeśli nie w przedszkolu, to wiele pokoleń (w tym moje) spotykało twórczość Tuwima w pierwszej klasie szkoły podstawowej. Chodzi o *Elementarz* Mariana Falskiego. Nawet w 2023 roku, w 37. wydaniu tego „klasyka”, dzieci uczą się czytać na wierszach Juliana Tuwima; jest ich najwięcej, bo 11. [Inni cytowani autorzy: Aleksander Fredro, Maria Konopnicka i Antoni Słonimski (czyli drugi po Tuwimie z wielkiej piątki Skamandrytów) mają po... jednym utworze]. Dodajmy, że nie wszystkie z owych jedenastu Tuwimowych utworów są tak znane, jak wymienione wcześniej (no, może poza *Abecadłem*, które z *pieca spadło* czy *Dwoma Michałami, co Tańcowały – Jeden duży, drugi mały*). Kolejno są to: *Rzeczka*, *Wszyscy dla wszystkich* (*Murarz domy buduje... z puentą: Wszyscy muszą pracować/ Mój małeńki kolego*), *Kotek*, „niepoprawny politycznie” dzisiaj „*Bambo*” (*Murzynek Bambo w Afryce mieszka,/ Czarną ma skórę ten nasz koleżka*), *Dzieci w polu*, *Rozmowa ptaków* oraz *Warszawa*.

W ogóle Tuwim napisał około 40. wierszy dla dzieci, zatem ilościowo stanowią one margines – aczkolwiek znakomity – jego pisarstwa. Sam autor też pewnie nie byłby zadowolony, że przedstawiamy go przede wszystkim jako twórcę utworów dla dzieci. Jednak nie jesteśmy w takim myśleniu odosobnieni. Podczas Roku Tuwima, czyli w 2013, przypomiano *przede wszystkim to, co już znane: jego wyśmienitą twórczość dla dzieci* (autor tego spostrzeżenia, wygłoszonego podczas inauguracji roku akademickiego na Wydziale Filologii Uniwersytetu Łódzkiego, Tomasz Cieślak dopominał się, by *obok wszechobecnej Lokomotywy* właściwe miejsce zajęło *jeszcze chociaż Ptasie radio!*), ale też „*utwory kabaretowe, piosenki, satyry – zamykając autora albo w dziejącym pokoju, albo w historii literatury*”.

KSIĄŻĘ POEZJI – KRÓLEM CYTATÓW

Wspomniany prelegent, zastanawiając się podczas wykładu, czy *Julian Tuwim jest poetą nadal ważnym?*, sugerował, że *warto odnaleźć też Tuwima innego, mniej zapewne widocznego: poetę pamięci, melancholii, śmierci, egzystencjalnego namysłu. Poetę łódzkiego*.

Czy taki Tuwim mógłby przemówić do współczesnego odbiorcy?

Owszem! Na właściwą ścieżkę naprowadziła mnie koleżanka, która zamieszcza dużo postów z poezją na Facebooku (obecnie Meta), w tym także z poezją Tuwima (stąd myślałam, że jest jego wielbicelką). Powiedziała, że gdy ma jakieś ładne zdjęcie z odpowiednim motywem, wrzuca w wyszukiwarke słowo i „wyskakuje” odpowiedni cytat.

I rzeczywiście – można zdobyć taki cytat za pośrednictwem licznych portali z cytataми, które reklamują się tak: *Jesteś na stronie z cytataми idealnymi jako opis na insta, albo teksty na facebooka. Dołącz do nas na fecebooku, warto, bo na tablicy umieszczamy różne fajne cytaty* ☺

Gdy zaczęłam zgłębiać temat, okazało się, że „książę poezji” stał się w dobie Internetu „królem cytatów”, bowiem zbiory jego cytatów należą do najobszerniejszych. Na przykład na stronie cytatybaza.pl pod hasłem: *Julian Tuwim* (Dodaj do ulubionych <3) można znaleźć ponad 130 cytatów, na każdą okazję, w tym: *o Bogu, Bogach; o czasie; o człowieku; o umyśle, duszy; o kosmosie, wszechświecie; cytaty filozoficzne oraz katastroficzne, pesymistyczne, wreszcie: o życiu.* Oto jeden z nich:

*Trudna lekcja, nie mogłem od razu,
Lecz nauczę się, po pewnym czasie.
Proszę, zostaw mnie na drugie życie (jak w grach!)
Jak na drugi rok w tej samej klasie.*

To akurat fragment wiersza Tuwima pt. *Nauka*. Do moich ulubionych należy inna Tuwimowa, życiowa sentencja: *Żyj tak, aby twoim znajomym zrobiło się nudno, kiedy umrzesz* (<https://lubimyczytac.pl/cytat/8744>), ponieważ nawet na poważne tematy poeta potrafił wypowiadać się z poczuciem humoru.

Warto dodać, że portale z cytataми przy okazji upowszechniają wiedzę o ich autorach. Na cytatybaza.pl przeczytamy, że: *Julian Tuwim był polskim pisarzem, satyrykiem i poetą o żydowskich korzeniach, autorem wielu popularnych do dzisiaj dzieł i wierszy. Za swoją twórczość był odznaczany i nagradzany (!). Ze względu na pochodzenie był często obiektem ataków antysemitycznych, szczególnie w dwudziestoleciu międzywojennym.*

• *Profesje Juliana Tuwima: poeta; pisarz; satyryk* • *Narodowość: polska*
• *Data urodzenia: czwartek, 13 IX 1894, śmierci: niedziela, 27 XII 1953*
Julian Tuwim książki:

Antologia (Julian Tuwim) • Cicer cum caule, czyli groch z kapustą • Cyganka oraz inne satyry i humoreski prozą, teksty kabaretowe i aforyzmy • Czary i czarty polskie oraz Wypisy czarnoksiężskie i Czarna msza • Jarmark rymów • Kwiaty polskie • Pegaz dęba, czyli panopticum poetyckie • Poezje (Julian Tuwim) • Tuwim dzieciom • W oparach absurdu

Skrótowe, ale jednak jakieś informacje o poecie są. Tę wiedzę w pewnym sensie poszerzają same cytaty. W *bazie* najwięcej cytatów z 44 kategorii

zawiera ta... *Bez kategorii*. Znajdziemy w niej przede wszystkim utwory dla dzieci, czyli o ciężkiej, ogromnej „Lokomotywie”, a dalej znów o *Dwóch Michałach*, ale też: *pstryczka-elektryczka*, *Okulary* (które zgubił Pan Hilary) oraz pierwsze wersy wiersza *Do krytyków (A w maju/ Zwykłem jeździć, szanowni panowie,/ Na przedniej platformie tramwaju!)*. Są cytaty z pozycji *Czary i czarty polskie* oraz *Wypisy czarnoksiężskie i Czarna msza*. Nieoczekiwanie „wyrasta” *jędrna i krzepka... Rzepka (Zasadził dziadek rzepkę w ogrodzie,/ Chodź te rzepkę oglądać co dzień* – fragment pochodzi z książki *Tuwim dzieciom*). Wreszcie pojawiają się *Kwiaty polskie*, a właściwie kilka przypadkowych fragmentów z poematu, który poeta zaczął pisać podczas II wojny światowej w Brzylu, a ukończył go w 1944 roku w Stanach Zjednoczonych.

Jednak zdecydowanie dominują Tuwima **śmieszne cytaty** (nawet na poważne tematy). Oto subiektywny wybór:

- * *Tu leży wieszcz,*
Przechodniu, nie szcz.
- * *Pesymista: optymista z praktyką życiową.*
- * *Pchła: owad, co zszedł na psy.*
- * *Nie pożądaj żony bliźniego swego nadaremno.*

Tuwim o alkoholu (6 cytatów):

- * *Czysta wyborowa źle wpływa na czystość wyborów.*
- * *Różnica między wielbłądem a człowiekiem: wielbłąd może pracować nie pijąc przez cały tydzień; człowiek może przez tydzień pić nie pracując.*

Tuwim o czasie:

Jaka to oszczędność czasu – zakochać się od pierwszego wejrzenia.

Tuwim o kosmosie, wszechświecie:

- * *Powiedz człowiekowi, że na niebie jest gwiazd 978301246569987 a uwierzy.*
Ale napisz kartkę „Świeżo malowane”, a sprawdzi palcem i powala się.
- * *Gdy ci coś wpada do oka, pamiętaj, że to odrobina kosmosu.*

I jeszcze O miłości :

- * *Miłość w swej prostej i nieśmiałej mowie,*
Powie najwięcej, kiedy najmniej powie.

Albo **Miłość ci wszystko wybaczy* – te słowa znają na pewno wielbicieli Staroego Kina i przebojów międzywojnia. To szlagwort⁸ piosenki, która powstała w 1933 roku, a słowa do muzyki Henryka Warsa napisał Julian Tuwim (pod pseudonimem... Oldlen). Utwór powstał na potrzeby filmu *Szpieg w masce*,

⁸ Szlagwort (niem. Schlagwort) – wyraz lub zwrot w piosence łatwy do zapamiętania, wpadający w ucho, hasłowy. Zazwyczaj pojawia się w tytule, na początku piosenki lub w refrenie. Często decyduje o sukcesie utworu. Szlagwort niekiedy żyje własnym życiem, stając się obiegowym zwrotem, pojawia się w tytułach prasowych. Za Wikipedią: Przykłady szlagwortów – na pierwszym miejscu: Miłość ci wszystko wybaczy

który cieszył się rekordową frekwencją w kinach. Zaśpiewała go w nim Hanka Ordonówna i wkrótce piosenka stała się jej artystyczną wizytówką. Przebój międzywojennej Polski pozostaje nim (w różnych wykonaniach) do dziś.

A zatem:

*Miłość ci wszystko wybaczy,
Smutek zamieni ci w śmiech.
Miłość tak pięknie tłumaczy
Zdradę i kłamstwo i grzech.*

A skoro *miłość*, to też *seks*. Według Tuwima z cytowanej strony: *Dura sex, sed sex*.

Tuwim o rodzinie: *Aby się poznać z najdalszą rodziną, wystarczy się wzbogacić...*

Niektóre cytaty powtarzają się w różnych kategoriach, np. jako *ironiczne* (też 6). Trudno pozbyć się wrażenia, że mimo sporej liczby bazy cytatów nie oddają bogactwa twórczości czołowego Skamandryty. Ale może to dopiero załóżki kolekcji?

TUWIMA ZABAWY SŁOWEM

Wielu znawców twórczości Juliana Tuwima podkreśla jego niezwykłą umiejętność „bawienia się słowem”. *Ogromny talent „słowiarza”* uwypuklił Tomasz Cieślak w swoim wykładzie, potwierdziły to też cytaty, a także inne utwory, wreszcie... samo życie poety. Wikipedia w biogramie Tuwima podaje, że używał ponad 40 pseudonimów! I one stanowią dowód „bawienia się słowem” oraz tego, że Autor miał do siebie dystans. Oto niektóre z nich: *Schyzio Frenik, Julian Rozbij Tuwicki, Fra Filippo Sconoppi, Prof. Baltazar Dziwacki, Stary małpiarz, Madam Ickiewicz*.

Poeta Stanisław Barańczak twierdził wręcz, że „*bez umiejętności i chęci bawienia się słowem nie ma mowy o umiejętności pisania dobrej poezji*”. I złożył „księciu poetów” swoisty hołd: Tuwimowe „*panopticum poetyckie*” pt. *Pegaz dęba* było dla niego inspiracją *tak tytułową, jak i kompozycyjno-tematyczną* do stworzenia swojej *prywatnej teorii gatunków zatytułowanej... Pegaz zdębiał*. Więcej – Stanisław Barańczak stwierdził (z zastrzeżeniem, że być może *zabrzmi to jak herezja*) iż „*Pegaz dęba*” *Juliana Tuwima* (oraz napisany przez Tuwima wraz z Antonim Słonimskim *genialny tom „W oparach absurdu”*) zawsze cenil *nieporównanie wyżej niż tegoż Tuwima „Kwiaty polskie”*.

Co to za dzieło *Pegaz dęba*? Tuwim wyjaśnia w podtytule. To (wspominane już) *panopticum poetyckie*, ale też *dziwotwory, monstra i curiosa, niebywałe eksponaty i okazy, najbrzydsze osobliwości i rarytasy, rymopotwory i wersyfikacje, salto mortalia poetyckie*, których zgłębianie nazwał *wyższą szko-*

łą jazdy na Pegazie. Owe „stare i rzadkie szpargały” cudem ocalały z pożogi wojennej (w tym powstanie warszawskie!), więc je „na światło dzienne wydobyl i do druku podal” w 1950 roku. Skąd taki tytuł? Ponieważ „Pegaz, stwór skrzydlaty, jest zwierzęciem niesfornym”, ale też wolnym „i często bryka”, więc „stanął dęba” przed owym „panopticum poetyckim i rozgłośnym rzeniem zaprasza do wnętrza”. Tuwim te *dziwotwory* analizował, Barańczak – odniósł do *życia codziennego*. I w ten sposób również twórczość Tuwima została przeniesiona w XXI wiek.

Joanna Szczęsna, która przygotowała w trzecim tysiącleciu (2008 i 2017 r.) znacznie poszerzone wydania „Pegaza” Barańczaka, ujawniła także, że pierwszy w życiu limeryk (1965 r.) Stanisław zadedykował właśnie Julianowi Tuwimowi. Dlaczego właśnie jemu, skoro w dorobku Skamandryty jest ich niewiele, a nie na przykład Gałczyńskiemu? *Zabawna rzecz, ale choć Gałczyńskiego od lat szczenięcych znam na pamięć, jakoś nigdy nie zapamiętałem żadnego jego limeryku. Widocznie nie utkwily – pisał Barańczak do redaktorki, która konstatuje: Za to limeryki Tuwima – owszem, utkwily. Uzupełnia także, że blisko cztery dekady później Barańczak raz jeszcze poświęcił Tuwimowi wiersz. Tym razem odwołał się do niego jako autora „Jambów politycznych” i zadedykował mu „Haiku polityczne”.*

Wróćmy jednak do Tuwimowego „bawienia się słowem” i – znów za Wikipedią – dodajmy, że był nie tylko *jednym z popularniejszych poetów dwudziestolecia międzywojennego*, ale także *autorem wodewili* (np. mojego ulubionego *Żołnierza królowej Madagaskaru*; Julian Tuwim na nowo opracował libretto Stanisława Dobrzańskiego i jego wodewilowa przeróbka zyskała niebywałą popularność, w tym przebój *Małgorzatko, godna uwielbienia,/ Małgorzatko, nie bądź że z kamienia/ Małgorzatko, miłość słodka rzecz./ Pokochaj mnie/ Lub powiedz nie,/ A pójdę sobie precz!...*), *skeczy* oraz *librett operetkowych*. Należał także do współzałożycieli kabaretu literackiego „Pod Pikadorem” i grupy poetyckiej Skamander oraz współtworzył programy licznych kabaretów; z nich najbardziej znanym było „Qui Pro Quo”. Nic dziwnego, że Julian Tuwim figuruje też jako *najśmieszniejszy polski pisarz i satyryk*. Także prywatnie „*umiał kokietać rozmówców. Był dowcipnym ironistą i wybitnym poetą*”.

Co jeszcze „definiuje” Tuwima? To, że był *tłumaczem poezji rosyjskiej, francuskiej, niemieckiej oraz łacińskiej*. Tu kolejny przykład – publiczna telewizja często przypomina (ostatnio latem 2023 r.) sztukę teatralną – zabawną farsę pt. *Słomkowy kapelusz*, która została napisana w 1851 roku przez francuskiego komediopisarza Eugene’a Labiche’a, a na język polski przetłumaczył ją właśnie Julian Tuwim – kuzyn aktora i piosenkarza kabaretowego – Kazimierza „Lopka” Krukowskiego oraz (co jest chyba istotniejsze) brat polskiej literatki i tłumaczki

Ireny Tuwim. A skoro przy rodzinie jesteśmy – żoną Juliana została w 1919 roku piękna Stefania (której urok utrwalił m.in. Witkacy) z domu Marchew.

Do języków znanych Tuwimowi dodajmy jeszcze uniwersalne esperanto – przekładem wiersza Staffa na esperanto Tuwim zadebiutował nieoficjalnie w 1911 roku; za oficjalny debiut literacki Tuwima uważa się – jeszcze przed I wojną światową, w 1913 roku – publikację wiersza w „*Kurierze Warszawskim*”. Wierzyć się nie chce, ale podobno głównym bodźcem do zostania poetą było dla Juliana... charakterystyczne znamię na lewym policzku – *związane z nim poczucie wstydu, motywowało go do wzniesienia się na wyżyny* – wyczytałam z jednej z notek biograficznych.

Wybuch II wojny światowej zmusił Juliana Tuwima (wraz z żoną) do emigracji. Przez Rumunię, Francję, Portugalię i Brazylię, dotarł ostatecznie (w 1942 roku) do Stanów Zjednoczonych Ameryki. Na emigracji rozpoczął pisanie swojego największego dzieła – „*Kwiaty polskie*”, które nie zostało ukończone. W Archiwum Polskiego Radia zachował się fragment poematu, który poeta odczytał rodakom na antenie BBC. Można go wysłuchać za pośrednictwem Internetu. Poeta mówi wzruszonym głosem: – *Moi kochani, mówię do was z New Yorku 22 listopada roku 1943. Posyłam wam od siebie i od Stefci najserdeczniejsze życzenia świąteczne. A teraz przeczytam wam fragment „Kwiatów polskich”.*

Wśród „*Kwiatów*” jest piękny (dramatyczny i zabawny jednocześnie) „*Grande Valse Brillante*”, który swoją interpretacją rozświetliła Ewa Demarczyk.

Czy pamiętasz, jak ze mną tańczyłeś walca

Z panną, madonną, legendą tych lat

Czy pamiętasz, jak ruszył świat do tańca

Świat, co w ramiona ci wpadł... – ten tekst można znaleźć np. na

Tekstowo

i dalej: A tu noga ugrzęzła, drzazga w bucie uwięzła/ Bo ma dziurę w podeszwie mój pretendent na męża/ Ale zawsze się wyrwie – o już wolny, odeszł/ I walcuje, szurając podwiniętą podeszwą...

O „*Kwiatach polskich*” mówił Piotr Matywiecki na antenie radiowej (dostępnej przez Internet) w audycji z cyklu „*Czyścić literacki*”. – *Nie znam poety, którego tomiki poezji byłyby tak rozchwytywane, jak wiersze Tuwima. Każde kolejne wydanie „Kwiatów polskich”, a było ich wiele, znika wśród czytelników w różnym wieku.*

EPILOG

Julian Tuwim wrócił do Polski w 1946 roku i został entuzjastycznie przywitany przez nową władzę. Jak twierdzą niektórzy – pozwolił się wykorzystać

politycznie komunistom, którzy potrzebowali propagandowych sukcesów. Deklarował poparcie dla nowego ustroju, jednak... po wojnie nie był zbyt płodny literacko. Wydaje się, że poeta – jak wielu innych „ocalałych” – po prostu cieszył się, że żyje. Bo jego życie było tragiczne.

– Miał wiele kompleksów i problemów ze swoją żydowskością. Jego matkę hitlerowcy wyrzucili z balkonu w domu dla obłąkanych, o czym poeta dowiedział się, przebywając na emigracji – powiedział Piotr Matywiecki. Szok wywołany przez Holokaust sprawił, że Julian Tuwim zaczął podkreślać swoją żydowskość, do której wcześniej podchodził sceptycznie. Po wojnie zdecydował się nawet na adopcję sieroty uratowanej z Zagłady.

Porzucił po sobie wspaniałą spuściznę, którą zawiaduje Fundacja imienia Juliana Tuwima i Ireny Tuwim. Dochody Fundacji (które *pochodzą jedynie z honorariów z tytułu prac autorskich do dzieł jej patronów*) przeznaczone są w całości na pomoc dzieciom niepełnosprawnym i na popularyzację twórczości obojga autorów – WWW.TUWIM.ORG.

...Tuwim mawiał, że gdyby kiedyś powstała katedra wiedzy nikomu niepotrzebnej, to on byłby najlepszą osobą do jej prowadzenia. Uwielbiał język polski i swoją twórczością wystawił mu najlepszy pomnik.

Bibliografia (wybór)

1. ANTOLOGIA dramatu, tom I / wybór i posłowie Jerzy Koenig. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1976. – 473 s.
[w tym: Teatrzyk „Zielona Gęś” (wybór) / Konstanty Ildefons Gałczyński, s. 129-155]
2. DO zakochanych / Konstanty Ildefons Gałczyński. – Toruń : Agencja Wydawniczo-Handlowa „Brzesko”, 1996. – 190 s.
3. ELEMENTARZ / Marian Falski, ilustrował Janusz Grabiański. – Warszawa : Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, 1974 (37. wydanie w 2023 r.). – 160 s.
4. LITERATURA polska lat 1918-1939 : podręcznik dla klasy III Liceum Ogólnokształcącego oraz klasy IV techników i liceów zawodowych / Ryszard Matuszewski. – Warszawa : Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, 1979. – 351 s.
5. OKULARY / Julian Tuwim. – Warszawa : Instytut Wydawniczy „Nasza Księgarnia”, 1979 (wyd. III). – (bez numeracji)
6. PEGAZ dęba [czyli panopticum poetyckie] / Julian Tuwim. – Warszawa : Wydawnictwo ISKRY, 2018. – 427 s.

7. PEGAZ zdębiał. Poezja nonsensu a życie codzienne: wprowadzenie w prywatną teorię gatunków / Stanisław Barańczak. – Warszawa : Wydawnictwo Agora, 2017. – 418 s.
8. SYLWETKI polskich pisarzy współczesnych / Lesław M. Bartelski. – Warszawa ; Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, 1975. – 357 s.
9. WARSZAWA Skamandrytów / Lidia Sadkowska-Mokkas. – Warszawa : Bellona SA, 2016. – 406 s.

Netografia

https://pl.wikipedia.org/wiki/Konstanty_Ildefons_Ga%C5%82czy%C5%84ski
<https://encyklopedia.interia.pl/slownik-bohaterow-literackich/news-karakuliambro,nld,2226561>
<https://aleklasa.pl/liceum/c230-wiersze/c304-analiza-wierszy/rozmowa-liryczna>
<https://czarodziejki.fandom.com/wiki/Czarodziejki>
<https://www.znak.com.pl/ksiazka/srebrna-natalia-kira-galczynska-46883>
<https://www.youtube.com/watch?v=bsQu1NQa9HI>
<https://www.youtube.com/watch?v=Pk3ndPk2OwU>
<https://www.youtube.com/watch?v=BLYkZfdHP7Y>
<https://duckduckgo.com/?q=Ga%C5%82czy%C5%84ski+Deszcz+Santor+youtu&t=chromentp&i&v=videos&i&v=videos&i&v=https%3A%2F%2Fwww.youtube.com%2Fwatch%3Fv%3DLPLbxPM92aw>
<https://culture.pl/pl/tworca/konstanty-ildefons-galczynski>
<https://dzieje.pl/kultura-i-sztuka/anna-arno-galczynski-niebezpieczny-poeta>
https://pl.wikipedia.org/wiki/Julian_Tuwim
<https://primumverbum.pl/publikacje/poznawanie-slowa-4.pdf#page=84>
<https://lubimyczytac.pl/autor/5947/julian-tuwim/cytaty>
<https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=420560>
<https://cytatybaza.pl/autorzy/julian-tuwim.html?cid=4#qlist>
<https://cytatybaza.pl/autorzy/julian-tuwim.html?cid=108#qlis>
<https://cytatybaza.pl/autorzy/julian-tuwim.html?cid=90#qlist>
Julian Tuwim najlepsze cytaty
YouTube<https://www.youtube.com> › playlist
<https://www.polskieradio.pl/39/156/artukul/2367189,julian-tuwim-ksiaze-poetow>
https://www.tekstowo.pl/piosenka,ewa_demarczyk,grande_valse_brillante.html

Izabela Wielicka

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej WBPiCAK

JA TEŻ MAM PRAWO

Scenariusz zajęć bibliotecznych dla dzieci

Rys. Henryk Derwich*

Podobnie jak każdy dorosły, dziecko posiada pewne prawa – prawa człowieka. Ich źródłem jest godność, o której mówi zapis w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w art. 30: „Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych”.

Jeszcze na początku XX w. w krajach uprzemysłowionych, pomimo postępu cywilizacyjnego, nie było określonych standardów ochrony dzieci. Często pracowały one razem z dorosłymi w bardzo złych warunkach, były ofiarami przemocy ze strony opiekunów, nie miały dostępu do edukacji i opieki medycznej. W miarę wzrostu świadomości społecznej rosły wrażliwość na krzywdę dotykającą dzieci oraz potrzeba objęcia ich specjalną ochroną.

W 1924 r. Zgromadzenie Ogólne Ligi Narodów przyjęło Deklarację Praw Dziecka (tzw. Deklarację Genewską), która stanowiła, że obowiązkiem ludzkości jest zapewnienie dzieciom: opieki, ochrony, pomocy w trudnych sytuacjach, możliwości rozwoju oraz obrony przed wyzyskiem. W 1948 r. Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych uchwaliło Powszechną Deklarację Praw Człowieka, w której art. 25 uprawniał matki i dzieci do „szczególnej opieki i pomocy” oraz „ochrony społecznej”. 20 listopada 1959 r., na XIV sesji Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych, przyjęto Deklarację Praw Dziecka rozszerzającą Deklarację Genewską i uznającą m.in. prawo dzieci do: edukacji, zabawy, wsparcia i opieki zdrowotnej. Dzięki międzynarodowym paktom praw obywatelskich, politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturalnych, państwa członkowskie ONZ obiecały w 1966 r. gwarancję równych praw – w tym edukację i ochronę – wszystkim dzieciom. Wiek 18 lat – jako graniczny w podejmowaniu pracy niebezpiecznej dla zdrowia, bezpieczeństwa lub moralności młodocianego – wyznaczyła w 1973 r. Międzynarodowa Organizacja Pracy w Konwencji dotyczącej najniższego wieku dopuszczenia do zatrudnienia. Rok później Zgromadzenie Ogólne ONZ wezwało państwa członkowskie do przestrzegania Deklaracji w sprawie ochrony kobiet i dzieci w sytuacjach kryzysowych i konfliktach zbrojnych.

W działania na rzecz ochrony praw dziecka bardzo zaangażował się nasz kraj. W 1978 r. Polska przedłożyła Komisji Praw Człowieka ONZ pomysł wprowadzenia „Konwencji o prawach dziecka”. Projekt ten rozpatrywała grupa robocza złożona z państw członkowskich, agend ONZ, organizacji międzyrządowych oraz pozarządowych i został przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 20 listopada 1989 r. Było to przełomowe, choć nie ostatnie, osiągnięcie w zakresie ochrony praw człowieka i praw dziecka.

20 listopada obchodzimy Międzynarodowy oraz Ogólnopolski Dzień Praw Dziecka, który upamiętnia przyjęcie przez Zgromadzenie Ogólne ONZ „Konwencji o prawach dziecka”. W tym dniu dzieci i dorośli podejmują wiele działań, aby idee zawarte w Konwencji dotarły tam, gdzie prawa dziecka są jeszcze łamane. Bardzo ważne, aby same dzieci znały swoje prawa i wiedziały, gdzie i do kogo się zwrócić, gdy zostaną one naruszone.

Celem scenariusza „Ja też mam prawo” jest uświadomienie uczniom w wieku 8-13 lat praw dziecka oraz wskazanie formy pomocy, w razie zagrożenia ich nietykalności.

Scenariusz składa się z 5 części:

- 1) Powitanie i wstęp do zajęć.
- 2) Poznajemy prawa dziecka.
- 3) Mój kodeks praw dziecka.

- 4) Biblioteczka prawnicza dla dzieci.
- 5) Pożegnanie.

Miejsce: czytelnia lub sala warsztatowa.

Liczba uczestników: ok. 10-20 uczniów.

Czas trwania: 3 godziny.

Formy pracy: dyskusja, wspólne oglądanie filmu, samodzielna praca plastyczna, poznawanie księgozbioru.

Materiały i narzędzia:

- projektor, komputer z dostępem do Internetu, monitor, tablica, plansza
- kartki A4 (*najlepiej sztywny papier, brystol*)
- kolorowe pisaki, kredki, farby
- kolorowy papier, bibuła
- nożyczki, klej
- akcesoria do zdobienia techniką scrapbookingu (*sztuka ręcznego tworzenia i dekorowania albumów ze zdjęciami i pamiątkami rodzinnymi*)
- kartki zawierające spis praw dziecka i wskazówki dotyczące ubiegania się o pomoc (*dla każdego uczestnika*)
- pieczęć biblioteki
- książki o tematyce dotyczącej praw dziecka,

„Ja też mam prawo”

1. Powitanie i wstęp do zajęć.

Osoba prowadząca: Dzień dobry. Witam Was wszystkich serdecznie na naszym spotkaniu. Będziemy dziś mówić o Waszych prawach, ale zanim je poznamy... zastanówcie się, jakie obowiązują Was zakazy. Czego Wam nie wolno? Proszę, podajcie jakieś przykłady.

Dyskusja uczestników (*Moderacja osoby prowadzącej.*)

Osoba prowadząca: Widzicie, jak wielu rzeczy zarówno Wam, jak i dorosłym nie wolno. Zakazy są zwykle po to, by dbać o bezpieczeństwo ludzi lub mienia oraz chronić przyrodę. Wprowadzenie ich, np. drogowych znaków zakazu, jest

w pełni uzasadnione. Bywa jednak i tak, że zakazy są nadużywane, zwłaszcza w stosunku do dzieci.

Czy znacie takie powiedzenia: „Dzieci i ryby głosu nie mają”, „Co wolno wojewodzie, to nie tobie smrodzie”? Czy usłyszeliście je kiedyś? Czy ktoś z dorosłych zwrócił się do Was w ten sposób? W jakich to było okolicznościach? Jak czuliście się po usłyszeniu tych słów? A może słyszeliście te słowa skierowane do innego dziecka? Proszę, podzielcie się swoimi doświadczeniami.

Dyskusja uczestników (*Moderacja osoby prowadzącej.*)

Czas ok. 30 minut.

2. Poznajemy prawa dziecka.

Osoba prowadząca: Dorośli są starsi, silniejsi, bardziej wykształceni, doświadczeni i mądrzejsi. Mogą i powinni zaopiekować się dziećmi – chronić je. Niestety nie zawsze tak jest. Nie zawsze dorośli mają rację. Nie wszyscy dorośli mają dobrą wolę lub umiejętność odpowiedniego zatroszczenia się o dzieci. Bez wątplenia jednak dzieci są tak samo ważne jak dorośli. Dzieci także mają swoje prawa i mogą domagać się ich respektowania.

Czy znacie swoje prawa? Na czym szczególnie Wam zależy? Co jest dla Was Ważne?

Dyskusja uczestników (*Moderacja osoby prowadzącej.*)

Osoba prowadząca: Wybitny lekarz i pedagog Janusz Korczak, który zginął podczas II wojny światowej razem ze swoimi podopiecznymi w Treblince – w obozie zagłady – powiedział kiedyś, że „*nie ma dzieci, są ludzie*”. Przecież dziecko, to także człowiek, tylko mniejszy. Każdy człowiek ma prawo do godności, wolności i równości. Mówi o tym Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. A ponieważ dziecko jest słabsze od dorosłych, uznano, że wymaga dodatkowej ochrony. Dlatego właśnie powstała „**Konwencja o prawach dziecka**”. Jest to bardzo ważny dokument przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych 20 listopada 1989 r., który obowiązuje w niemal 200 krajach świata i który powstał z inicjatywy Polaków. Najważniejsze prawa, o których jest mowa w tej Konwencji spisane są na tej planszy.

(Osoba prowadząca lub pomagająca w prowadzeniu zajęć wieszka w widocznym dla wszystkich miejscu planszę z wypisanymi prawami. Można również wyświetlić je na ekranie, wykorzystując projektor czy rzutnik, lub wypisać ręcznie na tablicy.)

Mam prawo do:

- **życia, nauki i rozwoju**
- **kontaktu z rodzicami** (w przypadku rozłączenia z nimi)
- **tożsamości** (imienia, nazwiska, obywatelstwa i wiedzy o własnym pochodzeniu)
- **wolności, godności, szacunku**
- **wyrażania własnych poglądów i wypowiedzi**
- **zabawy, odpoczynku i czasu wolnego**
- **opieki socjalnej i medycznej**
- **dostępu do kultury i informacji**
- **nietykalności osobistej i prywatności**
- **bezpieczeństwa i życia bez przemocy** (fizycznej i psychicznej)

Osoba prowadząca: Zapraszam Was teraz do obejrzenia krótkiego filmu.

(Osoba prowadząca lub pomagająca w prowadzeniu zajęć prezentuje film z cyklu „Filmy edukacyjne z Barbarą” pt. „Prawa dzieci”, który dostępny jest na platformie YouTube. Czas trwania filmu ok. 11 minut).

<https://www.youtube.com/watch?v=QCTLNI72ntE>

Osoba prowadząca: Znać już swoje prawa. Przekonajmy się, czy zapamiętaliście co należy zrobić, gdy ktoś je naruszy. Czy ktoś nam wszystkim przypomni, do kogo może zwrócić się dziecko w takim wypadku?

Dyskusja uczestników (Moderacja osoby prowadzącej. Następnie osoba prowadząca lub pomagająca w prowadzeniu zajęć wiesza kolejną planszę z instrukcją szukania pomocy w przypadku naruszenia praw dziecka. Wskazówki można także wyświetlić na ekranie, wykorzystując projektor czy rzutnik, lub wypisać na tablicy.)

W przypadku naruszenia moich praw:

- mogę szukać pomocy u zaufanego dorosłego, np.: rodzica, cioci, wujka, sąsiada, nauczyciela, pedagoga, psychologa lub dyrektora szkoły
- mogę zgłosić się do **Rzecznika Praw Dziecka**, którym jest Mikołaj Pawlak. Kontakt znaję na stronie internetowej: www.brpd.gov.pl / **STREFA DZIECKA / ZGŁOŚ SPRAWĘ**
- mogę skorzystać z **Dziecięcego Telefonu Zaufania SOS** i zadzwonić bezpłatnie pod numer **800 12 12 12**

Czas ok. 60 minut.

3. „Mój kodeks praw dziecka”.

Osoba prowadząca: Chciałabym, żebyście zawsze pamiętali o tym, że zasługujecie na szacunek tak samo jak dorośli, że macie swoje prawa i możliwość sprzeciwu, gdy nie są one respektowane przez innych. Proponuję Wam teraz wykonanie bardzo ważnego dokumentu, który nazwiemy „**Mój kodeks praw dziecka**”.

Instrukcja wykonania „Mojego kodeksu praw dziecka”:

- kartkę brystolu lub bloku rysunkowego formatu A4 składamy na pół
- po złożeniu na drugiej stronie należy wkleić, przygotowaną wcześniej przez osobę prowadzącą, karteczkę z wydrukowanymi prawami dziecka
- na trzeciej stronie należy wkleić, przygotowaną wcześniej przez osobę prowadzącą, karteczkę z informacjami dotyczącymi uzyskania pomocy
- na pierwszej stronie należy umieścić nazwę/tytuł dokumentu „Mój kodeks praw dziecka” oraz imię i nazwisko uczestnika zajęć
- pierwszą (tytułową) oraz ostatnią stronę dzieci mogą ozdobić zgodnie ze swoimi preferencjami, używając: kredki, pisaków, farb, kolorowego papieru, bibuły oraz akcesoriów do zdobienia techniką scrapbookingu
- na końcu zajęć osoba prowadząca przykłada pieczęć biblioteki na wybranej karcie kodeksu

Treść z informacjami, które należy wkleić do kodeksu:

Mam prawo do:

- **życia, nauki i rozwoju**
- **kontakty z rodzicami** (*w przypadku rozłączenia z nimi*)
- **tożsamości** (*imienia, nazwiska, obywatelstwa i wiedzy o własnym pochodzeniu*)
- **wolności, godności, szacunku**
- **wyrażania własnych poglądów i wypowiedzi**
- **zabawy, odpoczynku i czasu wolnego**
- **opieki socjalnej i medycznej**
- **dostępu do kultury i informacji**
- **nietykalności osobistej i prywatności**
- **bezpieczeństwa i życia bez przemocy** (*fizycznej i psychicznej*)

W przypadku naruszenia moich praw:

- mogę szukać pomocy u zaufanego dorosłego, np.: rodzica, cioci, wujka, sąsiada, nauczyciela, pedagoga, psychologa lub dyrektora szkoły
- mogę zgłosić się do **Rzecznika Praw Dziecka**, którym jest Mikołaj Pawlak. Kontakt znajdę na stronie internetowej: www.brpd.gov.pl / **STREFA DZIECKA / ZGŁOŚ SPRAWĘ**
- mogę skorzystać z **Dziecięcego Telefonu Zaufania SOS** i zadzwonić bezpłatnie pod numer **800 12 12 12**

Czas ok. 60 minut.

4. Biblioteczka prawnicza dla dzieci.

Osoba prowadząca: Język urzędowy, prawniczy może okazać się trudny i niezrozumiały dla dzieci. Nie zawsze w pobliżu dziecka jest dorosły, który cierpliwie wyjaśni zawichości prawne. Ale chciałabym Wam teraz zaprezentować książki, które mówią o prawach dzieci i są skierowane właśnie do nich. Są bardzo ładne, kolorowe i napisane prostym, zrozumiałym językiem. Możecie do nich zajrzeć, a nawet wypożyczyć do domu. Bardzo Was do tego zachęcam.

(Na stole, w rogu sali, wyeksponowane są książki, z którymi uczestnicy zajęć mogą się zapoznać i zarezerwować wypożyczenie).

Propozycje książek dla dzieci dotyczące praw dziecka:

1. Kacper i prawa dzieci / Aneta Grabowska ; ilustrowała Małgorzata Detner. – Kraków : Wydawnictwo Skrzat, 2021. – 60, [4] strony : ilustracje
2. Król Maciuś Pierwszy / Janusz Korczak ; [autor opracowania Anna Popławska ; ilustracje Jolanta Adamus Ludwikowska]. – Kraków : Wydawnictwo Greg, 2004. – 268, [2] strony : ilustracje
3. Król Maciuś Pierwszy / Janusz Korczak ; ilustracje Marianna Oklejak. – Warszawa : W.A.B., 2011. – 279 stron : ilustracje kolorowe
4. Król Maciuś Pierwszy na wyspie bezludnej / Janusz Korczak. – Wrocław : Bukowy Las, 211, [5] stron

5. Która to Malala? / Renata Piątkowska ; ilustracje Maciej Szymanowicz. – Łódź : Wydawnictwo Literatura, 2017. – 61, [2] strony : ilustracje kolorowe
6. Kuba i Buba w szpitalu czyli o prawach dziecka-pacjenta niemal wszystko! / Grzegorz Kasdepke ; [ilustracje Ewa Poklewska-Kozielo]. – Łódź : Wydawnictwo Literatura, 2015. – 142, [2] strony : ilustracje
7. Mali bohaterowie : dzieci, które zmieniły świat / Artur Maciak ; [ilustracje: Katarzyna Sadowska]. – Poznań : Books, 2018. – 77, [2] strony : ilustracje
8. Mam prawo i nie zawaham się go użyć! / [tekst:] Joanna Olech ; [ilustracje i projekt graficzny:] Edgar Bąk. – Warszawa : Wytwórnia, 2020. – 88 stron : ilustracje
9. Mam prawo! Czyli nieomal wszystko, co powinniście wiedzieć o prawach dziecka, a nie macie kogo zapytać! / Grzegorz Kasdepke ; [okładka, layout, ilustracje] Tomasz Kozłowski. – Łódź : Wydawnictwo Literatura, 2022. – 142, [1] strona : ilustracje
10. Masz prawa, człowieku / ilustracje Anita Andrzejewska ; tekst Małgorzata Węgrzecka, Iwona Zabielska-Stadnik ; okładka i projekt graficzny Agata Dudek, Małgorzata Nowak. – Jabłonna : Tamaryn, 2014. – [33] strony : ilustracje
11. Moje prawa – ważna sprawa! / Anna Czerwińska-Rydel, Renata Piątkowska ; ilustracje Kasia Kołodziej. – Łódź : Wydawnictwo Literatura, 2015. – 122, [2] s. : ilustracje
12. O prawach dzieci na całym świecie / Maria Żemelko. – Krosno : Wydawnictwo Armagraf, 2017. – 24, [4] strony : ilustracje
13. Od radców prawnych bajka ciekawa o obowiązkach dziecka i prawach! / [tekst: Jarosław Siek ; ilustracje: Agnieszka Hacia ; Okręgowa Izba Radców Prawnych w Lublinie]. – Zamość : Bombajka Wydawnictwo, [2020]. – [16] stron, [2] karty tablic : ilustracje
14. Opowieści o bohaterskich dzieciakach / Artur Maciak ; [ilustracje: Katarzyna Sadowska]. – Konin ; Żychlin : Books, 2023. – 77, [2] strony : ilustracje
15. Opowieści o tym, co w życiu ważne / [Marta Calik-Tomera, Katarzyna Kądziała, Magdalena Schatt-Skotak ; ilustracje Kamil Celadyn]. – Kraków : Greg Wydawnictwo, 2023. – 103, [1] strona : ilustracje
16. Opowieści o tym, co w życiu ważne / Marek Michalak ; ilustracje: Katarzyna Sadowska. – Konin : Wydawnictwo Ibis, 2023. – 87 stron : ilustracje
17. Powiedz komuś! / Elżbieta Zubrzycka ; ilustracje Agnieszka Żelewska. – Sopot : Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne Elżbieta Zubrzycka, 2020. – 72 strony : ilustracje
18. Prawa dziecka / Isabelle Fillozat, France Marie Perrault ; ilustracje Zelda Zonk ; tłumaczenie Anna Wolna. – Warszawa : HarperCollins Polska, 2020. – 110 stron, [3] strony naklejek : ilustracje kolorowe

19. Utopijny kodeks praw : notatnik / [tekst główny: Jaśmina Wójcik ; teksty towarzyszące: Katarzyna Kalina, Jan Kowal, Anna Królikiewicz, Małgorzata Mirga-Tas, Paweł Wątroba oraz młode osoby biorące udział w projekcie edukacyjnym ; ilustracje M. Wysocki oraz młode osoby biorące udział w projekcie edukacyjnym]. – Bytom : CSW Kronika, 2021. – 84, [138] stron : ilustracje
20. Wielcy przyjaciele dzieci / Marek Michalak ; zilustrowała Ewa Olejnik. – Warszawa : Dwukropek, 2023. – 149, [3] strony : ilustracje
21. Zgadzam się albo i nie! : jak szanować granice – swoje i cudze / Rachel Brian ; z języka angielskiego przełożyła Maria Antonina Jaszczurowska. – Katowice : Debit, 2022. – 64, [2] strony : ilustracje

Czas ok. 20 minut.

5. Podsumowanie i pożegnanie.

Osoba prowadząca: Wykonaliście piękne kodeksy – bardzo ważne dla Was dokumenty. Jak zapewne wiecie, każdy ważny dokument jest opieczętowany. Ja również dzisiaj ostempluję Wasze kodeksy pieczęcią naszej biblioteki.
(Osoba prowadząca stawia pieczęć na pracach uczestników).

Osoba prowadząca: Weźcie swoje kodeksy do domu. Nie zgubcie ich. Pokażcie je rodzicom, a potem schowajcie w bezpiecznym miejscu w Waszych biurkach lub szafkach. Pamiętajcie o nich. Mogą kiedyś okazać się pomocne. Bardzo dziękuję Wam za uczestnictwo w naszym spotkaniu. Dziękuję Wam również za ogromne zaangażowanie, otwartość, szczerłość i wspólną pracę. Do widzenia.

Czas ok. 10 minut.

Źródła:

Międzynarodowa ochrona praw dziecka / Grażyna Michałowska. – Warszawa, 2016. – 352 s.

<https://unicef.pl>

<https://brpd.gov.pl>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Konwencja_o_prawach_dziecka

<https://www.youtube.com/watch?v=QCTLN172ntE> (film edukacyjny)

* Rys. Henryk Derwich

Ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu

Copyright © Małgorzata Derwich-Pawela

oprac. Izabela Wielicka

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej WBPICAK

ZDANIEM BIBLIOTEKARZA

Regionalizm jest ważnym zjawiskiem w rozwoju społeczeństwa. Jego istotą jest poszukiwanie własnej tożsamości przez lokalne grupy społeczne. Celem – ochrona, promocja i rozwój wartości regionu, jak: język, zwyczaje i kultura. Przekazy ustne, dokumenty historyczne, książki, pamiętniki, dokumenty życia społecznego, fotografie – wszystko to stanowi bezcenne źródło wiedzy, z którego mogą czerpać kolejne pokolenia, aby poznać historię własnej miejscowości i kultywować miejscowe tradycje. Rolą bibliotek jest ochrona lokalnego dziedzictwa – gromadzenie książek i drów dotyczących regionu. Ale to nie wszystko...

W jaki sposób biblioteki publiczne dokumentują i upowszechniają wiedzę o regionie?

GRAŻYNA MATUSZAK

**Specjalistka ds. edukacji regionalnej
Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej
w Nowym Tomyślu**

(Fot. Róża Mleczak)

Biblioteka – oprócz zaspokajania i rozwijania potrzeb czytelniczych, informacyjnych, edukacyjnych i kulturalnych mieszkańców – dba także o zachowanie dziedzictwa kulturowego. Jest idealnym ośrodkiem służącym gromadzeniu i upowszechnianiu wiedzy o regionie. Do naszych działań należy m.in.: opracowywanie bibliografii regionalnej, gromadzenie materiałów dokumentacyjnych o regionie, prowadzenie działalności wydawniczej i promocja wydawnictw opisujących regionalną historię.

W ramach praktyk edukacyjnych organizujemy comiesięczny cykl spotkań pn. „Biblioteka Regionu”, poświęcony różnym aspektom historii lokalnej oraz dziedzictwa regionu zachodniej Wielkopolski. Naszymi gośćmi są: historycy, etnografowie, autorzy publikacji popularnonaukowych i regionaliści, którzy przybliżają zagadnienia związane z miejscowym osadnictwem, kulturą tradycyjną,

bardziej i mniej odległą historią lokalnych społeczności, wielokulturowością, historią gospodarczą, a nawet problemami strat i restytucji dóbr kultury. Spotkania te mają spore grono zwolenników.

Od dziesięciu lat prowadzimy repozytorium cyfrowe wpisane do ogólnopolskiego rejestru archiwów społecznych – Nowotomyską Galerię Internetową (galeria.nowotomysl.pl). Większość zgromadzonej tu kolekcji stanowią wersje elektroniczne fotografii i dokumentów udostępnianych nam przez osoby prywatne. Trafiające do sieci materiały staramy się opisywać w oparciu o wywiady środowiskowe oraz anonse i artykuły zamieszczane w przedwojennych periodykach. Odtwarzamy opisy miejsc, piszemy biogramy, zaczynamy też publikować materiały filmowe. W celu pozyskania informacji i poszerzenia kolekcji organizujemy spotkania z mieszkańcami. Tradycją stały się już – cieszące się sporym zainteresowaniem – wakacyjne wystawy regionalne, wykorzystujące zasoby galerii. Organizowaliśmy wystawy monograficzne podnowotomyskich wsi. Z udziałem wiejskiej społeczności tworzyliśmy ekspozycje dotyczące znacznie szerszych wydarzeń historycznych, ukazujące obrzędowość weselną i zwyczaje bożonarodzeniowe czy – prezentowane w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa – tradycje „wokół stołu”.

Trzy lata funkcjonuje ekspozycja wystawiennicza przed gmachem biblioteki, gdzie przybliżamy mieszkańcom i turystom historię nowotomyskich ulic czy historię miast gminnych i zabytki powiatu nowotomyskiego. Wszystkie wystawy opracowujemy graficznie i merytorycznie, z dbałością o przekaz ikonograficzny i słowny. W ramach wystaw prowadzimy lekcje biblioteczne dla dzieci i młodzieży. Oprócz pokazywania archiwaliów staramy się także dostrzegać współczesność regionu i jego ekosystem. Przykładem może być wystawa znakomitych fotografii przyrodniczych okolicznej fauny Nadleśnictwa Bolewice. Ekspozycja doskonale trafiła w gusty pasjonatów przyrody i stała się ulubioną wystawą grup przedszkolno-szkolnych, dla których prowadziliśmy zajęcia edukacyjne o okolicznej przyrodzie.

Jako biblioteka wydajemy publikacje książkowe, dotyczące ziemi nowotomyskiej. Organizujemy konkursy prasowe w oparciu o zbiory Nowotomyskiej Galerii Internetowej, a od dwóch lat także Regionalny Konkurs Fotograficzny. Jego celem jest zaciekawienie mieszkańców przyrodą, architekturą, ale też codziennością naszego powiatu, a jednocześnie zebranie współczesnej dokumentacji fotograficznej, którą włączamy do bibliotecznych zbiorów.

W realizacji celów edukacyjnych i archiwistycznych współpracujemy z lokalnymi instytucjami i stowarzyszeniami, w tym chociażby z Muzeum Chmielarstwa i Wikliniarstwa w Nowym Tomyślu i Kołem Regionalistów Nowotomyskiego Towarzystwa Kulturalnego. Propagując wiedzę o regionie, staramy się cały

czas rozszerzać naszą ofertę edukacyjną. W najbliższych planach mamy powrót do interaktywnych spotkań z wielkopolską kulturą tradycyjną.

MONIKA HANCYK
Bibliotekarka Działu Regionalnego
Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy
im. Antoniego Małeckiego w Obornikach

(Fot. Daria Koczorowska)

Zadania dotyczące gromadzenia, opracowania i popularyzacji wiedzy o regionie są jednym z filarów działalności Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy w Obornikach, dlatego realizujemy je za pomocą wielu różnych narzędzi.

Od 2016 r. prowadzimy repozytorium cyfrowe „Rzeki Czasu”, dzięki któremu możemy udostępniać wszystkim zainteresowanym zdigitalizowane świadectwa życia społecznego ziemi obornickiej. Na stronie www.rzekiczasu.pl można znaleźć przede wszystkim fotografie, dokumenty i filmy, które tworzą wirtualną kolekcję obejmującą dziś ponad 16 tys. obiektów.

Prowadzimy także działalność wydawniczą. Od 2017 r. ukazuje się kwartalnik „Obornickie Zeszyty Historyczno-Kulturalne”, w którym zamieszczane są artykuły historyków oraz badaczy dziejów regionu. Dotychczas ukazało się 26 numerów tego czasopisma. Obornicka biblioteka wydała również przedruk przedwojennego albumu „Powiatowe Miasto Oborniki 1925”, a w przygotowaniu jest reprint opracowania historyczno-geograficznego autorstwa Edmunda Calliera dotyczącego powiatu obornickiego z 1887 r.

W ofercie naszej instytucji nie brakuje wydarzeń kulturalnych skoncentrowanych na regionie. Są to przede wszystkim wystawy, wśród których możemy wyróżnić dwa nurty tematyczne. Pierwszym są prace lokalnych twórców (malarstwo, rękodzieło itp.), drugim – wystawy o charakterze historycznym, np. trwająca obecnie ekspozycja poświęcona 70-leciu Cechu Rzemiosł Różnych w Obornikach.

Inną formą popularyzacji historii regionu jest cykl pn. „Obornickie spotkania z zabytkami”. Są to otwarte prelekcje każdorazowo poświęcone innemu zagadnieniu z dziejów naszego miasta i okolic. W jego ramach mogliśmy wysłuchać wykładów dotyczących m.in. kościoła pw. Świętego Krzyża w Obornikach, klasztoru oo. Franciszkanów, społeczności żydowskiej w naszym mieście, wykopalisk archeologicznych w pobliskim Kowalewku, a nawet prelekcji dotyczącej historii gazowni miejskiej.

Biblioteka Publiczna w Obornikach jest także organizatorem konferencji popularnonaukowych, których tematyka ściśle wiąże się z regionem. Dotychczasowe sesje poświęcone były braciom Mickiewiczom na ziemi obornickiej oraz patronowi naszej instytucji, czyli prof. Antoniemu Małeckiemu.

Wszystkie wymienione działania zostaną wkrótce uzupełnione o nowoczesną, stałą ekspozycję dotyczącą historii ziemi obornickiej. W ubiegłym roku przeprowadziliśmy gruntowny remont pomieszczeń, w których od lat 70. XX wieku funkcjonowała Izba Regionalna. Obecnie pracujemy nad opracowaniem nowej wystawy, którą wraz z szerokim pakietem edukacyjnym będziemy mogli udostępniać mieszkańcom.

Działania obornickiej biblioteki w zakresie upowszechniania wiedzy o regionie są wieloaspektowe i komplementarne i, co najważniejsze, spotykają się dużym uznaniem ze strony lokalnej społeczności.

MAŁGORZATA MATYSIAK
Dyrektorka Gminnej Biblioteki Publicznej
im. Braci Gillerów w Opatówku

(Fot. Małgorzata Matysiak)

Pamiętam czasy, kiedy odwiedzałam bibliotekę w Opatówku wyłącznie jako czytelniczka. Ściany dużego holu i korytarza w jej poprzedniej siedzibie przy Placu Wolności już wtedy zdobiły niezwykle, stare fotografie i dokumenty obrazujące historię Opatówka i osób z nim związanych. To, że mogłam wówczas, wraz z innymi zainteresowanymi, poznawać tę historię to zasługa Jadwigi Miluskiej-Stasiak – mojej poprzedniczki, wieloletniej dyrektorki biblioteki. To Jadzia – poprzez swoją wiedzę, pasję i poszukiwania – odkrywała nam, mieszkańcom, kolejne karty z historii Opatówka, zapoczątkowała zbieranie starych fotografii i dokumentów. Teraz, kiedy jestem częścią zespołu biblioteki w Opatówku, nie wyobrażam sobie, aby dalej nie działać na rzecz promocji tego, co związane z historią regionu.

Podczas pandemii, gdy działalność stacjonarna biblioteki była mocno ograniczona, zrodził się pomysł zorganizowania w naszych mediach społecznościowych wystawy, na której pokazałybyśmy te wszystkie, zbierane latami, zdjęcia. I tak, od blisko 3 lat, w każdą sobotę prezentujemy na naszym profilu Facebooka materiał pt. „Dawno temu w Opatówku... i teraz”, który polega na zestawieniu zdjęcia starego, pokazującego dawny Opatówek ze zdjęciem zrobionym współ-

czeń. Poza tym, aby zwiększyć dostępność do tych fotografii, zaczęliśmy opracowywać je w naszym systemie bibliotecznym.

Nieustannie, na różne sposoby (włącznie z ogłoszeniami parafialnymi) apelujemy, aby przeglądać rodzinne albumy, szukać w nich starych fotografii związanych z przeszłością naszego regionu, podzielić się z nami, pozwolić zrobić skan i opublikować zdjęcie.

Przez lata doskonałą bazą wiedzy o regionie stała się także nasza strona internetowa. Uważam, że Internet i współczesne media społecznościowe są niezastąpione w promocji tego, co robimy, szczególnie wśród młodszego pokolenia. Równie skuteczną metodą jest po prostu rozmowa z mieszkańcami, zadawanie pytań. Wiedzę o regionie staramy się szerzyć poprzez liczne wystawy, lekcje dla dzieci i młodzieży, spotkania genealogiczne lub z potomkami opatowian, których życiorys szczególnie zapisał się na kartach historii naszego miasteczka. Podczas takich działań zawsze wyływa jakiś nowy wątek, pojawia się nowe zdjęcie.

Doskonałą okazją do poszerzania wiedzy o regionie są także rozmaite wydarzenia plenerowe. Wychodzimy wówczas z ofertą prelekcji i konkursów oraz prezentujemy nasz imponujący księgozbiór regionalny, który jest stale uzupełniany o wszelkie nowości wydawnicze. Nasza biblioteka jest także wydawcą licznych publikacji o regionie. Dla mieszkańców i turystów mamy opracowany quest umożliwiający zwiedzanie i poznanie Opatówka.

Często samo środowisko lokalne inspiruje nas do działania. W mojej ocenie, promowanie współczesnych, ciekawych postaci, żyjących w naszym sąsiedztwie, to również poszerzanie wiedzy o regionie. Od 2019 r. nasza biblioteka ma nową siedzibę w zabytkowym budynku, który ma blisko 200-letnią, piękną historię. To także świetny powód, aby o niej opowiadać przy różnych okazjach.

MAGDALENA PĘCZKOWSKA
Dyrektorka
Biblioteki Publicznej Gminy Orchowo

(Fot. Justyna Kubalewska)

Od trzech lat mam przyjemność kierować działaniami gminnej biblioteki w Orchowie. Z wykształcenia jestem historykiem, zatem wiedza o historii regionu jest dla mnie niezwykle interesującym materiałem do promowania Orchowa i okolic. Dzięki spotkaniom w bibliotece z czytelnikami i mieszkańcami Orchowa

stopniowo poznawałam dzieje regionu. Najcenniejszym źródłem wiedzy są dla mnie lokalni pasjonaci historii – Maciej Dragan i Wiktor Majewski. Podczas rozmów w bibliotece przy herbatce rodziły się kolejne pomysły na propagowanie lokalnej historii.

Na terenie biblioteki znajduje się mała izba pamięci. Zbiory do niej pozyskane zostały od mieszkańców przez poprzednią dyrektorkę. W gablotach możemy obejrzeć pamiątki rodzinne z okresu drugiej wojny światowej, dokumenty z początków poprzedniego wieku oraz książki z XIX w. Szczególnym eksponatem w naszych zbiorach jest replika szłomu – średniowiecznego hełmu z XI w., wyłowionego z Jeziora Orchowskiego w latach 60.

W bibliotece możemy podziwiać obrazy, nieżyjącego już, orchowskiego artysty malarza – Józefa Myślickiego. Wernisaż jego prac utrwalających bogactwo tutejszej przyrody i architektury, połączony był z promocją książki Mariana Przybylskiego zatytułowanej „Józef Myślicki 1901-1978. Artysta malarz z pasją życia”. Włączone zostały do niej wspomnienia miejscowych miłośników przeszłości, zaprzyjaźnionych z artystą. Autor – mieszkaniec sąsiedniej gminy, Strzelna – jest dla naszej biblioteki cennym źródłem wiedzy historycznej.

Wśród czytelników są osoby pamiętające lata drugiej wojny światowej. To przede wszystkim dla nich odbyło się spotkanie autorskie z Anną Rink, autorką książki „Dziennik Reni”. Anna – córka tytułowej Reni, dziewczynki, której ojciec był dyrektorem szkoły w sąsiedniej miejscowości – przedstawiła wojenną historię rodziny Wrzeszczyńskich i mieszkańców gminy, którzy ich wspierali, gdy ojciec był w obozie koncentracyjnym. Spotkanie z Anną Rink zaowocowało wieloma niezwykle wzruszającymi rozmowami, również z bohaterami książki. Żywa lekcja historii poruszyła także młodsze pokolenie. Mieszkańcy Orchowa swoimi wspomnieniami wzbogacili wiedzę autorki o tamtych wydarzeniach. Przy okazji zrodził się pomysł upamiętnienia wojennych losów Wrzeszczyńskich, poprzez utworzenie trasy turystycznej prowadzącej do opisanych w książce miejsc.

Z inicjatywy Stanisława Kaszyńskiego, przyjaciela naszej biblioteki, który jest publicystą, autorem wielu książek, włączyliśmy się w przygotowanie wystawy „Nasze zrywy powstańcze”. Była ona poświęcona lokalnym bohaterom walk o wolność Polski w latach 1806-1918/1919. Wystawa prezentowana była w Muzeum Niepodległości w Warszawie. Niedługo będzie można ją obejrzeć w naszej bibliotece. Na okoliczność jej powstania wydana została książka pt. „Nasze zrywy powstańcze. Mogilno, Trzemeszno, Strzelno, Dąbrowa, Orchowo”. Razem z pracownicą tutejszego urzędu gminy, Magdaleną Kasprovicz, zebraliśmy materiały na wystawę oraz opracowaliśmy rozdział książki poświęcony orchowskiemu bohaterom.

Na terenie naszej gminy wiele lat mieszkał Stanisław Pijanowski, historyk, pasjonat archeologii, ornitologii, numizmatyk, leśnik – człowiek renesansu. Z pasją

gromadził okazy w swoim domu zamienionym na pierwsze prywatne regionalne muzeum w Polsce, nazwane „Głucha Puszcza”. Z okazji setnej rocznicy urodzin zorganizowana została wystawa prezentująca jego twórczą działalność. Wydana została książka autorstwa Marcina Krzepakowskiego „Stanisław Pijanowski. Kolekcjoner, pasjonat z Głuchej Puszczy”. Wśród prezentowanych artefaktów były m.in. kroniki ręcznie pisane przez Stanisława Pijanowskiego dokumentujące życie społeczności orchowskiej. Potwierdzeniem ważności przedsięwzięcia był masowy udział odwiedzających tę wystawę mieszkańców.

Opisane powyżej działania to tylko fragment działalności biblioteki, promującej wiedzę o naszym regionie. Na co dzień współpracujemy ze szkołami i przedszkolami oraz z organizacjami pozarządowymi. Głównym naszym partnerem jest Urząd Gminy w Orchowie. Oprócz popularyzacji wiedzy o regionie ogromną wartością naszych działań jest budzenie zainteresowań historią, przeżyciami bliskich, budowanie dumy z osiągnięć pokoleń, które żyły, walczyły i pracowały na naszym terenie. Zauważyłam, w jak dużym stopniu działania te zbliżyły ludzi do siebie, do bibliotekarek oraz rozbudziły potrzebę szukania dodatkowych informacji w literaturze. Spotkania z ludźmi stają się okazją do wymiany wspomnień i doświadczeń. Tak rodzi się uważność na drugiego człowieka.

ANETA SZCZEPANIAK-GŁĘBOCKA
Kierowniczka Działu Informacji Bibliograficznej
i Regionalnej Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej
i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu

(Fot. Archiwum Działu Fotografii WBPiCAK)

Działalność regionalna prowadzona przez Bibliotekę Wojewódzką ma długoletnią tradycję i przybiera różnorodne formy. Jedną z nich jest działalność informacyjna. Trudno nie zgodzić się z powszechnie przyjętą opinią, że dostęp do informacji jest obecnie niezwykle ważny i pozornie łatwy. Łatwość dostępu do różnorodnych źródeł, niezależnie od ich jakości, powoduje jednak, że zmagamy się z nadmiarem uzyskiwanej informacji, czasami szczątkowej, nieprecyzyjnej, chaotycznej, a nierzadko w gruncie rzeczy bezużytecznej. Informację nieuporządkowaną można określić nawet jako szum informacyjny, który w istocie nie zapewnia tego, co było przedmiotem zainteresowania. Niezwykle ważna jest zatem selekcja i wstępne opracowanie danych, co pozwala na uzyskanie informacji relewantnej, a więc takiej, o jaką chodzi – najbardziej zbliżonej do ocze-

kiwań poszukującego. Temu właśnie służą opracowywane w Bibliotece Wojewódzkiej bazy danych.

Najdłuższą, ponad czterdziestoletnią tradycję ma tworzona przez Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej Bibliografia Regionalna Wielkopolski (BRW). Na marginesie trzeba dodać, że tego typu bibliografie regionalne powstają we wszystkich bibliotekach wojewódzkich, co wynika wprost z ustawy o bibliotekach i jest określane w różnych publikacjach tematycznych jako bardzo ważna postać działania bibliotek na rzecz kultury regionu. Obecnie baza BRW liczy ponad 300 tysięcy pozycji i jest niezastąpionym źródłem uporządkowanej informacji o regionie, zawiera opisy bibliograficzne publikacji dotyczących wszystkich dziedzin życia Wielkopolski. Z uwagi na to, że zawiera szczegółowe opisy bibliograficzne oraz rozbudowany zestaw haseł przedmiotowych, dostępny w postaci wydajnego aparatu wyszukiwawczego, jest powszechnie wykorzystywana przez bibliotekarzy jako element warsztatu informacyjnego, np. do tworzenia zestawień tematycznych i innych kwerend. Ponadto opracowywana jest także baza specjalistyczna poświęcona wyłącznie powstaniu wielkopolskiemu, zatytułowana: Bibliografia Powstania Wielkopolskiego. Na podstawie tej bazy danych wydaliśmy w 100. rocznicę powstania wielkopolskiego – drukiem oraz w postaci elektronicznej – kolejną edycję bibliografii książek i artykułów o powstaniu wielkopolskim pt. „Powstanie Wielkopolskie 1918/1919. Bibliografia za lata 1988-2018 (wybór)”. Między innymi właśnie za dorobek bibliograficzny związany z powstaniem wielkopolskim w 2018 r. Biblioteka Wojewódzka otrzymała statuetkę Dobosza przyznaną przez Towarzystwo Pamięci Powstania Wielkopolskiego 1918/1919. Ponad 10 lat temu w ramach projektu – realizowanego przez Bibliotekę Wojewódzką – powstał katalog rozproszony bibliografii regionalnych bibliotek publicznych województwa wielkopolskiego, który umożliwia przegląd baz tworzonych przez biblioteki samorządowe w regionie i jest zbiorem informacji nt. wydarzeń mających miejsce w poszczególnych powiatach i gminach Wielkopolski.

Biblioteka Wojewódzka zajmuje się także opracowaniem dokumentów życia społecznego. W naszym przypadku są to dokumenty związane z działalnością naszej instytucji i jej roli w regionie. Jednak współpracujące z nami biblioteki publiczne w terenie gromadzą materiały (np. plakaty, ulotki, bilety itp.), które są źródłem informacji zarówno historycznej, jak i współczesnej o danej społeczności.

Wydajemy także publikacje związane z regionem. Wymienię tylko kilka tytułów: „Książki o Wielkopolsce wydane w roku...”, „Poradnik Bibliograficzno-Metodyczny” (a w nim np. cykl „Środowisko wielkopolskiej kultury”) czy też pozycje opracowywane przez inne działy biblioteki: „Kronika Wielkopolski”, „Panorama Wielkopolskiej Kultury” czy „Encyklopedia Powstania Wielkopolskiego”.

Organizujemy warsztaty dla dzieci związane z edukacją regionalną – cykl spotkań pod hasłem Wielko_bajki, podczas których uczestnicy poznają wielkopolskie bajki i legendy.

Ponadto Biblioteka Wojewódzka gromadzi również obszerny księgozbiór związany z regionem. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Kultury i Sztuki, nasza instytucja znajduje się w wykazie bibliotek uprawnionych do otrzymywania egzemplarza obowiązkowego każdej publikacji o tematyce regionalnej. Egzemplarze trafiają do nas z Biblioteki Wojewódzkiej w Białymstoku, która przekazuje publikacje regionalne właściwym bibliotekom opracowującym bibliografię regionalną.

Działania naszej instytucji na rzecz regionu wykraczają znacznie poza to, co najczęściej kojarzy się z działalnością bibliotek. Warto wiedzieć o całej gamie innych interesujących przedsięwzięć i różnorodnych form aktywności na rzecz popularyzacji kultury regionu, realizowanych między innymi przez Dział Animacji (folklor, zespół Wielkopolsanie, fotografia) oraz Dział Wydawniczy (liczne, nagradzane publikacje).

ALEKSANDRA WARCZYŃSKA

Starsza specjalistka ds. informacji turystycznej i regionalnej w Dziale Informacji Bibliograficznej i Regionalnej Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu

(Fot. Anna SabiŃto)

Kiedyś usłyszałam, że najlepszym źródłem informacji o regionie jest... Nie, nie punkt informacji turystycznej, ale biblioteka! I chyba muszę się z tą opinią zgodzić.

W działalności WBPiCAK krajoznawstwo jest bardzo mocno widoczne. Jak na Bibliotekę Wojewódzką przystało, możemy się pochwalić imponującym księgozbiorem krajoznawczym, obejmującym nie tylko wydawnictwa regionalne, ale również przewodniki, albumy i reportaże z Polski, Europy i całego świata. Jest to literatura ceniona i poszukiwana przez turystów, studentów i po prostu ludzi ciekawych świata. Nie wszyscy sięgają do książek (cóż, takie mamy czasy), więc dla turystów poszukujących inspiracji w Internecie mamy stronę krajoznawczą www.regionwielkopolska.pl. To największa internetowa baza informacji o Wielkopolsce, gdzie można znaleźć informacje o tym wszystkim, o czym w ciekawy sposób opowiada przewodnik na wycieczce. Jest ona szczególnie chętnie odwiedzana przez młodych ludzi, którzy poszukują informacji potrzeb-

nych w szkole na temat swojej małej ojczyzny. Wykorzystując to medium, pokazujemy też alternatywne sposoby zwiedzania regionu, czyli gry w serii „Wielkopolskie Questy”.

Questy to rodzaj bezobsługowej, bezpłatnej i bezterminowej gry terenowej, w czasie której uczestnicy rozwiązują zadania i zagadki, a na końcu trasy docierają do skrzyni skarbów z ukrytą pieczęcią. Tekst gry jest umieszczony w ulotce, którą można samodzielnie wydrukować i wyruszyć z nią na wycieczkę. Tego rodzaju gry wzbudzają mnóstwo emocji zarówno wśród dzieci, młodzieży, dorosłych, jak i seniorów. Uczestnicy z zachwytem komentują poszczególne trasy, mówiąc, że gdyby nie questy nigdy nie dotarliby do tak ciekawych miejsc. Mieszkańcy nawet niewielkich miejscowości z dumą i zdziwieniem odkrywają swoje miasta i wioski na nowo, nie przypuszczając wcześniej, że „i u nas jest coś ciekawego”. Co najważniejsze jednak, nasze gry wymuszają wspólne, rodzinne spędzanie czasu, wielopokoleniową integrację, rodzą wspólne wspomnienia. Nasze działania w zakresie promocji krajoznawstwa regionu są na tyle owocne, że Wielkopolska należy do krajowej czołówki pod względem ilości tego rodzaju gier, posiadając na swoim terenie ok. 170 tras questowych. Z dumą przyznajemy, że pierwsze questy w Wielkopolsce powstały właśnie w ramach działań Biblioteki Wojewódzkiej w Poznaniu. Aby jeszcze bardziej zaangażować uczestników do zwiedzania z questami, Biblioteka Wojewódzka – wspólnie z PTTK – ustanowiła 6-stopniową odznakę „Wielkopolskie Questy Odznaka Odkrywców Tajemnic”.

Questy powstają m.in. we współpracy z bibliotekami publicznymi, które wykorzystują je później do realizacji własnych działań. Doskonałym przykładem jest działalność Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy w Pleszewie, która krótką trasę questową wokół biblioteki wykorzystuje w czasie zajęć z dziećmi i z seniorami. Ci ostatni z tak dużym zainteresowaniem przyjęli tą nietypową formę zwiedzania, że wręcz domagają się organizacji wycieczek z zagadkami. I takie też organizujemy od kilkunastu lat w Bibliotece Wojewódzkiej.

Imprezy krajoznawcze to kolejna forma promocji naszego regionu. W czasie comiesięcznych wyjazdów w cyklu „Wielkopolska bez tajemnic” docieramy nie tylko do miejsc powszechnie znanych jako atrakcje turystyczne, ale również do ciekawych, choć mało znanych, zakątków Wielkopolski. Spotykamy się z interesującymi ludźmi, poznajemy lokalne zwyczaje, miejscową kuchnię i tradycje regionalne. Dzięki oryginalności doboru tras i odwiedzanych miejsc, wycieczki „z biblioteką” – jak twierdzą uczestnicy – są coraz bardziej lubianą formą poznawania regionu.

Jak widać, działalność biblioteki w poznawaniu regionu i promocji krajoznawstwa jest nieoceniona i nie musi ograniczać się jedynie do zapewnienia tematycznego księgozbioru.

VI. MATERIAŁY REGIONALNE

A. PRZEGLĄD NOWOŚCI REGIONALNYCH

22 PREZENTACJE – Leszno 2022 : narracje różne... = 22nd Presentations – Leszno 2022 : various narrations... : 15.10-19.11.2022 : [album]. – Leszno : Miejskie Biuro Wystaw Artystycznych w Lesznie, [2022]. – 106 s. : fot.

Tekst także w jęz. angielskim

Katalog wystawy prac artystów z regionu leszczyńskiego w Miejskim Biu-
rze Wystaw Artystycznych w Lesznie. Także biogramy

60 LAT Zespołu Szkół Elektroniczno-Telekomunikacyjnych w Lesznie /
tekst i oprac. Alina Kalitka. – Leszno : wydano na zlecenie Zespołu Szkół Elek-
troniczno-Telekomunikacyjnych w Lesznie, 2022. – 211, [5] s. : fot., portr.

Bibliografia s. 211

100 OBIEKTÓW Muzeum Narodowego Rolnictwa w Szreniawie : na stule-
cie I Zjazdu Muzeów Polskich w Poznaniu : [album] / tekst Anna Bartłóg-Mitmań-
ska [i in.]; red. Mariusz Niestrawski. – Szreniawa : Muzeum Narodowe Rolnic-
twa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie, 2022. – 255 s. : fot., portr.

Dotyczy także eksponatów z oddziałów zamiejscowych

100-LECIE VI Liceum Ogólnokształcącego im. Ignacego Jana Paderew-
skiego w Poznaniu / pod red. Magdaleny Szymańskiej-Piętki. – Wyd. I. – Po-
znań : VI Liceum Ogólnokształcące im. Ignacego Jana Paderewskiego : Wy-
dawnictwo Miejskie Poznania, 2022. – 243 s. : fot., portr., tab.

190 LAT Szkoły w Targowej Górcie : z nadzieją w przyszłość... / pod red.
Hanny Migdalskiej. – Targowa Górcza : Wydawnictwo Lobosoft II sp. z o.o.,
2023. – 218 s. : fot., portr., wykr., tab.

Bibliografia s. 217

Historia od XIX w.

...A ŁZA się w oku kręci / Anna Kleczewska. – [Kalisz] : Wydawnictwo
Dom Kaliski, [2023]. – 59 s. : fot., portr.

Wspomnienia nauczycielki języka polskiego z Zespołu Szkół Ekonomicz-
nych w Kaliszu

A TU Trzemeszno : fotografie Stefana Majewskiego : [album] / fot. Stefan Majewski; wyb. fot., projekt graf. Marceli Konieczny. – Trzemeszno : Fundacja Atut, 2023. – 75 s. : fot., portr.

Wybrane fotografie Trzemeszna z okresu PRL-u fotografa z Trzemeszna

ANDREAS Boguslaus Legocki : doctor honoris causa Universitatis Studiorum Mickiewiczianae Posnaniensis (30 V 2023) / red. Ewa Dobosz; Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. – Wyd. I. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe UAM, 2023. – 56, [4] s., [2] s. tabl. : portr. – (Doktorzy Honoris Causa / Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; nr 69)

Andrzej Legocki – biochemik, profesor Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu

ARCHITEKT Krzysztof Bonadura Starszy [ok. 1582-1668/1669] i cech muratorów w Poznaniu / Aleksander Stankiewicz. – Kraków : Towarzystwo Naukowe Societas Vistulana, 2022. – 420 s. : fot., pl.

Bibliografia s. 369-404. Indeksy

Dotyczy dawnego województwa poznańskiego i dawnego województwa kaliskiego

BEBOK : [album] / Karolina Jonderko; tekst Karolina Jonderko, Rafał Sieradzki, Karol Szymkowiak. – Wyd. I. – Września : Urząd Miasta i Gminy, 2023. – [134] s. : fot., portr. – (Kolekcja Wrześcińska 2022)

Tekst także w jęz. angielskim

Projekt fotograficzny dotyczący gminy Września

BIBLIOTEKI mobilne w Polsce i Europie / teksty Przemysław Pawlak, Paulina Skrzypczak. – Gostyń : Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Gostyniu, 2022. – 34 s. : fot., mapa, portr., tab., wykr.

Bibliobus Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy w Gostyniu

BŁĘKITNI patrioci : Związek Hallerczyków we Wrześni / Michał Pawełczyk [i in.]. – Wyd. I. – Września : Urząd Miasta i Gminy we Wrześni, 2023. – 368 s. : fot., portr.

Bibliografia s. 366

Sylwetki członków organizacji kombatanckiej skupiającej byłych żołnierzy Armii Polskiej we Francji

CENTRUM Szyfrów Enigma [w Poznaniu] = Enigma Cipher Centre. – Poznań : Poznańskie Centrum Dziedzictwa, [2022]. – 47 s. : fot., portr.

Tekst także w jęz. angielskim

DEZYDERIUSZ Danczowski [1891-1950] : wirtuoz wiolonczeli, znakomity kameralista, ceniony pedagog / Maria Bielewicz-Pietraszek – Poznań : Wydawnictwo Akademii Muzycznej, 2023. – 172 s. : fot., nuty, portr. – (Biografie / Akademia Muzyczna im. I.J. Paderewskiego w Poznaniu)

Bibliografia s. 141-143

Muzyk związany z Akademią Muzyczną w Poznaniu i Teatrem Wielkim w Poznaniu w latach 1920-1923, 1935-1939 oraz 1945-1950

DOJRZEWANIE do miłości / Władysław Deryng; wyb. i oprac. fragmentów książek ks. Władysława Derynga Zuzanna Przeworska. – Wyd. I. – Piła : Wydawnictwo Media Zet, 2022. – 530 s. : fot., portr.

Proboszcz parafii Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski w Jastrowiu oraz kapelan w klinice Ars Medical w Pile

DYLEMATY polityki senioralnej miasta Poznania : [materiały konferencyjne] / red. nauk. Jerzy Babiak, Magdalena Kacperska. – Wyd. I. – Poznań : Wydawnictwo Miejskie Poznania, 2022. – 261 s. : fot., tab, wykr.

DZIEJE parafii pw. św. Józefa w Raczynie i kościoła w Zacharzynie / Mikołaj Welnic. – Wyd. I. – Poznań : Wydawnictwo Kontekst, 2022. – 151 s. : fot., portr., tab.

Bibliografia s. 129-132. Indeks

FERDINAND Foch w Poznaniu : w stulecie wizyty : wraz z reprintem Pamiętki uroczystości wręczenia dyplomu doktora honorowego Marszałkowi Ferdynandowi Fochowi przez Wszechnicę Poznańską dnia 8 maja 1923 roku / Piotr Grzelczak, Tomasz Schramm. – Wyd. I. – Poznań : Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Oddział w Poznaniu : Wydawnictwo Miejskie Poznania, 2023. – 93 s. : fot., pl., portr.

Tekst także w jęz. francuskim

Reprint, oryg.: Poznań, 1923

FORT Winiary 1863/64 : poznańskie echa powstania styczniowego i wojny o Szlezwik / Jarosław Bączyk. – Poznań : Wielkopolskie Muzeum Niepodległości, [2023]. – 112 s. : fot., pl., portr., tab.

Bibliografia s. 109-[113]. Indeks

FOTOGRAFICZNE wspomnienia mieszkańców ziemi trzcianieckiej 1945-1980. Cz. 3 : [album] / red. Elżbieta Wiśnicka. – Trzcianka : Muzeum Ziemi Nadnoteckiej im. W. Stachowiaka w Trzciance, 2022. – 149 s. : fot., portr.

Zawiera: Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Staszica [w Trzciance]. s. 7-35. – Technikum Samochodowe [w Trzciance]. s. 37-71. – Wieś Rychlik. s. 73-107. – Związek Harcerstwa Polskiego [w gminie Trzcianka]. s. 109-148

GENERAŁOWA Jadwiga Zamoyska (1831-1923) : życie i dzieło / Katarzyna Czachowska. – Wyd. rozsz. – Kórnik : Fundacja Zakłady Kórnickie, [2023]. – 421 s. : fot., portr.

Bibliografia s. 382-400. Indeksy

Działaczka społeczna i religijna związana z Kórnikami

GMINA Oborniki : paleta możliwości. – Bydgoszcz : Wydawnictwo Unitex, [2023]. – 49, [19] s. : fot.

Tekst także w jęz. angielskim

HENRYK Konwiński : historia tańcem pisana / Magdalena Mikrut-Majera-nek. – Katowice : Thesaurus Silesiae – Skarb Śląski : „Śląsk” Sp. z o.o. Wydawnictwo Naukowe, 2022. – 386 s. : fot., portr.

Bibliografia s. 383-386

Tancerz i choreograf związany z Poznaniem

IRENEUSZ Daczka : między sacrum a profanum / projekt katalogu Sylwia Ebert-Hoja. – Leszno : Miejskie Biuro Wystaw Artystycznych, [2022]. – 69, [7] s. : fot., portr.

Publikacja towarzysząca retrospektywnej wystawie artysty rzeźbiarza związanego z Leszmem pt. „Ireneusz Daczka. Między sacrum a profanum” w Miejskim Biurze Wystaw Artystycznych w Lesznie

JANKOWO Dolne przedwczoraj, wczoraj... / Tadeusz Gajda. – Gniezno : Wydawnictwo Gaudentium, 2023. – 308 s. : fot., mapy, portr., tab.

Bibliografia s. 305-309

JEDYNY taki klub w Polsce : 100-lecie Miejskiego Klubu Sportowego „Patria” w Buku / Piotr Okulewicz. – Buk : Biblioteka i Kino Miasta i Gminy Buk, 2022. – 485 s. : fot., portr.

JULIUSZ Dinder 1830-1890 : arcybiskup gnieźnieński i poznański, Niemiec na stolicy prymasów Polski / Robert Romuald Kufel. – Wyd. I. – Lublin : Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej „Gaudium”, 2023. – 517 s. : fot., portr., tab.

Bibliografia s. 375-412. Indeksy

KAWA i herbata z chodzieskiej filiżanki : [album] / teksty Piotr Marzec. – Szamotuły : Muzeum-Zamek Górków, [2023]. – 95 s. : fot.

Publikacja towarzysząca wystawie zbiorów Piotra Marca w Muzeum Zamek Górków w Szamotułach. Dotyczy także historii ceramiki z Chodzieży

KLATKI schodowe w Poznaniu = The staircases of Poznań : centrum, Jeżyce, Łazarz : [album] / Zbigniew Zachariasik. – Wyd. I. – Poznań : Wydawnictwo Miejskie Poznania, 2023. – 167 s. : fot.

Tekst także w jęz. angielskim

KLĄTWA włoskiego orzecha / Stefan Górąski. – Warszawa : Wydawnictwo CM, 2022. – 294 s. – (Nowy Polski Kryminał)

Stanowi część 3. cyklu, cz. 1 pt.: Sekret włoskiego orzecha, cz. 2 pt.: W cieniu włoskiego orzecha

Akcja kryminału toczy się m.in. w okolicach Nowego Tomysła, Zbąszynia i Miedzichowa

KOLBERG : kronika dekady : indeks stulecia / Paweł Sałacki, Małgorzata Andersz. – Kościan : I Liceum Ogólnokształcące im. Oskara Kolberga w Kościanie, 2023. – 209 s., [1] k. tabl. : fot., portr.

Liceum Ogólnokształcące im. Oskara Kolberga w Kościanie

KSIĘGA landwójtowsko-ławnicza Koła 1480-1544 / oprac. Marcin Starzyński. – Kraków : Avalon, 2023. – 774 s.

Indeks

Tekst także w jęz. łacińskim

KSIĘGA pamiątkowa „Kroniki Miasta Poznania” 1923-2023 : 100 lat „Kronika Miasta Poznania” 1923-2023 / pod red. Przemysława Matusika, Magdaleny Mrugalskiej-Banaszak. – Wyd. I. – Poznań : Wydawnictwo Miejskie Poznania, 2023. – 275 s. : fot., portr., tab.

KSIĘGA sądowa gnieźnieńskich wikariuszy generalnych Sędka z Czechla i Jana z Brzostkowa (1449-1453, 1455) : studium źródłoznawcze i edycja krytyczna / Adam Kozak; Polskie Towarzystwo Historyczne. – Poznań : Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk ; [Warszawa] : Polskie Towarzystwo Historyczne, 2023. – LXXXV, 522 s. : fot., wykr. – (Folia Jagellonica. Fontes; 12)

Bibliografia s. 505-518. Indeksy

Tekst także w jęz. łacińskim

KU ARMII Narodowej : z dziejów konspiracji wojskowej Stronnictwa Narodowego w Wielkopolsce 1939-1942 / Aleksandra Pietrowicz, Rafał Sierchuła; Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Oddział w Poznaniu. – Poznań ; Warszawa : Instytut Pamięci Narodowej, 2023. – 893 s. : fot., mapy, portr. – (Studia i Materiały Poznańskiego IPN; t. 54)

Bibliografia s. 849-859. Indeks

KULTURA bezpieczeństwa w Polsce : zasoby, organizacja, mentalność : studium przypadku wielkopolskiej policji / Maciej Magiera. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2022. – 210 s.

Bibliografia s. 196-[211]

KWIATY Marii : [album] / Maria Łbik. – Poznań : Maria Łbik, 2023. – 143 s. : fot., portr.

Artystka amatorka związana z Poznaniem i Gruszczyńcem

LEGENDY Krajny Złotowskiej / tekst Zbigniew Noska; rys. Krystyna Noska. – Wyd. I. – Złotów : Muzeum Ziemi Złotowskiej, 2022. – 218 s. : il.

LEGENDY ziemi czarnkowskiej / tekst Zbigniew Noska; rys. Krystyna Noska. – Wyd. I. – Czarnków : Miejskie Centrum Kultury w Czarnkowie, 2023. – 212 s. : il.

LEON Rozpendowski : reaktywacja / pod red. Marcina Kochowicza. – Leszno : Miejskie Biuro Wystaw Artystycznych w Lesznie, [2023]. – 53 s. : fot., portr.

Artysta plastyk związany z Leszmem (1897-1972). Publikacja towarzysząca wystawie pt. „Leon Rozpendowski. Reaktywacja” w Galerii Miejskiego Biura Wystaw Artystycznych w Lesznie

LINORYTY : [album] / red. Henryk Pawłowski; teksty Antoni Suchanecki, Henryk Pawłowski. – Wyd. pierwsze. – Rawicz : Muzeum Ziemi Rawickiej, 2023. – [180] s. : fot., portr.

Antoni Suchanecki – artysta pochodzący z Miejskiej Góry, związany z Rawiczem

LUDZIE i czasy : Leszno we wspomnieniach mieszkańców. T. 4 / zespół autorski Elżbieta Curyk-Sierszulska [i in.]; red. Janina Małgorzata Halec, Barbara

Głowinkowska. – Leszno : Leszczyńskie Towarzystwo Kulturalne, 2023. – 255 s., [8] k. tabl. : fot., il., portr.

Także materiały ikonograficzne przedstawiające Leszno

LWÓWEK w baśni i legendzie / Łukasz Bernady; il. Małgorzata Flis. – Wyd. pierwsze. – Lwówek : Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Lwówek, 2023. – 64 s. : il.

MAKSYMILIAN Włodarczak 1890-1983 : działacz strażacki i powstaniec wielkopolski z Czarnkowa / Mateusz Ratyński; Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego w Warszawie. – Warszawa : Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, 2023. – 108 s. : fot., portr.

Bibliografia s. 55-59. Indeks

MARIA Konopnicka w oczach badaczy i w źródłach archiwalnych / pod red. Grażyny Schlender; Archiwum Państwowe w Kaliszu. – Kalisz : Archiwum Państwowe w Kaliszu, 2022. – 260 s. : fot., portr.

Bibliografia s. 237-246. Indeksy

Zawiera m.in.: Źródła do życia, twórczości i upamiętnienia Marii Konopnickiej w Kaliszu / Anna Bestian-Zajac. s. 29-43

MIESZKAŃCY ziemi kłodawskiej w powstaniu styczniowym / teksty Bartłomiej Grzanka [i in.]; red. Ryszard Jałoszyński. – Konin ; Kłodawa : Towarzystwa Samorządowe w Koninie, 2022. – 83 s. : fot., mapy, portr.

MIĘDZY ziemią, wodą i powietrzem : metody nieinwazyjne a dziedzictwo archeologiczne Lednickiego Parku Krajobrazowego = Between earth, water and air : non-invasive methods and the archaeological heritage of Lednica Landscape Park / red. Mikołaj Kostyrko [i in.]. – Lednica ; Dziekanowice : Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, 2022. – 253 s. : fot., mapy, tab., wykr. – (Biblioteka Studiów Lednickich. Seria B1, Fontes; t. 12)

Bibliografia s. 241-[254]

Tekst także w jęz. angielskim

MOX – longe – tarde : [album] / koncepcja i fot. Maciej Jeziorek. – Wyd. I. – Września : Urząd Miasta i Gminy, 2022. – [90] s. : fot., portr. – (Kolekcja Wrzeșińska 2021)

Tekst także w jęz. angielskim

Projekt fotograficzny dotyczący gminy Września

MUZYCZNY Poznań Andrzeja Saturny / Elżbieta Kaźmierska. – Wyd. I. – Poznań : Wydawnictwo Miejskie Poznania, 2022. – 166 s. : fot., nuty, portr.

Pianista, pedagog, publicysta z Poznania (1927-2008)

MY Z „Marcinka” : matura 1973 / red. Maria Bąk-Ziółkowska [i in.]. – Poznań : Stowarzyszenie Wychowanków Gimnazjum i Liceum im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, 2023. – 217 s. : fot., portr.

Wspomnienia absolwentów Liceum Ogólnokształcącego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

NA STYKU światów : historia Leszna od XVI do XX wieku : przewodnik po wystawie / Dariusz Czwojdrak; Muzeum Okręgowe w Lesznie. – Leszno : Muzeum Okręgowe w Lesznie, 2022. – 111 s. : fot., mapy, portr., tabl. geneal.

NIC się nie stało / Wojciech Akuszcwski. – Leszno : Miejskie Biuro Wystaw Artystycznych w Lesznie, [2022]. – 61 s. : fot., portr.

Tekst także w jęz. angielskim

Artysta plastyk z Leszna. Publikacja towarzysząca wystawie retrospektywnej pt. „Nic się nie stało” w Miejskim Biurze Wystaw Artystycznych w Lesznie

OD KRĘPY po Grudziądz : historia pilota Wacława Jurka / Łukasz Jędrzejak. – Ostrów Wielkopolski : Biblioteka Publiczna im. Stefana Rowińskiego w Ostrowie Wielkopolskim, 2022. – 69 s. : fot., portr., tabl. geneal.

Pilot wojskowy z Ostrowa Wielkopolskiego, powstaniec wielkopolski, związany także z Poznaniem (1896-1971)

ODBUDOWA miasta Poznania : wybór źródeł. 1, 1945-1946 / oprac. Celina Barszczewska, Julia Wesołowska; wyb. źródeł Stanisław Nawrocki, Celina Barszczewska, Julia Wesołowska. – Wyd. I. – Poznań : Archiwum Państwowe w Poznaniu ; Dopiewo : Wydawnictwo Rys, 2022. – 420 s. : fot, pl., tab.

Bibliografia s. 409-412. Indeks

ODBUDOWA miasta Poznania : wybór źródeł. 2, 1947-1955 / oprac. Celina Barszczewska, Julia Wesołowska; wyb. źródeł Stanisław Nawrocki, Celina Barszczewska, Julia Wesołowska. – Wyd. I. – Poznań : Archiwum Państwowe w Poznaniu ; Dopiewo : Wydawnictwo Rys, 2022. – 414 s. : fot., pl., tab.

Bibliografia s. 407-408. Indeks

OWIŃSKA : krajobrazy, miejsca, ludzie : szlakiem ukrytych skarbów / red. nauk. Krzysztof Ratajczak; red. Olga Krause-Matelska, Wojciech Matelski. –

Owińska ; [Gościejewo] : Fundacja Nasze Podwórkó, 2022. – 96 s. : fot., mapy, portr.

PARTYCYPACJA a edukacja geograficzna : znaczenie partycypacyjnych systemów informacji geograficznej w organizowaniu zajęć terenowych : przykład Poznania / Dawid Abramowicz. – Poznań : Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 2022. – 171 s. : fot., il., mapy, tab., wykr. – (Studia i Prace z Geografii; nr 95)

Bibliografia s. 135-158

Stosowanie nowoczesnych technologii (głównie PPGIS) w edukacji geograficznej (głównie w organizowaniu zajęć terenowych)

PIENIĄDZ zastępczy Koźmina i powiatu koźmińskiego 1914-1919 / Jerzy Ziółkowski. – Wyd. I. – Koźmin Wielkopolski : [Jerzy Ziółkowski], 2023. – 192 s. : fot., mapa, wykr.

Bibliografia s. 187-189. Indeks

PIĘKNODRUKI : z kolekcji Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu : [album] / Rafał Michałowski. – Poznań : Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu, 2022. – 124, [4] s. : fot.

PISTACJA : komedia / Mateusz Wieczorek. – Wołów : Stara Szkoła, 2022. – 303 s.

Akcja powieści toczy się w Grodzisku Wielkopolskim

POWIAT chodzieski / Agata Stanis. – Szreniawa : Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego, 2022. – 229, [6] s., [22] s. tabl. : fot., mapy, portr., tab. – (Atlas Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego Wsi Wielkopolskiej; t. 9)

Bibliografia s. 192-215

POWIAT pilski / Karolina Echaust, Marta Gensler. – Szreniawa : Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego, 2022. – 264, [5] s., [40] s. tabl. : fot., mapy, portr., tab., wykr. – (Atlas Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego Wsi Wielkopolskiej; t. 10)

Bibliografia s. 242-249

POWIAT złotowski / Joanna Janiszewska. – Szreniawa : Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego, 2022. – 184, [5] s., [48] s. tabl. : fot., mapy, portr., tab., wykr. – (Atlas Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego Wsi Wielkopolskiej; t. 11)

Bibliografia s. 166-173

POWSTANIE wielkopolskie 1655-1657 / Bartosz Staręgowski. – Warszawa : Bellona, 2022. – 229 s., [24] s. tabl. : fot., pl., portr., tab. – (Historyczne Bitwy)
Bibliografia s. 203-212. Indeksy

POWSTANIE Wielkopolskie 1918-1919 / pod red. Olafa Bergmanna. – Poznań : Wielkopolskie Muzeum Niepodległości ; Warszawa : Muzeum Historii Polski : Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2022. – 311 s. : fot., mapy, portr. – (Wokół Niepodległej)

POZNAJEMY chrząszcze Wielkopolskiego Parku Narodowego : mini przewodnik terenowy / Paweł Sienkiewicz, Szymon Konwerski, Rafał Kurczewski. – Jezioro : Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 2022. – 64 s. : fot. + linijka + ołówek

POZNAŃ : miasto wielu perspektyw = A city of many perspectives = Stadt der vielen Perspektiven : [album] / Grzegorz Dembiński. – Wyd. pierwsze. – Poznań : Wydawnictwo Miejskie Poznania, 2022. – [126] s. : fot.

Tekst także w jęz. angielskim i niemieckim
Fotografie budowli

POZNAŃSKIE Towarzystwo Przyjaciół Nauk / Dobrosława Gucia, Gabriela Klause. – Wyd. I. – Poznań : Wydawnictwo Miejskie Poznania, [2023]. – 195, [5] s. : fot., pl., portr. – (Zabytki Poznania)

Bibliografia s. 187-188. Indeks
Historia od XIX w. Także sytuacja lokalowa

POZNAŃSKIE Winiary 1939-1945 : losy winiarczyków / Zofia Leitgeber, Katarzyna Stelmachowska. – Wyd. I. – Poznań : Wydawnictwo Miejskie Poznania, 2023. – 445 s. : fot., pl., portr.

Bibliografia s. 424-425. Indeks

RAPTULARZ zamkowy czyli Szkice z historii Szamotuł / spisane przez Monikę Romanowską-Pietrzak. – Szamotuły : Muzeum-Zamek Górków w Szamotułach, 2022. – 240 s. : fot., portr.

RYCHTYG knary i maszynki : uzbrojenie Wojsk Wielkopolskich 1919-1921 : wystawa czasowa : Muzeum Uzbrojenia, oddział Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości : katalog wystawy / koncepcja i wyb. Krzysztof Jankowiak, Witold Rogowski. – Poznań : Wielkopolskie Muzeum Niepodległości, 2023. – [94] s. : fot., portr.

RYSUNKI / Stefan Rusin. – Wyd. I. – Konin : Glicynia, 2023. – 146 s. : fot., portr.

Poeta i plastyk z Konina. Dotyczy twórczości plastycznej

SEWERYNOWI Mielżyńskiemu w 150. rocznicę śmierci / Tadeusz I. Grabski [i in.]. – Wyd. I. – Miłosław : Gmina Miłosław, 2022. – 116 s. : fot., portr.

Bibliografia s. 114-116

Właściciel dóbr miłosławskich, działacz narodowościowy, malarz i mecenas sztuki (1804-1872)

SŁOWNIK architektów, budowniczych i planistów Kalisza / red. Makary Górzyński. – Kalisz : Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 2023. – 319 s. : fot., portr.

SPACER po Ostrzeszowie : poznaj nasze miasto i jego najpiękniejsze zakątki : [przewodnik turystyczny] / Bogumiła Jarosik; il. i fot. Weronika Owczarczak. – Ostrzeszów : Studio Design, 2022. – 22 s. : fot., il., mapa

Publikacja dla dzieci

SPUŚCIZNY w zasobie Archiwum Państwowego w Kaliszu / red. Grażyna Schlender; tekst Grzegorz Waliś; Archiwum Państwowe w Kaliszu. – Kalisz : Archiwum Państwowe w Kaliszu, 2022. – 168 s. : fot., pl., portr.

Bibliografia s. 165-167

STRAJK rolny w Górninie [w 1922 r.] / Danuta Jonak. – Gorzyce Wielkie : Gminna Biblioteka Publiczna w Gorzycach Wielkich, 2022. – [12] s. : fot., portr.

STRATEGIA rozwoju gminy Suchy Las na lata 2022-2030 / oprac. Bartłomiej Kołsut. – Poznań : Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 2021/2022. – 167 s. : il., mapy, pl., wykry. – (Ekspertyzy i Raporty Wydziału Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; t. 10)

STULECIE działalności Studenckiego Koła Naukowego Geografów im. Stanisława Pawłowskiego Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu : powstanie, przeszłość i teraźniejszość / red. Andrzej Kostrzewski; Studenckie Koło Naukowe Geografów im. Stanisława Pawłowskiego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. – Poznań : Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 2023. – 171 s. : fot., il., mapy, pl., tab. – (Geoprzestrzeń; 6)

SZPITAL poznaniaków : 70 lat Szpitala im. Franciszka Raszei w Poznaniu / Paweł Cieliczko. – Wyd. I. – Poznań : Szpital Miejski im. Franciszka Raszei w Poznaniu : Wydawnictwo Miejskie Poznania : Fundacja Kochania Poznania, 2023. – 469 s. : fot., portr.

Bibliografia s. 455-457. Indeks

TOWARZYSTWO im. Hipolita Cegielskiego : historia i dokonania : 1998-2022 / Marian Król. – Poznań : Towarzystwo im. Hipolita Cegielskiego, 2023. – 735 s. : fot., nuty, portr.

URZĄD kata w Grodzisku Wielkopolskim od XV do XIX wieku w świetle zapisów w księgach miejskich i wójtowskich / Jędrzej Czechowski. – Poznań : Bogucki Wydawnictwo Naukowe : nakł. autora, 2023. – 104 s., [1] k. luz. : fot., mapa, pl., wykr.

Bibliografia s. 74-78. Indeksy

W GÓRĘ serca! : antologia opowiadań na 100-lecie [KKS] Lecha Poznań / red. Tomasz Janas. – Wyd. I. – Poznań : Wydawnictwo Miejskie Poznania, 2022. – 233, [7] s. : fot., portr.

W SŁUŻBIE wsi i narodu : zarys dziejów Szkoły Podstawowej w Dziembowie / Tomasz Witkowski. – Wyd. I. – Dziembowo : Studio Projektu Graficzne „Art-Wena” Alicja Noska-Figiel, 2023. – 125 s. : fot., portr.

Historia szkoły od 1821 r.

W ŻYCIU trzeba się czymś zająć : o życiu, nauce, sztuce / z profesorem Andrzejem B. Legockim rozmawia Edyta Bątkiewicz-Szymanowska. – [Kórnik] : Fundacja Zakłady Kórnickie, 2023. – 231, [5] s. : fot., portr.

Biochemik, profesor Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu

WIELKI almanach powstańców wielkopolskich i bojowników o niepodległość ziemi sierakowsko-międzychodzkiej 1918-1921. T. 3, K / pod red. Romana Chałasza. – Poznań : Wydawnictwo Expansa, 2023. – 448 s. : fot., portr.

Bibliografia s. 431-445. Indeks

WIELKOPOLSKA nie miała przede mną tajemnic / Włodzimerz Łęcki w rozmowie z Magdaleną Baranowską-Szczepańską. – Poznań : Wydawnictwo Poznańskie, 2022. – 336 s. : fot., portr.

Bibliografia s. 325-328. Indeks

Wojewoda poznański w latach 1990-1997, krajoznawca, działacz PTTK z Poznania

WRZEŚNIA „potonsilowska” : gospodarcza historia miasta w początkach XXI wieku / Tomasz Kałużny. – Poznań : Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, 2023. – 205 s. : fot., pl., portr., tab., wykr.

WSPÓŁDZIAŁANIE / Bartek Lis [i in.]; red. Zofia Nierodzińska & Jacek Zwierzyński. – Poznań : Galeria Miejska Arsenał, 2022. – 85 s. : fot., portr.

Działania kulturalno-artystyczne poznańskich artystów

Z LESZNA do Olympique Marsylia / Damian Szymczak. – Poznań : Wydawnictwo Rys, 2023. – 47 s. : fot., portr. – (Cives Nostri; t. 23)

Franciszek Olejniczak – sportowiec z Leszna (1910-1991), piłkarz Olympique Marsylia we Francji w latach 1936-1947

ZAWÓD mój: fotograf-przyrodnik : życie, praca, twórczość Zygmunta Pniewskiego / Krzysztof Kasprzak [i in.]. – Wyd. I. – Poznań : Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 2023. – 142 s. : fot., portr.

Bibliografia prac Z. Pniewskiego s. 118-121 i bibliografia s. 137-142

Przyrodnik, fotograf, podróżnik, kolekcjoner kamieni, pracownik Muzeum Przyrodniczego w Poznaniu i Polskiej Akademii Nauk, związany z Puszczykowem (1931-2019)

ŻYCIE codzienne mieszkańców Pleszewa w drugiej połowie XVIII wieku / Artur Makowski; Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. – Poznań : Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk : Wydawnictwo Miejskie Poznań, 2022. – 370 s. : fot., mapy, tab., wykr. – (Dziedzictwo Wielkopolski; 6)

Bibliografia s. 339-349. Indeksy

Dotyczy lat 1750-1793

ŻYCIE Pauliny Morawskiej [(1791-1883) we dworach w Luboni i Oporówku] / opisane przez Konstancję Morawską; oprac., dodatkami opatrzyli i do druku przygotowali Elżbieta i Jerzy Kownaccy. – Krzemieniewo : [Jerzy Kownacki], 2022. – 140 s. : fot., portr.

Bibliografia s. 137-138

Tekst także w jęz. łacińskim i niemieckim

B. IMPREZY KULTURALNE W BIBLIOTEKACH PUBLICZNYCH WOJ. WIELKOPOLSKIEGO

(czerwiec–sierpień 2023)

W okresie letnim zainicjowano w wielkopolskich bibliotekach wiele imprez oraz zajęć dla dzieci i młodzieży pod hasłem „Wakacje z biblioteką”. Były to półkolonie, a także przeróżne warsztaty i spotkania w przestrzeni bibliotecznej oraz w plenerze. W czerwcu obchodzono Dzień Dziecka, zapewniając najmłodszym czytelnikom moc zabaw i atrakcji, organizowanych także we współpracy m.in. z urzędami gmin. Okazją do pikników i festynów były tradycyjne dożynki. Dorosłym proponowano spotkania autorskie, prelekcje oraz warsztaty, np.: plastyczne, kulinarne, językowe, muzyczne czy ruchowe. Specjalną ofertę opracowano z myślą o seniorach. Ciekawe wydarzenia przygotowano w związku z patronami roku 2023 – Wisławą Szymborską, Aleksandrą Piłsudską i Aleksandrem Fredrą.

Jedną z głównych misji biblioteki jest promowanie książki i czytelnictwa. Nawet niewielkie placówki biblioteczne aktywnie uczestniczyły w takich akcjach, jak: „Cała Polska czyta dzieciom”, „Blżej Biblioteki (BLISKO)”, „Biblioteka dla Wszystkich. Różni. Równi. Ważni”, „KULTURALna Biblioteka” oraz „Ogólnopolski Tydzień czytania Dzieciom”. Nadal popularne są spotkania z książką w ramach Dyskusyjnych Klubów Książek oraz głośne czytanie dzieciom.

Bibliotekarze działają również w strefie wirtualnej – na stronach internetowych oraz w mediach społecznościowych, gdzie można zapoznać się z interesującymi treściami vlogów, wideoblogów i podcastów.

Poniższy wykaz imprez bibliotecznych opracowano na podstawie materiałów nadesłanych do redakcji „Poradnika Bibliograficzno-Metodycznego”.

C z e r w i e c

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- „Dzień Dziecka z biblioteką” – niespodzianki dla najmłodszych czytelników
- Spotkanie Klubu Miłośników Książek
- „Wakacje z biblioteką” pod hasłem „Fredry czytanie na polanie”
- „Mali czytelnicy” – zajęcia edukacyjne dla najmłodszych dzieci

Czempiń (pow. Kościan)

- Dyskusyjny Klub Książki – spotkanie z książką „Makowa spódnica” Zofii Mąkosy

Cienin Zaborny (pow. Słupca)

- Warsztaty makramy – wyplatanie sowy ze sznurka pod okiem Magdaleny Kusiołek
- XXII Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom – czytanie w plenerze bajek Anity Głowińskiej „Kicia Kocia na placu zabaw” oraz „Kurczak” autorstwa Małgorzaty Musierowicz.
- „Podróże po literaturze” – literackie warsztaty dla przedszkolaków w oparciu o książkę Anity Głowińskiej „Kicia Kocia w Afryce”, prace plastyczne oraz balonowe żyrafy dla uczestników (czerwiec)
- „Zwiedzamy z biblioteką” – wycieczka do Warszawy zorganizowana dla mieszkańców gminy

Czerniejewo (pow. Gniezno)

- „Zabawa – fajna sprawa” – zajęcia dla dzieci z okazji Dnia Dziecka
- Warsztaty plastyczne dla dzieci w ramach Dni Czerniejewa
- „Pracowite pszczołki” – zajęcia dla grup przedszkolnych
- „Wyzwania Czytelnicze” – zakończenie akcji w przedszkolu
- „Klub MAK” – spotkania z mangą, anime i komiksem (także w lipcu i sierpniu)
- Klub Malucha „Moliki” – spotkania biblioteczne dla najmłodszych
- Klub Dyskusyjny dla Dorosłych „Pogadajmy o Książce” (także w lipcu)
- „Piknik z rekordem” – ustanowienie rekordu jednoczesnego czytania wiersza Wisławy Szymborskiej (współorganizacja)
- „Zabawa ważna sprawa” – popołudniowe zajęcia piątkowe dla dzieci (Filia Żydowo)
- „Czytanie na dywanie” – zajęcia dla przedszkolaków z okazji Ogólnopolskiego Tygodnia Czytania Dzieciom (Filia Żydowo)
- Klub Dyskusyjny dla Dorosłych „Pogadajmy o Książce” (Filia Żydowo; także w sierpniu)

Gołuchów (pow. Pleszew)

- XXII Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom:
 - ~ czytanie przedszkolakom w plenerze książeczki z serii „Jadzia Pętelka” pt. „Piknik” przez bibliotekarkę Paulinę Pietrzak (Filia Tursko)
 - ~ czytanie przedszkolakom na placu zabaw książeczki o Kici Koci przez Agnieszkę Słupianek-Winkowską, autorkę książek o miejscowościach z terenu gminy
- „Międzypokoleniowe warsztaty ebru” – praca z techniką malowania na wodzie pod okiem artystki plastyczki Katarzyny Hertmanowskiej, w ramach projektu „Wschodnie podróże nie tylko po literaturze” (Oddział dla Dzieci w Gołuchowie)

- „Gminny Dzień Dziecka” – interaktywny pokaz fizyczno-przyrodniczy na terenie Gołuchowskiego Ośrodka Turystyki i Sportu, prowadzony przez edukatorów z Centrum Edukacji i Robotyki „Mały Inżynier”, w ramach projektu „Biblioteczne spotkania z ekologią”
- Spotkania z Łukaszem Dębskim, autorem książki „Gdzie Portugalczyk wygrzewa stopy, czyli podróże w głąb Europy” zorganizowane dla uczniów szkół podstawowych w ramach akcji „Cała Polska Czyta Dzieciom”
- „Jak nie czytam, jak czytam” – akcja czytelnicza przeprowadzona na boisku szkoły Kościelnej Wsi (współorganizacja)
- „Warsztaty kokedama” – tworzenie wiszących ogrodów, prowadzone przez Kamilę Chwil, projektantkę ogrodów, edukatorkę Ogrodu Botanicznego w Warszawie. Zajęcia dla słuchaczy Gminnego Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Gołuchowie zorganizowano w oparciu o książkę pt. „Terrariums & Kokedama” Alyson Mowat w ramach projektu „Wschodnie podróże nie tylko po literaturze” (Urząd Gminy Gołuchów)

Gniezno

- „Piknik Czytelniczy” – V edycja imprezy w ramach projektu „Królewskie Gniezno Czyta 2023”, plenerowe spotkanie dzieci z książkową bohaterką Kicią Kocią, spektakl „Ciocia Jadzia” Teatru Fuzja z Poznania, Pan Walizka, park trampolin Jump Now, fotobudka, animacje z Bazą, majsterkowanie z Castoramą, ZiP – Zabawa i Programowanie, iluzjonista i kocie czary, malowanie twarzy, pokazy strażackie i policyjne, stoiska ze smakołykami, kiermasz na rzecz kotów, wręczenie dyplomów dla Czytających Rodzin i Wspaniałych Nauczycieli, statuetki Myszki Marcysi – nagrody dla Przyjaciela Biblioteki oraz przyznanie wyróżnienia „Lepiej” dla sponsora biblioteki

Gostyń

- Udział Bibliobusu w pikniku Ośrodka Sportu i Rekreacji oraz zajęcia animacyjne (także na Osiedlu Tysiąclecia i Plantach)
- „Akademia Pożytecznej Rozrywki” – w ramach projektu: zajęcia rysunku komiksowego z Laurą Fornalik, zajęcia grafiki projektowej i rysunku cyfrowego, spotkanie Pracowni Literackiej oraz „Niedziela w bibliotece” (także w lipcu i sierpniu)
- Spotkanie autorskie z Krzysztofem Piersą
- Wizyty szkół w Mediatece
- „Ogólnopolskie Forum Bibliotek Mobilnych” – spotkanie online
- Klub Mam (także w lipcu)
- Spotkanie mam dzieci z niepełnosprawnością (także w lipcu)
- Lekcje biblioteczne i głośne czytanie dla dzieci

- Teatr kamishibai (także w lipcu)
- „Wakacje blisko natury” – wystawa

Kalisz

- Klub gier planszowych „Cubus” (Filia 2, Klub Osiedlowy)
- Klub gier planszowych „Solaris”
- Spotkanie z Marcinem Walczakiem i promocja książki „Wiedźma”
- Szkoła Kaligrafii (Filia 3)
- „Biblioteka dla Wszystkich. Różni. Równi. Ważni” – zajęcia w ramach projektu edukacyjno-społecznego
- „Gloria Victis. Kalisz 1863” – premiera gry terenowej (przy pomniku Adama Asnyka)
- „Poczytam Ci mamo” – cykl spotkań dla dzieci z okazji Międzynarodowego Dnia Matki (Filia 6)
- „Piękna litera” – lekcje kaligrafii dla szkół (we współpracy z Filią 3)
- „Literackie biuro podróży” – cykl spotkań dla uczniów (Filia 6)
- Dyskusyjny Klub Książki „Dialogi Literackie” – spotkanie z lekturą „Życie Sus” Jonasa T. Bengtssona (Filia 4)
- XII Konkurs Recytatorski „Strofy nad Prosną” im. Marka Brymory (Klub Osiedlowy „Serbinów” Kaliskiej Spółdzielni Mieszkaniowej oraz Filia 2)
- „Kaliszanin” w Wielkopolskiej Bibliotece Cyfrowej” – symposium poświęcone digitalizacji i dostępności cyfrowej „Kaliszanina. Gazety miasta Kalisza i jego okolic” wydawanego w latach 1870–1892
- „Moja ulubiona pora roku” – konkurs dla osób niepełnosprawnych (Filia 3)
- „Witamy w naszej bajce” – plenerowa wystawa fotograficzna (także w lipcu i sierpniu)
- „Księża twarzy bibliotekarzy” – wystawa plenerowa (IV LO, także w lipcu i sierpniu)
- „Podpisz się jak” – wystawa wpisów i podpisów (Filia 3, także w lipcu)
- „Kto się urodził Polakiem, ten musi być patriotą. Aleksandra Piłsudska 1882-1963” – wystawa (Filia 6, także w lipcu i sierpniu)
- „Muzyk jest władcą: wszak rzesza go słucha (Deotyma „Do Stanisława Moniuszki”) – wystawa (Filia 16, także w lipcu i sierpniu)
- „Witamy w naszej bajce” – wystawa fotograficzna (Biblioteka Główna i Filia 5)
- „Czytanie przez oglądanie. Najlepsi polscy ilustratorzy książek” – wystawa (Filia 9)
- „Polska mniej znana” – wystawa fotograficzna Marcina Galanta (Filia 7, także w lipcu i sierpniu)
- „Historia mojej rodziny” – wystawa prac dzieci ze Szkoły Podstawowej z Kosmowa i Morawina (Filia 5)

- „Kalisz wielu kultur” – wystawa instalacji z elementami audiowizualnymi (Filia 4)
- „Ale numer! Sensacje z Kalisza” – wystawa ciekawostek z „Kaliszanina”
- Działania online (także w lipcu i sierpniu):
 - ~ „Kaliski Podcast Historyczny” – audycje z udziałem ekspertów
 - ~ „Z Kalisza do Kamerunu. Śladami Stefana Szolca-Rogozińskiego” – gra (www.zkaliszadokamerunu.pl)
 - ~ „Kaliskie ścieżki w wojnie polsko-bolszewickiej” – aplikacja na smartfon (www.mbp.kalisz.pl)
 - ~ „Śladami Fibigerów” – aplikacja na smartfon oraz gra terenowa (www.mbp.kalisz.pl)
 - ~ „Lektury Michała” – vlog o książkach (Filia 4)
 - ~ „Krótka piłka” – vlog poetycki (Filia 6)
 - ~ „Obrazem pisane – ilustratorzy naszych książek” – vlog (Filia 6)
 - ~ „INSTAnt vlog” – wideoblog o poezji na Instagramie (Filia 16)

Kiszkowo (pow. Gniezno)

- Wycieczka do Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy w Dziekanowicach do Muzeum Przyrodniczo-Łowieckiego w Uzarzewie oraz do Palmiarni w Poznaniu (współorganizacja ze Stowarzyszeniem Rehabilitacyjno-Kulturalnym „Słoneczny Promyk” Kiszkowo)
- Wyjazd na organizowany przez Stowarzyszenie Młodych Wielkopolan w Gnieźnie „XVII Turniej Sportowo-Rekreacyjny dla Seniorów „Sport Receptą na Zdrowie” (współorganizacja ze Stowarzyszeniem Rehabilitacyjno-Kulturalnym „Słoneczny Promyk” Kiszkowo)

Kłecko (pow. Gniezno)

- „Kiermasz książki” – impreza z okazji Dnia Dziecka dla uczniów szkoły podstawowej
- „Jak nie czytam, jak czytam” – wspólne czytanie przedszkolaków i uczniów
- „Profilaktyka uzależnień dzieci i młodzieży – na co zwrócić uwagę żeby mieć zdrowe, szczęśliwe dziecko” – warsztaty dla rodziców w cyklu „Wspierający rodzic” (współpraca z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną w Kłecku)
- „Tata też czyta” – udział w akcji Fundacji Powszechnego Czytania
- „Asertywność oraz moja kultura osobista” – warsztaty bajkoterapeutyczne dla dzieci w cyklu „Emocjo-bajki, czyli świat dziecięcych emocji” z wykorzystaniem inscenizacji wiersza „Kwoka” Jana Brzechwy oraz przedstawienie zagrożeń w sytuacji zaczepiania przez osoby obce
- „Żołnierze Wyklęci ziemi gnieźnieńskiej” – spotkanie z ks. dr. Michałem Sołomieniukiem z Archiwum Archidiecezjalnego w Gnieźnie

Kobylin (pow. Krotoszyn)

- „Gminny Dzień Dziecka” – stoisko biblioteczne i atrakcje dla dzieci: balony o różnych kształtach, kolorowanki związane z Kobylinem, tworzenie makaronowych koralików, książki dźwiękowe i książki-zabawki (współorganizacja: Ośrodek Kultury oraz Urząd Miejski)
- Wizyta przedszkolaków w bibliotece – rozmowy o emocjach w oparciu o książkę „Gucio się wstydzi” z serii „Uczucia Gucia”, ćwiczenia oddechowe oraz tworzenie stworków z plasteliny pomocnych w wyrażaniu emocji
- „Dni Kobylina” – animacje dla dzieci, brokatowe tatuaże, kolorowanki związane z Kobylinem, balony na patykach oraz makaronowe koraliki, książki dźwiękowe oraz książki-zabawki

Kościan

Miejska Biblioteka Publiczna

- Dyskusyjny Klub Książki – spotkanie z lekturą „Mock” Marka Krajewskiego
- Spotkanie z książką „Róża i tajemnicza walizka” K. Przyborowskiej i M. Włodarczyk dla uczniów szkoły podstawowej, prowadzone przez Barbarę Kokot z Muzeum Powstania Poznańskiego
- „Chłapowscy i Muminki” – wykład z cyklu „Z historią przy kawie”
- „Międzynarodowy Dzień Jogi” – praktyka jogi w parku (współpraca z Kościańskim Ośrodkiem Kultury oraz Studium Jogi „Przestrzeń”)
- „Ewangelicy w Czempiniu i na ziemi czempińskiej w XIX i XX wieku” – wykład Towarzystwa Miłośników Ziemi Kościańskiej wygłoszony przez Olgierda Kieca
- Lekcje języka polskiego dla Ukraińców (także w lipcu i sierpniu)
- „Dziedzictwo mojego miasta” – zakończenie projektu adresowanego do uczniów szkoły podstawowej
- „O literaturze” – spotkanie czytelnicze poświęcone twórczości Lucy Maud Montgomery
- „Co się kryje w kwiatku?” – zajęcia dla grup przedszkolnych
- „Gdzie straszy Biała Dama?” – wakacyjne zajęcia dla dzieci

Biblioteka Gminy Kościan zs. w Kiełczewie

- „Bezpieczne wakacje” – spotkanie z przedszkolakami z Kościana, czytanie historii o Krowie Matyldzie i jej wakacjach oraz wykonanie łapaczy snów
- „Wędrowka z Wojtkiem po zwycięstwo” – lekcja biblioteczna z uczniami szkoły podstawowej w Kościanie w oparciu o lekturę „Dziadek i niedźwiadek” Łukasza Wierzbickiego
- „Z Bolkiem i Lolkiem na wakacje...” – lekcje biblioteczne z uczniami szkoły podstawowej w Racocie poświęcone nadchodzącym wakacjom (Filia Racot)

- „Ze słownikiem za pan brat...” – lekcja biblioteczna z uczniami szkoły podstawowej w Racocie poświęcona ćwiczeniom umiejętności korzystania ze słowników oraz encyklopedii (Filia Racot)
- „Leśni pomocnicy” – gra terenowa zorganizowana w bibliotece dla uczniów szkoły podstawowej w Turwi, zabawa w podchody w celu odbudowania zwierzęcych domków (Filia Turew)

Koźmin Wielkopolski (pow. Krotoszyn)

- XXII Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom „Książka jest jak ogród” – udział uczniów szkoły podstawowej, którym czytała Anna Rybka-Szymczak – członek zarządu Rodzinnych Ogrodów Działkowych im. Powstańców Wielkopolskich.
- „Z narażeniem życia – Polacy ratujący Żydów podczas zagłady” – wystawa przygotowana przez Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN i Ministerstwem Spraw Zagranicznych RP
- Spotkanie Klubu Książki – czytanie „Wakacji z Bąblami” autorstwa Moniki Kamińskiej
- Promocja książki autorstwa Jerzego Ziółkowskiego „Pieniądz zastępczy Koźmina i powiatu koźmińskiego 1914-1919”

Krobia (pow. Gostyń)

- Zajęcia kreatywne dla dzieci (także w lipcu i sierpniu)
- Gra w szachy i warcaby dla dzieci (także w lipcu i sierpniu)
- Konkurs polonistyczny
- Bookcrossing podczas Jarmarku Miejskiego
- „Najlepszy czytelnik” – podsumowanie konkursu (Filia Chwałkowo)
- Zajęcia czytelniczo-plastyczne z przedszkolakami (Filia Chwałkowo)
- Wystawy książek i prac plastycznych (Filia Chwałkowo)

Krotoszyn

- Spotkania autorskie z Danutą Chlupową – polską pisarką na stałe mieszkającą w Czechach oraz Marią Paszyńską – autorką powieści z historią w tle
- „Poplątane” – warsztaty rękodzieła artystycznego (także w lipcu i sierpniu)
- Klub Konesera Książki – spotkania czytelnicze (także w lipcu i sierpniu).
- XII Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom „Książka to ogród” – dzieciom czytali: burmistrz Krotoszyna Franciszek Marszałek, zastępca burmistrza Darian Paszek oraz zastępca naczelnika Wydziału Oświaty i Spraw Społecznych Joanna Ziemińska-Szczurek (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Zostań naszym czytelnikiem” – akcja czytelnicza dla dzieci (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)

- XII Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom – warsztaty plastyczno-ruchowe „Młodzi przyrodnicy” prowadzone przez Monikę Ostój z Nadleśnictwa Krotoszyn (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Cała Polska czyta Dzieciom” – w ramach akcji inicjatywy: „Czytanie to przygoda życia”, „Czytanie to najlepsza inwestycja”, „Dzień z literackimi inspiracjami” (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Międzypokoleniowe czytanie książek” z udziałem Zespołu Szkół Technicznych i Ogólnokształcących oraz Dziennego Domu „Seniora+” w Krotoszynie. Wydarzeniu towarzyszyły kiermasz używanych książek i zabawek oraz darmowa kawiarenka (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Krotoszyn Express” – gra miejska (Oddział dla Dzieci i Młodzieży; organizacja Krotoszyński Ośrodek Kultury, Stowarzyszenie Przyjaciół Szkoły na Błoniu)
- „Klub Gier Planszowych z Lemurem” (Oddział dla Dzieci i Młodzieży; także w lipcu i sierpniu)
- „Klub Maluszkowo” – zabawy na skwerze D-O-M (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- Festiwal Rady Osiedla nr 8 w Krotoszynie „Wakacje tuż, tuż” – animacje dla dzieci, gry, zabawy, konkursy, tańce (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Bocian i owady” – czytanie bajek i teatryk kamishibai (Filia 1) w ramach akcji „Cała Polska Czyta Dzieciom” (Filia)
- „Śniadanie na trawie” – wydarzenie w ramach akcji „Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom” (Filia Kobierno)
- „Absolwenci z pasją twórczą” – wystawa (Filia Kobierno)
- „Bliżej Olimpu” – konkurs czytelniczy (Filia Benice)

Krzywiń (pow. Kościan)

- Nauka gry na pianinie i gitarze dla dzieci oraz dorosłych
- Koło teatralne uczniów klas szkoły podstawowej poświęcone literaturze i nauce gry scenicznej – podsumowanie sezonu 2022/2023
- Zespół wokalny CANTANDO – artystyczne warsztaty śpiewu dla osób dorosłych oraz występy podczas imprez w regionie (także w lipcu i sierpniu)
- „Mała książka – wielki człowiek” – wręczenie odznak i dyplomów najmłodszym czytelnikom
- „Zakończenie sezonu Mażorettek” – występ w Hali Sportowo-Widowskiej w Krzywiniu
- „Bitwa Regionów” – I etap VIII edycji Konkursu Kulinarnego dla Kół Gospodyń Wiejskich w ramach „Pikniku z produktem polskim” w Bielewie: promocja potraw regionalnych, występ zespołu wokalnego CANTANDO (współorganizacja)

- „Laurka dla Taty” – warsztaty plastyczne dla dzieci z okazji Dnia Ojca
- „Koszulowa laurka” – zajęcia plastyczne dla dzieci (Filia Bieżyń)
- „Nowości czytelnicze”, „Zabierz książkę na wakacje” – wystawy (Filia Jerka)
- „Zajęcia piątkowe” – zajęcia dydaktyczno-manualne dla dzieci (Filia Lubiń)
- „Wszystkie książki mówią” – spotkanie czytelników z literaturą popularno-naukową (Filia Lubiń, także w lipcu)

Lądek (pow. Słupca)

- „Dzień Dziecka 2023” – rozstrzygnięcie konkursu plastycznego „Na półce w bibliotece” i wystawa pokonkursowa
- „Literaccy patroni roku 2023” – wystawa (także w lipcu i sierpniu)
- „Kicia Kocia w mojej, twojej, naszej bibliotece – rozstrzygnięcie konkursu literacko-plastycznego (Filia Ciążeń)

Łubowo (pow. Gniezno)

- „Warsztaty malarskie” – zajęcia plastyczne dla młodzieży i dorosłych
- „Taniec z elementami baletu” – zajęcia taneczne dla dzieci
- „Gimnastyka buzi i języka” – zajęcia profilaktyczne z logopedą dla dzieci
- „Joga” – zajęcia dla dorosłych
- „Concept Club” – warsztaty kreatywne dla dzieci
- „Musical” – zajęcia dla dzieci
- „Zdrowy kręgosłup” – zajęcia ruchowe z rehabilitantem
- „Aktywny senior” – zajęcia ruchowe dla seniorów
- „Sensowne zabawy” – zajęcia ogólnorozwojowe dla maluszków
- Dyskusyjny Klub Książki (także w sierpniu)
- Wsparcie logistyczne dla Komisji Rady Gminy w Łubowie i szkół (także w lipcu i sierpniu)
- „Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom” – akcja czytelnicza z udziałem przedstawicieli wielu instytucji i zakładów pracy, którzy nagrali swoje ulubione bajki i udostępniły je dzieciom
- Wyjazd autokarem do Teatru Muzycznego w Poznaniu na spektakl „Piękna i Bestia”
- Rajd rowerowy – czterodniowa wycieczka trasą Velo Baltica od Świnoujścia do Darłówka
- „Pokoleniowy maraton teatralny” – spotkanie z okazji 230. rocznicy urodzin Aleksandra Fredry, występy grup teatralnych – dzieci z Przedszkola „Tęczowy Domek” w Woźnikach oraz „Teatru Ponad Czasem” z Uniwersytetu Trzeciego Wieku, a także wiersze i fragmenty komedii „Zemsta” w wykonaniu: Iwony Sapy, Bogdana Ferencza i Macieja Hązła – aktorów z Teatru im. Aleksandra Fredry w Gnieźnie

- „Koncert letni” – zakończenie roku kulturalnego sekcji w BPICK Gminy Łubowo 2022/2023r, występ m.in. dzieci z grupy „Gimnastyki Buzi i Języka”, z grupy tanecznej i musicalowej oraz wystawa prac członków sekcji malarzkiej

Mieleszyn (pow. Gniezno)

- „W świecie wierszy i bajek Aleksandra Fredry” – konkurs plastyczny
- XXII Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom pod hasłem „Książka jest jak ogród” – spotkanie z przedszkolakami, słuchanie bajki z serii „Pachnące opowieści”, budowanie zamku dla bohaterów bajki

Nowy Tomyśl

- „Historia skryta pod dachem – stare budownictwo na terenie ziemi nowotomyskiej” – otwarcie ekspozycji prezentującej unikatową architekturę drewnianych chat ołędzskich oraz starych domostw, przygotowanej przez Wojciecha Teleszyńskiego, Ryszarda Pozdrowicza i Piotra Protasa – członków Koła Regionalistów Nowotomyskiego Towarzystwa Kulturalnego; wydarzenie z cyklu „Biblioteka regionu”
- INTERUS – zakończenie pierwszej edycji polsko-argentyńskiej wymiany uczniowskiej Zespołu Szkół nr 1 w Nowym Tomyślu oraz IPEM 277 w Marcos Juárez w Argentynie. W ramach projektu odbywały się wspólne lekcje tematyczne dotyczące ważnych zagadnień globalnych, z naciskiem na specyfikę Polski i Argentyny z zakresu, m.in.: ochrony środowiska, praw człowieka, ekonomii, historii i literatury. Z ramienia MiPBP w Nowym Tomyślu projekt koordynowała Izabela Putz
- „Pora na pisanie, czyli warsztaty typograficzne w Bibli(o)grodzie” – warsztaty tworzenia autorskich napisów na koszulkach za pomocą czcionek drukarskich. Zajęcia teoretyczne z zakresu historii drukarstwa wraz z częścią praktyczną poprowadziła Małgorzata Kaczmarek
- „Książka jest jak ogród” – warsztaty i lektura w bibliotecznym ogrodzie w ramach XXII Ogólnopolskiego Tygodnia Czytania Dzieciom. Spotkania prowadzili: Gabriela Beyga – właścicielka kwaciarni „Azalia”, Franciszek Rolla ze Stowarzyszenia „Przyjaciele Króla” oraz Piotr Socha – ilustrator książek dziecięcych
- „Dyskusyjny Klub Książki zdobywa szczyty” – spotkanie z książką „Spod zamarzniętych powiek” autorstwa himalaisty Adama Bieleckiego
- „Dzień Dziecka w Bukowcu” – czytanie opowiadania o Kaczorku Gapciorku przez bibliotekarkę Danutę Łebkowską w ramach XXII Ogólnopolskiego Tygodnia Czytania Dzieciom (Filia Bukowiec)
- Pikniki czytelnicze w ramach XXII Ogólnopolskiego Tygodnia Czytania Dzieciom (Filia Boruja Kościelna)

- „Podróże po krainie bajek i baśni” – czytanie książki Elizy Piotrowskiej „Ciocia Jadzia na wsi” przez bibliotekarkę Marię Pigłę w ramach XXII Ogólnopolskiego Tygodnia Czytania Dzieciom (Filia Sątopy)

Orchowo (pow. Słupca)

- „W świecie książek” – spotkanie czytelnicze w przedszkolu
- „W kuchni u Babci. Orchowskie tradycje kulinarne” – zajęcia kulinarne, prezentacje kół gospodyń wiejskich i Klubu Seniora (także w lipcu i sierpniu)
- „Wychodzą z cienia gry podwórkowe” – dawne gry i zabawy na świeżym powietrzu
- Wycieczka seniorów do Ogrodów Hortulus Spectabilis w Dobrzycy oraz do Kołobrzegu
- „Dobre myśli dają dobre relacje. Miej relacje a nie racje!” – warsztaty dla rodziców wzmacniające kompetencje wychowawcze rodziców
- „Misja Poznań – Gdzie są koziołki” – spektakl w Teatrze Animacji w Poznaniu i zajęcia teatralne
- „Wakacje z Biblioteką” – festiwal baniek mydlanych i kolorów oraz gry i zabawy dla dzieci

Ostrowite (pow. Słupca)

- „Zdrowe oczy” – warsztaty optometryczne, poznawanie anatomii oka, zdobywanie wiedzy na temat chorób oczu i profilaktyki, ćwiczenia układu wzrokowego oraz badania wzroku

Ostrów Wielkopolski

- „Dzień Dziecka w ostrowskim szpitalu” – wspólne świętowanie z pacjentami oddziałów pediatrycznych (Filia 3)
- „Niezwykły motyl w Bibliotece” – zajęcia czytelniczo-plastyczne w oparciu o książkę „Niezwykły motyl” wydanej przez Starostwo Powiatowe w Ostrowie Wlkp.
- „Fredro bawi i uczy” – spotkanie z najmłodszymi z okazji XXII Ogólnopolskiego Tygodnia Czytania Dzieciom
- Ogólnopolska akcja: „Jak nie czytam, jak czytam” – prezentacja bajki „Niezwykły motyl” w Oddziale Chirurgii i Traumatologii Dziecięcej ostrowskiego szpitala
- „Czytam, śpiewam, tańczę... Mediateka wrażeń pełna” w ramach III edycji wydarzenia „Mediateka tańczy i śpiewa” – występ młodych artystów z Centrum Kultury oraz Biblioteki Publicznej Gminy i Miasta Nowe Skalmierzyce
- „Dzień Krwiodawstwa” – promocja krwiodawstwa wśród starszych i młodszych pacjentów ostrowskiego szpitala (Filia 3)

- „Po ukraińsku w Bibliotece” – rozmówki polsko-ukraińskie
- „Laboratorium komiksu” – warsztaty czytelnicze poświęcone Henrykowi Jerzemu Chmielewskiemu, twórcy komiksowych historii o Tytusie, Romku i A'Tomku
- „Ekoinstrumenty – muzyka ze śmietnika” – rozstrzygnięcie konkursu plastycznego
- Spotkanie autorskie z Jolantą Kosowską – autorką powieści obyczajowych

Pępowo (pow. Gostyń)

- Czytelnicze „polecajki” na Facebooku

Piaski (pow. Gostyń)

- XXII Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom z przedszkolem
- „Tydzień sportu” – gry planszowe dla uczniów (szkoła w Piaskach)

Pleszew

- „Stacja aktywnych rodziców”: warsztaty tworzenia książek sensorycznych dla dzieci i rodziców oraz „Smaczne poczytajki” – rodzinne spotkanie z dietetyczką Pauliną Konkiewicz
- „Magia kolorów, czyli jak powstaje książka” – warsztaty dla przedszkolaków
- „Wielkie sprawy małej żaby” – spektakl Teatru Lalek „Bajka”
- „Dzień japoński” – spotkania, warsztaty, pokazy inspirowane kulturą Japonii
- Warsztaty dla młodzieży z fact checkingu (procesu mającego na celu weryfikowanie wiadomości i sprawdzanie ich w wiarygodnych źródłach)
- Klub Malucha „Lokomotywa”
- Lokalny Klub Kodowania
- „Papierowy kącik Dominiki” – warsztaty rękodzieła
- Biblioteczny Klub „Gadu Gadu”
- Spotkanie autorskie z reporterką Izą Michalewicz
- Dyskusyjny Klub Książki

Pogorzela (pow. Gostyń)

- Spotkanie miłośników starych fotografii
- III Gra miejska pod hasłem „Tropem tajemnic”

Poniec (pow. Gostyń)

- „Dzień wiatru” – zajęcia kreatywne dla dzieci, malowanie na folii stretch oraz wykonanie brokatowych tatuaży

Powidz (pow. Słupca)

- Spotkanie z Łukaszem Wierzbickim, autorem książek dla dzieci i młodzieży
- Pasowanie na czytelnika uczniów zerówki
- „Spotkania z bajką” – zajęcia dla dzieci z przedszkola i zerówki

- „Filharmonia pomysłów” – spotkania teatralne dla dzieci, poznawanie instrumentów, rodzajów tańca i gatunków muzycznych

Rozdrażew (pow. Krotoszyn)

- „Śladami Rozdrażewskich” – wycieczka trasą Lubiń – Leszno – Rydzyna – Borek Wlkp.
- Dyskusyjny Klub Książki – rozmowy o książce Małgorzaty Rejmer „Błoto słodsze niż miód”
- Dyskusyjny Klub Książki dla Młodzieży – rozmowy o książce „It Ends With Us” Colleen Hoover

Słupca

- „Wierszem do mnie mów – rozstrzygnięcie powiatowego konkursu literackiego
- Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom „Książka to ogród” – czytanie bajek w przedszkolach oraz w plenerze przez bibliotekarki przebrane za postaci z bajek
- „Bajkowy angielski” – zabawy anglojęzyczne z książką
- „Słupcekie Dni Rodziny” – współorganizacja festynu
- „KULTURALna Biblioteka” – spotkanie autorskie z Marcinem Mellerem oraz recital Katarzyny Żak w ramach projektu „Kultura bez barier”
- „Senior na językach” – język angielski dla seniorów
- „Klub Kodowania i Robotyki”
- Warsztaty dla młodzieży w ramach inicjatywy „Książka szyta na miarę”
- „Bliżej Bibliotek” – w ramach projektu:
 - ~ Klub Wiedzy „Gimnastyka umysłu dla seniora” – warsztaty realizowane w ramach inicjatywy „Zaczytani w zieleni”
 - ~ „Klub Malucha SMYK” – zajęcia dla dzieci nieuczęszczających do przedszkola
 - ~ Młodzieżowe warsztaty tworzenia gry planszowej związanej ze Słupcą
- „Biblioteka dla wszystkich. Różni. Równi. Ważni” – w ramach projektu:
 - ~ „Klub Malucha Kangurek” – czytanie, warsztaty, zabawy sensoryczne
 - ~ „Język polski dla Ukraińców” (także w lipcu i sierpniu)
 - ~ „Kreatywny Piątek”: „Dzień Garfielda”, „Tata na medal” oraz „Pocztówka z wakacji” – czytanie, zabawy, warsztaty literacko-plastyczne zajęcia dla dzieci i opiekunów
- Dyskusyjny Klub Książki – omawianie powieści „Smutek cinkciarza” Sylwii Chutnik
- „Wakacje w bibliotece” (także w lipcu i sierpniu)
- „Wakacyjna Akademia Kodowania i Robotyki” – zajęcia dla dzieci (także w lipcu i sierpniu)

Strzałkowo (pow. Słupca)

- „Pasowanie na Czytelnika” – uroczystość przygotowana dla dzieci z Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Strzałkowie
- Rowerowy Rajd Seniora „Jedź z głową, załóż kask” – zwiedzanie zabytkowych kościołów w Graboszewie i Skarboszewie

Sulmierzyce (pow. Krotoszyn)

- Spotkanie z dietetykiem

Śmigiel (pow. Kościan)

- „Klub Maluszka” oraz Grupa Zabawowa „Śmigielaczek” – zajęcia dla dzieci z rodzicami
- Warsztaty kreatywne dla seniorów (także w lipcu i sierpniu)
- „Spacerkiem po Śmiglu” – warsztaty dla uczniów szkoły podstawowej, poznawanie historii Śmigla, zwiedzanie zabytków
- Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom pod hasłem „Książka jest jak ogród”:
 - ~ czytanie przedszkolakom ze Śmigla bajek: „Najpiękniejszy ogród Borsuka” oraz „Franklin czyta kolegom” przez Ewę Mitułę – skarbniczkę Śmigla, Piotra Błaszkwskiego – dyrektora Centrum Kultury, Julię Czarnecką – pracowniczkę Urzędu Miasta oraz Łukasza Wojciechowskiego – koordynatora prac Miejskiej Biblioteki Publicznej
 - ~ czytanie przedszkolakom z Czacza książki „Kicia Kocia, co zasiejemy w ogródku” Anity Głowińskiej przez sołtyskę Barbarę Michalak (przy pałacu) oraz bajkę „Krecik i motyle” Małgorzaty Strzałkowskiej przez Patrycję Stefańską (Filia Czacz)
- Piknik integracyjny dla dzieci i rodziców „Klubu Maluszka” oraz Grupy Zabawowej „Śmigielaczek”
- Grupa Zabawowa „Urwiski” – zajęcia dla maluchów z rodzicami (Filia Stare Bojanowo),
- Piknik na zakończenie zajęć grup zabawowych z Czacza, Nietążkowa i Starego Bojanowa (przy sali wiejskiej w Nietążkowie)
- „Już niedługo wakacje” – zajęcia Grupy Zabawowej Maluszki (Filia Czacz)

Turek

- „Powitanie lata w słowiańskim klimacie” – festyn
- „Noc kultury” – festyn
- „Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom”
- „Bibliosmyki” – zajęcia plastyczne dla dzieci
- Warsztaty rękodzieła (także w lipcu i sierpniu)

- „Biblioteka dla wszystkich. Różni. Równi. Ważni” – zajęcia w ramach projektu (także w lipcu i sierpniu)

Witkowo (pow. Gniezno)

- „Witkowo – moje miasto” – konkurs wiedzy o gminie Witkowo w dwóch kategoriach wiekowych
- „Zostań mistrzem ortografii” – gminny konkurs ortograficzny w dwóch kategoriach wiekowych
- „Sobotnie poranki w bibliotece” – zajęcia plastyczno-literackie dla dzieci pod hasłem „Sobotni poranek z żabkami”, „Kolorowy ślimaczek”, „Motyle, motyle...”, „Świat przez okulary”

Zagórów (pow. Słupca)

- Zajęcia dla przedszkolaków z robotami Photon
- Pasowanie na czytelników uczniów klas zerowych
- Spotkanie Dyskusyjnego Klubu Książki (Filia Trąbczyn)

Zduny (pow. Krotoszyn)

- Spotkanie dla najmłodszych z książką „Przygody Fenka” (także Filie Baszków, Konarzew)
- „BiblioMALUCH” – spotkanie ze specjalistą pedagogiki Montessori – mgr Sylwią Ciesiołką
- „Odkrywam swoją pasję” – cykl wakacyjnych zajęć dla dzieci: szycie i rękodzieło, muzyka, nauka i eksperymenty, natura, książka i podróże (oraz Filie Baszków, Konarzew, także w sierpniu)
- „Odjazdowy bibliotekarz” – rajd rowerowy (także Filia Baszków)
- „BiblioMALUCH” – „Witaj lato” – zabawy sensoryczne rozwijające zmysły (także Filie Baszków, Konarzew)
- Spotkanie z fizjoterapeutą (także Filie Baszków, Konarzew)
- Spotkanie z dietetykiem
- „Gimnastyka mózgu” – zajęcia dla seniorów wspomagające pamięć (oraz Filia Baszków, także w lipcu i sierpniu)
- „BiblioNITKI” – warsztaty szydełkowania (Filia Konarzew, także w lipcu)
- Kurs komputerowy dla seniorów (Filia Konarzew)

Zdziechowa (pow. Gniezno)

- „Gra z książką na gorąco” – konkurs plastyczny
- „Z Biblioteką do lasu” – pieszy rajd

Lipiec

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- „Literacki spacer z Szymborską” – głośne czytanie wierszy Wisławy Szymborskiej (Park im. A. Mickiewicza)
- „Łakocie dla Jasia i Małgosi” – spektakl teatralny dla dzieci
- „Wypożycz książeczkę – wygraj walizeczkę” – konkurs dla czytelników
- „Wakacje z biblioteką” – zajęcia czytelnicze dla dzieci

Cienin Zaborny (pow. Słupca)

- „Wakacyjne hece w bibliotece” – zajęcia wakacyjne dla najmłodszych, m.in.: warsztaty literackie, ebru, kulinarne, przyrodnicze, LEGO Wednesday, a także pokaz udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej

Czempiń (pow. Kościan)

- „Szymborska i koty” – wystawa książek
- Udział w Foodstivalu – stoisko z książkami, kolorowanymi oraz warsztatami rękodzieła z papieru

Czerniejewo (pow. Gniezno)

- „Kropla wody”, „Pracowite pszczoły”, „Magia kształtów”, „Plamki – zmalujmy coś razem”, „Na plaży” – zajęcia wakacyjne dla dzieci
- „Książka szuka domu” i „Książki tęsknią za Czytelnikami” – akcje wakacyjne (online)
- „Pszczoły i miód – najśladzsze tajemnice” – spotkanie ze Sławomirem Zakrzewskim
- „Śpiewać każdy może” – impreza muzyczna (współorganizacja)
- Klub Dyskusyjny dla Młodzieży „BookTeen” (Filia Żydowo; także w sierpniu)
- „Na sawannie”, „Pustynne klimaty” – spotkania w cyklu „Wakacyjne czwartki w Bibliotece” (Filia Żydowo)

Gołuchów (pow. Pleszew)

- „Biblioteczne spotkania z ekologią” – wystawa zdjęć z zajęć, warsztatów i wydarzeń realizowanych w ramach projektu (Oddział dla Dzieci w Gołuchowie; także w sierpniu)
- „Bajkowóz” – zajęcia dla przedszkolaków prowadzone przez Monikę Pawlak i Magdalenę Pawłowską z Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Adama Asnyka w Kaliszu

Gostyń

- „Spójrz bliżej” – wystawa fotografii Julii Ciesielskiej
- „FredroBus” – zajęcia łączące książki, teatr i nowoczesne technologie w ramach obchodów Roku Aleksandra Fredry

- Klub Książki Seniora
- Festiwal Fantastyki „Gostkon”
- „Strażak Superbohater” – konkurs plastyczny

Kalisz

- Dyskusyjny Klub Książki „Dialogi Literackie” – spotkanie z lekturą „Życie Guastavina i Guastavina” Andrésa Barby (Filia 4)
- „Zabawy z bajkowozem” (Filia 3, także w sierpniu)
- Głośne czytanie, warsztaty plastyczne, teatrzyk kamishibai, gry i zabawy (Filia 6, także w sierpniu)
- „Wakacje z Decathlon Kalisz” – konkurencje sportowe dla dzieci i dorosłych oraz pokazy sprzętu Decathlonu (przy ul. Poznańskiej, także w sierpniu)
- „Planszówki na Plantach” – obchody Międzynarodowego Dnia Szachów
- „Z księgozbioru prof. Tadeusza Drewnowskiego” – wystawa (Filia 4, także w sierpniu)

Kiszkowo (pow. Gniezno)

- Wyjazd do Murowanej Gośliny na widowisko historyczne „Orzeł i Krzyż” (współorganizacja ze Stowarzyszeniem Rehabilitacyjno-Kulturalnym „Słoneczny Promyk”)
- „Warsztaty z klockami LEGO – jako forma relaksu i odpoczynku” – wakacyjne warsztaty dla dzieci

Kobylin (pow. Krotoszyn)

- „Wakacje z Biblioteką” – w ramach akcji:
 - ~ „Bańkowy poniedziałek” – warsztaty bańkowe prowadzone przez animatorkę Dorotę Jagodzińską oraz lodowy poczęstunek
 - ~ „Budownicza środa” – tworzenie miasteczka z kartonów „Bagietę”
 - ~ „Rekreacyjny piątek” – warsztaty fotograficzne poprowadzone przez Dominikę Skrzypczak oraz wizyta w klasztornym ogrodzie ojców franciszkanów, ognisko i seans filmowy

Kościan

Miejska Biblioteka Publiczna Kościan

- „Kościan znany i nieznan” – wakacyjne spotkanie dla dzieci
- „Historia orzecha Krakatuka i księżniczki Pirlipaty” – spektakl i zajęcia kreatywne dla dzieci
- „Bajka o podwodnym królestwie” – seans filmowy w sali kinowej Kościańskiego Ośrodka Kultury
- „Zgraj się z biblioteką” – gry planszowe dla dzieci (także w sierpniu)
- „Porusz wyobraźnię” – „Podwodny świat Ariel” – warsztaty plastyczne dla dzieci

- Dyskusyjny Klub Książki – omówienie książki „Złoto Bogów” Beara Gryllsa

Koźmin Wielkopolski (pow. Krotoszyn)

- Festyn rodzinny z elementami profilaktyki (współorganizacja z Urzędem Miasta i Gminy w Koźminie Wlkp.)
- „Podróże małe i duże z książką w tle” – konkurs fotograficzny dla czytelników
- III edycja „Wakacji z książką i przygodą” – zajęcia dla najmłodszych czytelników
- „Kolorowe wakacje bez nałogów” – warsztaty plastyczne, zajęcia z terapeutą oraz konkurs plastyczny

Krobia (pow. Gostyń)

- „Las w słoiku” – warsztaty manualne
- „Zajęcia plastyczne z Senso_Chwilą” – tworzenie ekologicznych zabawek
- Warsztaty muzyczne z instrumentami z różnych stron świata

Krotoszyn

- „Dawnych map, wspomnień czar” – wystawa map, ulotek turystycznych i krajoznawczych ze zbiorów Grzegorza Śniecińskiego
- „Wystawa w Galerii pod Lemurem”: „Moja kolorowa sztuka” Kai Szwackiej oraz „Martwa Natura” Magdaleny Rosik (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Zaproponuj imię dla naszego Lemura” – konkurs dla dzieci (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Aktywne wakacje z Lemurem 2023” – półkolonie dla dzieci polskich i ukraińskich (Oddział dla Dzieci i Młodzieży):
 - ~ „Zatańcz z nami” – animacje dla dzieci przygotowane przez Tomasza Koczorowskiego
 - ~ „Kreatywny kucharz” – warsztaty kulinarne
 - ~ „Edukacja bez lukru” – warsztaty edukacyjno-kulinarne
 - ~ „Laboratorium chemiczne”
 - ~ „Ceramiczna mozaika” – warsztaty plastyczne
 - ~ „Wielki wybuch” – warsztaty astronomiczne
 - ~ „Kolorowy wszechświat” – warsztaty
- „Cała Polska Czyta Dzieciom” – w ramach akcji:
 - ~ „W wakacje też czytamy” – czytanie bajek w przedszkolu „U Zuzi” (Filia 1)
 - ~ „Wakacje nad morzem” (Filia Kobierno)
- „W przyjaźni z alpakami” – wizyta przedszkolaków w gospodarstwie agroturystycznym w Raciborowie (Filia Orpiszewo)
- „Wakacje w bibliotece” – zajęcia rekreacyjne w oparciu o literaturę (Filia Chwaliszewo)

- „Artystyczne wariacje z masą solną” – warsztaty wakacyjne (Filia Kobierno)

Krzywiń (pow. Kościan)

- „Książka niespodzianka” – zabawa literacka dla czytelników z propozycją wypożyczenia zapakowanej książki z romantycznym bukietkiem oraz zakładką
- „Biesiada z Biblioteką. Łuszkowo 2023” – impreza integracyjna dla seniorów, koncert zespołu wokalnego CANTANDO, zabawa przy muzyce i poczęstunek
- „Zakładka do książki z okazji 75-lecia Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy Krzywiń” – wręczenie nagród konkursowych
- „Książki w kolorze lata” – wystawa
- „Witajcie wakacje” – wystawa (Filia Bieżyń)

Łądek (pow. Słupca)

- „Życie i twórczość Wisławy Szymborskiej” – wystawa (Filia Ciążen, także w sierpniu)

Łubowo (pow. Gniezno)

- „Konkurs na czterech łapkach” – konkurs fotograficzny z okazji Dnia Psa (Facebook)
- „Bitwa Regionów 2023” w Dziekanowicach – piknik z produktami polskimi oraz II Gminny Rajd Rowerowy (współorganizacja)
- Sekcja rowerowa (także w sierpniu)
- Gimnastyka ze Studio Barre – trening interwałowy przy barierce łączącej jogę, pilates i cardio
- Półkolonie – zajęcia dla dzieci, kreatywne malowanie koszulek i kubków, warsztaty w Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, warsztaty ceramiczne, origami, spotkanie z alpakami, zajęcia sportowe i bajkoterapeutyczne

Mieleszyn (pow. Gniezno)

- Konkurs plastyczny z okazji Dnia Pszczołki Mai

Nowy Tomyśl

- III „Piknik z książką” – rodzinne, plenerowe zabawy z książką z udziałem wolontariuszy (Filia Jastrzębsko Stare)
- „Noc w Bibliotece” – spotkanie z książką Edyty Karaban „Żelki na tropie smaków” (Filia Bukowiec)

Orchowo (pow. Słupca)

- „Noc pod gwiazdami – survivalowy biwak nad jeziorem dla dzieci z udziałem strażaków z OSP w Orchowie

- „Policzmy wspólnie motyle” – akcja w ramach Tygodnia Liczenia Motyli, zaangażowanie czytelników do obserwacji i liczenia motyli w swoim otoczeniu oraz przekazywania zgromadzonych informacji, ciekawostki o motylach przygotowane dla dzieci (współorganizacja z Wielkopolskimi Parkami Krajobrazowymi)
- „Lato z Biblioteką” – zajęcia drużynowo-sportowe
- „A może nad morze?” – zajęcia artystyczno-czytelnicze, tworzenie podwodnych historii oraz wakacyjnych atrybutów związanych z wodą
- „Autoportret czy portret?” – zajęcia artystyczne dla dzieci i młodzieży z wykorzystaniem niekonwencjonalnych metod plastycznych
- „Abstrakcjonizm” – zajęcia plastyczne i wspólne odkrywanie artystów abstrakcyjnych w książkach

Ostrowite (pow. Słupca)

- „Wednesday” i „Mario na tropie” – warsztaty dla dzieci, tajemnicze eksperymenty i doświadczenia oraz budowanie konstrukcji z LEGO
- „Mozaika szklana” – warsztaty dla dzieci, tworzenie obrazków z motywami zwierzęcymi i roślinnymi ze szklanych kamyków i kaboszonów
- „Makrama – łapacz snów” – warsztaty dla dorosłych i dzieci, tworzenie makram ze sznurków
- „Weekend z Czarnymi” – festyn sportowy, mecze piłki nożnej, zabawy i animacje dla dzieci, zabawa z DJ

Ostrów Wielkopolski

- „Po angielsku w Bibliotece Głównej” – roztańczone i wakacyjne spotkanie w języku angielskim, zabawa atrybutami lata: okularami przeciwsłonecznymi, ręcznikami plażowymi i piłkami
- „Star Kids Academy w Bibliotece” – widowiskowa lekcja języka angielskiego
- „Smartfon dla Seniora” – warsztaty nauki obsługi smartfona dla seniorów
- „Turniej szachowy” – turniej gry w szachy (Filia 2)
- Dyskusyjny Klub Książki KK – spotkanie z książką „Kiki van Beethoven” Erica-Emmanuela Schmitta
- „Morskie klimaty” – warsztaty wakacyjne, odkrywanie tajemnic Morza Bałtyckiego i lektura książki Marii Parr „Bramkarka i morze”
 - ~ „Zumbowe szaleństwa wakacyjne” – w ramach akcji „Trzymaj formę z zumbą”
 - ~ „Joga w Bibliotece” – ćwiczenia uwalniające emocje
 - ~ „Owocowy zawrót głowy” – wakacyjne warsztaty owocowe
 - ~ „Pociąg do książek” – spotkanie z książką i twórcze zabawy

Pępowo (pow. Gostyń)

- Wizyta w bibliotece dzieci biorących udział w „GOKSiALowych wakacjach”

Piaski (pow. Gostyń)

- „Wielka ucieczka” i „Na tropie afery” – spektakle Teatru Maska
- Latająca Kultura „Bookfolding” (światlica w Strzelcach Wielkich)

Pleszew

- Wystawa prac i retrozbiorów z kolekcji Adama Kuchty
- „Pacynki, kukielki, marionetki” – zajęcia kreatywnego tworzenia oraz premierowy spektakl dla rodziców
- Festiwal „Pociąg do nauki” – m.in. warsztaty z pianostworami, chemiczno-magiczne i z zakresu robotyki
- „Wakacyjne historie” – warsztaty fotograficzne dla młodzieży
- „Biblioteczne wakacje na Dalekim Wschodzie” – zajęcia czytelniczo-plastyczne (także w sierpniu)
- „W 7 dni dookoła bajek” – spektakl Teatru TAK
- Rodzinny Rajd Rowerowy „Poznajemy przyrodę powiatu pleszewskiego”

Pogorzela (pow. Gostyń)

- „Objazdowy Czytelnik” – gra rowerowa (także w sierpniu)

Poniec (pow. Gostyń)

- Półkolonie dla dzieci z gminy Poniec – warsztaty plastyczne w plenerze związane z powieścią „Nad Niemnem” Elizy Orzeszkowej

Powidz (pow. Słupca)

- „Dni Powidza” – wystawa fotografii „Z garażu Janusza Chłasty” oraz konkurs plastyczny dla dzieci – rysunki kredą na asfalcie

Rozdrażew (pow. Krotoszyn)

- Dyskusyjny Klub Książki dla Młodzieży – rozmowy o książce „10 minut i 38 sekund na tym dziwnym świecie” Elif Shafak
- „Skarb to nie tylko złoto” – przedstawienie teatralne dla dzieci

Słupca

- „Biblioteka dla wszystkich. Różni. Równi. Ważni” – w ramach projektu:
 - ~ „Drugie życie plastikowych butelek” – warsztaty ekologiczne dla dzieci i ich opiekunów
 - ~ „Kreatywny Piątek”: „Sensoplastyka” (warsztaty z masą solną), „Wyobrażenia nie zna granic” (warsztaty z drewnem) oraz „Coś z niczego” (ekomarionetki i ekostworki z materiałów recyklingowych), zajęcia dla dzieci i opiekunów

- ~ „W kolorowym świecie klocków LEGO” – zajęcia dla dzieci
- „Biblioteczny Klub Szachowy” w ramach projektu „Bliżej Biblioteki” (także w sierpniu)
- „W świecie bajek i baśni. Bajkowy bohater kukielkowy” – tworzenie teatryku kukielkowego
- „Planszomaniacy” – rozgrywki rodzinne (także w sierpniu)
- „Podchody w bibliotece” – warsztaty detektywistyczne z Lasem i Mają
- „Matematyka na zielono” – spotkanie z przedszkolakami (także w sierpniu)

Sulmierzyce (pow. Krotoszyn)

- „Poznajemy szlaki turystyczne” – wycieczka autokarowa dla dzieci trasą: Środa Wlkp. – Zaniemyśl, przejazd kolejką z lokomotywą spalinową, zwiedzanie miejscowości

Śmigiel (pow. Kościan)

- „Piknik Rodzinny z Książką” – czytanie bajek przez Paulinę Jurgę oraz Julię Czarnecką, warsztaty robienia zakładki do książek, stoisko bookcrossingu, występ zespołu studia MUZOL, turniej strzelecki z Kurkowym Bractwem Strzeleckim, prelekcje „Zarys historii Ziemi Śmigieleskiej” i „Działalność KBS w Śmiglu”, gry i zabawy dla najmłodszych oraz fotobudka (impreza zorganizowana w ramach projektu BLISKO)

Turek

- „Wakacje w bibliotece” – zajęcia dla dzieci (także w sierpniu)
- „Wakacyjny rajd rowerowy” – impreza plenerowa
- „Letnia noc filmowa” – prezentacja filmu na dziedzińcu Muzeum Miasta Turku
- „Rocznice literackie” – wystawa
- „Włodzimierz Pietrzak – patron biblioteki” – wystawa

Zagórów (pow. Sępca)

- „Wakacyjne spotkania dla dzieci” – gry i zabawy zręcznościowe na Skwerku Kultury oraz konkurs pięknego czytania
- „Bricks 4 Kidz” – kreatywne warsztaty i eksperymenty w ramach wakacyjnych spotkań (Filia Trąbczyn)

Zduny (pow. Krotoszyn)

- „W lesie o lesie” – spotkanie Klubu Miłośników Biblioteki z leśniczym Marcinem Woźniakiem (Filia Baszków)

Sierpień

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- „Ilustracja do przeczytanej książki” – wystawa prac plastycznych
- „Zgrane wakacje” – gry planszowe dla dzieci

Cienin Zaborny (pow. Słupca)

- Warsztaty z robotyki Bricks 4Kidz – tworzenie konstrukcji w oparciu o innowacyjne programy (także Filia Młodojewe)

Czarniejewo (pow. Gniezno)

- „W wiejskiej zagrodzie” – zajęcia wakacyjne dla dzieci
- „Wszystko jest poezją” – spektakl słowno-muzyczny na podstawie poezji Edwarda Stachury (współorganizacja)
- „Mój rower”, „Jak powstaje tęcza?”, „Dary lata”, „Zakończenie wakacji” – spotkania w ramach cyklu „Wakacyjne czwartki w Bibliotece” (Filia Żydowo)

Gołuchów (pow. Pleszew)

- Zajęcia literacko-plastyczne dla uczestników półkolonii LKS-u, rozwiązywanie rebusów, krzyżówek i zagadek o tematyce związanej z piłką nożną prowadzone przez bibliotekarkę Beatę Kalińską
- Plener malarski dla dzieci oraz malowanie twarzy i brokatowych tatuaży podczas dożynek gminnych

Gostyń

- Zajęcia plastyczne (przy bibliobusie w Krajewicach)
- Teatr Gier Strategicznych
- Pracownia Literacka
- „Strażak Superbohater” – pokonkursowa wystawa prac plastycznych

Kalisz

- Dyskusyjny Klub Książki „Dialogi Literackie” – spotkanie z lekturą „Wyjący młynarz” Arto Paasilinny (Filia 4)
- „Escape room, czyli biblioteczna dżungla zagadek” – zajęcia z robotyki i kodowania
- „Na leżaku, na luzaku” – piknik czytelniczy dla dzieci, głośne czytanie (Filia 7, Park Rodziny Wiłkomirskich)
- „Zabawy z robotami” (Filia 5)
- „Zabawy z LEGO” (Filia 9)

Kiszkowo (pow. Gniezno)

- „Dożynki Gminne 2023” (współorganizacja z Gminą Kiszkowo i Sołectwem Kiszkowo)

- Wystawa grafik Adriana Domagalskiego

Kłecko (pow. Gniezno)

- „Ochotnicy Bitwy Warszawskiej 1920 roku” – wystawa dotycząca 103. rocznicy Bitwy Warszawskiej

Kobylin (pow. Krotoszyn)

- „Francuskie miasteczko Bagietkę” – wystawa prac uczestników projektu w ramach „Wakacje z Biblioteką”

Kościan

Miejska Biblioteka Publiczna

- „W indiańskiej wiosce” – warsztaty podróżnicze dla dzieci
- „Z ciotką Jadzią w PRL-u” – warsztaty retro dla dzieci
- „Porusz wyobraźnią” – „Co w ulu bzczy?” – warsztaty plastyczne dla dzieci
- „Bajka pełna miodu” – seans filmowy w sali kinowej Kościańskiego Ośrodka Kultury
- „Joga na trawie” – plenerowe zajęcia jogi na placu przy Kościańskim Ośrodku Kultury

Koźmin Wielkopolski (pow. Krotoszyn)

- „Spotkania z językiem angielskim” – zajęcia prowadzone przez Natalię Stachowiak-Lewis
- „Wolni od uzależnień” – wystawa prac konkursowych

Krobia (pow. Gostyń)

- „Wielki Dzień Pszczół” – akcja bookcrossingowa
- „Zajęcia sensoplastyczne z Senso_Chwilą” – czekoladowe warsztaty, malowanie dłoni henną, gluty-slime, gry i zabawy podwórkowe

Krotoszyn

- Spotkanie poetyckie z Romaną Cegielną-Szczuraszek, autorką tomiku „Kontrowersy”
- „Autorskie wzory na tkaninach” – wystawa prac Romany Cegielnej-Szczuraszek
- „Światowy Dzień Publicznego Czytania Komiksów” (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Ceramiczna mozaika” – wystawa prac uczestników półkolonii „Aktywne wakacje z Lemurem” (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Biblioteka Przyjazna Dzieciom 2023” – akcja ogólnopolska (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)

- KrotoFest „Festiwal Aktywnych Sąsiadów” – malowanie twarzy, tatuaże, zabawy ruchowe (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Pożegnanie wakacji z książką” – festyn na zakończenie wakacji z udziałem najmłodszych czytelników, zabawy integracyjne, sportowe i edukacyjne (Filia Benice)

Krzywiń (pow. Kościan)

- „Gry i zabawy bez prądu” – zajęcia dla dzieci z grami planszowymi, łami-główkami i puzzlami
- „Wybuch Powstania Warszawskiego”, „Książki do walizki”, „Nowości wydawnicze” – wystawy
- „Dzień Pszczoły”, „100 rocznica urodzin Wisławy Szymborskiej”, „Nowości wydawnicze” – wystawy (Filia Bieżyń)
- „Eliza Orzeszkowa i jej twórczość literacka” – wystawa (Filia Jerka)

Łubowo (pow. Gniezno)

- Półkolonie – wakacyjne zajęcia dla dzieci: warsztaty kreatywne, ozdabianie worków, tworzenie świec żelowych, zajęcia prewencyjne, warsztaty historyczne, sportowe, ZiP (długopisy 3D) oraz zajęcia bajkoterapeutyczne
- Hipoterapia – spotkanie dzieci z przyrodą, jazda konna, przejażdżka przy-czepą z sianem, zdobienie ekotreb i koszulek specjalnymi pisakami, pokonywanie toru przeszkód
- I Bieg śladem Chrobrego i Ottona – „Łubowo odDYCHA 6 2023” – maraton, piknik rodzinny, występ „Supermerek”, malowanie twarzy, stoiska Koła Gospodyń, gry
- Warsztaty ceramiczne dla dorosłych
- „Rodzinne tworzenie latawca” – warsztaty dla dzieci i rodziców
- „Dożynki Gminne” – msza św., korowód z wieńcami pod przewodnictwem Orkiestry Dętej z Grodziska Wlkp. w Imielniku, obrzęd dożynkowy w wykonaniu Zespołu Tańca Ludowego Gniezno, wystawa starych maszyn i narzędzi rolniczych, zdjęcia w fotobudce, dojenie krowy, młócenie zboża, szatkowanie i deptanie kapusty, produkcja serów i masła, pieczenie wianków oraz korali z jarzębiny, chodzenie na szczudłach, biegi z jajkiem, przetaczanie opon, loteria (współorganizacja)
- „Wakacje z Wednesday”, „W świecie Minecraft”, „Poszukiwania Pikaczu”, „Mario na tropie”, „To tylko magia” – warsztaty z klockami LEGO dla dzieci, spotkanie z postaciami z bajek, budowanie konstrukcji, programowanie i eksperymenty
- „Mobilne planetarium” – seanse dla dzieci, poznawanie planet Układu Słonecznego, sił i praw fizyki w kosmosie
- „Moje dożynki 2023” – błyskawiczny konkurs fotograficzny

Mieleszyn (pow. Gniezno)

- „Światowy Dzień Miłośników Książek” – konkurs z wykreślankami (online)

Nowy Tomyśl

- „Pierwsze garażowe granie” – koncert w garażu Bibli(o)grodu w wykonaniu zespołów Prywatnego Ogniska Muzycznego w Nowym Tomyślu: AfterBeat, N.O.I i Triola Band
- „Wulkan doświadczeń” – edukacyjne, ekologicznie i eksperymentalne warsztaty dla dzieci prowadzone przez Zespół Wulkan Doświadczeń, poznawanie rodzajów zanieczyszczeń wody oraz właściwości suchego lodu, budowa filtra

Orchowo (pow. Słupca)

- Wycieczka do Plenerowego Centrum Rozrywki w Papowie Toruńskim – w ramach „Wakacji z Biblioteką”

Ostrowite (pow. Słupca)

- „Minecraft” – warsztaty dla dzieci, tajemnicze eksperymenty i doświadczenia, budowanie konstrukcji z klocków LEGO
- „Lato z Gminą Ostrowite” – festyn z atrakcjami dla dzieci: animacje, malowanie twarzy, przejażdżki bryczką, pokaz sprzętu wojskowego i policyjnego, stoiska gastronomiczne, występ Orkiestry Sił Powietrznych, Zespoły Andre i Felivers, zabawa z DJ

Ostrów Wielkopolski

- „Kodowanie z ozobotami i komputerami” – warsztaty kodowania za pomocą platformy code.org i ozobotów
- „80. rocznica wydania Małego Księcia” – nagranie słuchowiska na motywach powiastki filozoficznej pt. „Mały Książę i Róża”
- „Wakacje z brydżem” – inicjatywa łącząca pasjonatów gry w brydża
- „Mediateka plakatem wita” – wystawa plakatów związanych z życiem muzycznym z prywatnej kolekcji instruktora Andrzeja Grzegorza Dąbrowskiego

Piaski (pow. Gostyń)

- „Pirackie wakacje” – m.in.: zabawy z koralikami Hama, konstrukcje z klocków LEGO, gra terenowa w poszukiwanie skarbów, malowanie na kamieniu, przebranie w strój piracki, kino letnie, zabawy na świeżym powietrzu, tworzenie recyklingowych pirackich akcesoriów, spektakl i warsztaty Teatru Maski, gry planszowe, „Pirackie słodkości z Daria” (także Filie Szelejewo i Bodzewo)
- Latająca Kultura „Bookfolding” – drugie życie książki (świetlice w Podręczu, Drzęczewie Drugim i Bodzewku Drugim)

Pleszew

- „EKOPLEMIĘ” – widowisko w wykonaniu Teatru Fuzja
- „W krainie dziecięcej wyobraźni” – koncert dla dzieci połączony z animacjami
- „CzytaMy na wakacjach” – finał konkursu czytelniczo-fotograficznego
- „Jak odchudzić plecak i zapobiec bólom pleców u dzieci” – wykład dr Magdaleny Dębińskiej

Poniec (pow. Gostyń)

- Półkolonie dla dzieci z gminy Poniec – geocoaching, czyli zabawa w odnajdywanie skarbów

Powidz (pow. Sępca)

- „Kino Letnie na Zielonym Dziedzińcu” – pokaz filmu „Narodziny gwiazdy”
- XII Rajd rowerowy „Sobota na rowerze” na trasie Anastazew – Kosewo – Giewartów – Polanowo – Powidz (współorganizacja z Domem Kultury w Powidzu i Stowarzyszeniem „Rowerowy Wilczyn”)

Rozdrażew (pow. Krotoszyn)

- Dyskusyjny Klub Książki – rozmowy o książce Mariusza Czubaja „Martwe popołudnie”
- Dyskusyjny Klub Książki dla Młodzieży – rozmowy o książce „Arystoteles i Dante odkrywają sekrety wszechświata” Alire’a Saenz’a Benjamina
- Spotkanie online z pisarką Weroniką Umińską, autorką książek: „Tiary z Albanii”, „Klejnot z Bizancjum”

Sępca

- „Teatryk kukielkowy” – tworzenie własnego teatryku kamishibai
- „Biblioteka dla wszystkich. Różni. Równi. Ważni” – w ramach projektu:
 - ~ „Kreatywny Piątek”: „Co kryją bańki mydlane” (zajęcia plenerowe), „Frotaż liści” i „Dzień Pszczół”, (zajęcia plastyczne), „Sprawne ręce” (lepienia z plasteliny i modeliny), „Odkrywanie przez czytanie” (wędrówki po Polsce z Żubrem Pompikiem)
- „Wawrzyńki Słupeckie” – wawrzyńkowa gra miejska
- „Sekrety zwierząt – Edu skrzynka” – warsztaty zoologiczne
- „Tajemnicze warsztaty z Wednesday” – zajęcia w oparciu o serial
- „W świecie koralików” – warsztaty tworzenia bransoletek
- „Młody konstruktor. Budowanie z klocków LEGO z Bobem Budowniczym”
- „Z bajką na ustach” – warsztaty dla dzieci w ramach projektu „Bliżej Biblioteki”
- „Mała Książka Wielki Człowiek” – podsumowanie projektu, wręczenie upominków dzieciom

- „Paszport Czytelniczy” – podsumowanie akcji wakacyjnej

Strzałkowo (pow. Słupca)

- „Czytanie Narodowe 2023” – spotkanie organizacyjne dla uczestników akcji, prelekcja dotycząca powieści „Nad Niemnem” i jej autorki

Sulmierzyce (pow. Krotoszyn)

- „Poznajemy szlaki turystyczne” – wycieczki autokarowe dla dzieci:
 - ~ do Rakłowic, warsztaty stolarskie, zwiedzanie ZOO, ognisko
 - ~ do Poznania, zwiedzanie Muzeum Rogalowego, robienie rogali i widowisk z Poznania, zwiedzanie miasta

Śmigiel (pow. Kościan)

- „Wakacje 2023 z Ośrodkiem Kultury Fizycznej i Rekreacji oraz Centrum Kultury w Śmiglu” – gry, zabawy, prace plastyczne, wycieczki do: ośrodka Nenufar, ZOO w Lesznie oraz nad jezioro w Osiecznej

Turek

- „Nocny maraton filmowy” – prezentacja filmów na dziedzińcu Muzeum Miasta Turku

Witkowo (pow. Gniezno)

- „Dzień Miłośników Książki” – akcja prezentowa

Zduny (pow. Krotoszyn)

- „Joga dla seniora” i „Fizjoterapia dla seniora” – zajęcia ruchowe dla osób starszych

C. WOJEWÓDZKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA I CENTRUM
ANIMACJI KULTURY NA ŁAMACH PRASY

COSĆ ciekawego / Andrzej Zieniewicz. W: *Twórczość*. – 2023, nr 7-8, s. 178-182

Omówienie tomu „Równo z prawej. Antologia polskiego poematu prozą” pod red. Jakuba Kornhausera, wydane przez WBPICAK.

DLA kogo Literacka Nagroda Nike 2023? / Jacek Wiśniewski. W: *Przeгляд Koniński*. – 2023, nr 38, s. 28

Informacje o nominacjach do Literackiej Nagrody Nike. Wśród nich wymieniony tom wierszy „Lata praktyki” Piotra Sommera wydany przez WBPICAK.

MŁODOŚĆ przefiltrowana / Adam Jastrzębowski. W: *IKS*. – 2023, nr 7, s. 16-17

Wystawa prac nadesłanych na konkurs dla młodzieży szkół średnich – „filtr: REL” zorganizowany przez dział fotografii WBPICAK.

NARODOWE czytanie czyli spotkanie z literaturą / Marta Jarmuszczyk. W: *Głos Wielkopolski*. – 2023, nr 210, s. 3

Relacja z obchodów Narodowego Czytania w Poznaniu, współorganizowanych przez WBPICAK.

NIKE 2023 / Wojciech Szot, Michał Nogaś. W: *Gazeta Wyborcza*. – 2023, nr 203, s. 6, 9

Omówienie siedmiu książek, nominowanych do Nagrody NIKE 2023, w tym tomu wierszy Piotra Sommera „Lata praktyki” wydane przez WBPICAK.

ODNALEZIONE... W: *IKS*. – 2023, nr 9, s. 35

O wystawie Janusza Chlasty „Upadki, odloty i krańce rzeczywistości” prezentowanej w WBPICAK.

POWSTAWANIE matki / Izabela Zagdan. W: *IKS*. – 2023, nr 8, s. 70-71

Rozmowa z Kamilą Janiak, laureatką Nagrody Literackiej miasta Warszawa za tomik „Miłość”, wydany przez WBPICAK.

SPOTKANIE wokół nowego numeru pisma „Miasteczko Poznań” – 1/2023. W: *IKS*. – 2023, nr 9, s. 104

O spotkaniu w Bibliotece Wojewódzkiej 25 IX 2023 – zapowiedź w „Afiszu”.

ŚWIATŁO punktowe / Dorota Heck. W: *T w ó r c z o ś ć* . – 2023, nr 7-8, s. 193-196
Omówienie zbioru opowiadań Grzegorza Filipa pt. „Illuminacja”, wydanego przez WBPiCAK.

W POEZJI chodzi o czułość i wzruszenie / Piotr Sommer, rozmawiał Wojciech Szot. W: *G a z e t a W y b o r c z a* . – 2023, nr 208, s. 17
Rozmowa z Piotrem Sommerem, nominowanym do Nagrody NIKE za tom „Lata praktyki”, wydany przez WBPiCAK.

VII. KRONIKA

A. Polskie nagrody i wyróżnienia

- **Nagrodę Literacką Nike 2023** otrzymała *Zyta Rudzka* za powieść „Ten się śmieje kto ma zęby”. Nagrodę Czytelników wręczono *Grzegorzowi Piątkowi*, wyróżniając książkę „Gdynia obiecana. Miasto, modernizm, modernizacja 1920-1939”.
- **Nagroda im. Wisławy Szymborskiej** za najlepszą książkę poetycką wydaną w 2022 roku trafiła do *Tomasza Różyckiego*; deceniono zbiór wierszy „Ręka pszczelarza”.
- **Nagrodę Główną Sezonu Wydawniczo-Księgarskiego Ikar 2023** otrzymał *Marcin Szczygielski* za „poruszanie w książkach dla młodych czytelników najbardziej aktualnych i palących problemów ich pokolenia oraz uniwersalizm tematyki owocujący tłumaczeniami na kilkanaście języków obcych”.
- W 63. edycji **Konkursu Polskiego Towarzystwa Wydawców Książek „Najpiękniejsze Polskie Książki 2022”** zwyciężyły m.in. publikacje: w kategorii Literatura piękna – „Pustko” Macieja Bobuli Wrocławskiego Wydawnictwa WARSTWY i Wrocławskiego Domu Literatury (Joanna Jopkiewicz – projekt graficzny i skład, Maciej Bobula – ilustracje, Dawid Skrabek – koncepcja graficzna) oraz seria „Philip Marlowe” Raymonda Chandlera wydana przez Wydawnictwo KARAKTER (Przemek Dębowski – projekt graficzny); w kategorii Książki dla dzieci i młodzieży – „Poławiacz cieni” Erny Rosenstein Wydawnictwa Wolno (Katarzyna Walentyłowicz – ilustracje, Marcin Markowski – projekt graficzny i skład) oraz „Wilki. Historie prawdziwe” Michała Figury, Aleksandry i Daniela Mizielińskich Wydawnictwa Dwie Siostry ; w kategorii Sztuka i fotografia – albumy i katalogi – „Ziemia otworzy usta” autorstwa Erny Rosenstein i Aubrey’a Williama pod red. Jakuba Gawkowskiego wydana przez Muzeum Sztuki w Łodzi (Ryszard Bienert – projekt graficzny) oraz „Wilhelm Sasnal. Tytuł niepodany [Taki pejzaż]” pod red. Adama Szymczyka Wydawnictwa Krytyki Politycznej (Agata Biskup – projekt graficzny). Nagrodę honorową przyznano Andrzejowi Bednarczykowi i Joannie Tyborowskiej za oryginalną i zaskakującą koncepcję wydawniczą oraz wyjątkowe ilustracje do książki Andrzeja Bednarczyka „Listy Minotaura do zakażonych”, wydanej przez Akademię Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie i Galerię Sztuki im. Jana Tarasina w Kaliszu oraz Drukarni AKAPIT za perfekcyjne wykonanie drukarskie i introligatorskie.

- **Nagrody Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk za najlepszą publikację o Wielkopolsce** w 2022 roku otrzymali: *Artur Makowski* – autor monografii „Życie codzienne mieszkańców Pleszewa w drugiej połowie XVIII wieku” (kategoria Literatura naukowa) oraz *Radosław Nawrot* za publikację „Gaspar da Gama” (Literatura popularnonaukowa i beletrystyka). W kategorii Literatura dotycząca miasta Poznania nagrodę przyznano publikacji pt. „Wyparte historie. Antysemityzm na Uniwersytecie Poznańskim w latach 1919-1939” pod red. *Macieja Michalskiego* i *Krzysztofa Podemskiego* Wydawnictwa Naukowego UAM. Nagrodą specjalną wyróżniono „Kronikę Miasta Poznania” z okazji 100-lecia istnienia czasopisma.
- **Nagrodą w Konkursie im. Tymoteusza Karpowicza** wyróżniono: *Jagodę Maciejczyk* za recenzję książki „Berdyczów” Marty Kozłowskiej, *Piotra Marcinkowa* za recenzję tomu poetyckiego „śnieg” Macieja Roberta oraz *Karolinę Chyłę* za recenzję książki „Rodziewiczówna. Gorąca dusza” Emilii Padoł.
- **Nagrodę Poetycką im. Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego Orfeusz** za najlepszy tom poetycki roku 2022 przyznano *Annie Piwkowskiej* za dzieło „Furtianie”, natomiast **Orfeusza Mazurskiego** za najlepszy tom wydany w Polsce północno-wschodniej (Warmia, Mazury, Podlasie) otrzymał *Erazm Stefanowski* za tomik „Ja grosz świętości”.
- **Nagrodę im. Janusza A. Zajdla** w kategorii Najlepsza powieść otrzymał *Radek Rak*, za książkę „Aglą. Alef”. Laureatem w kategorii Najlepsze opowiadanie, drugi rok z rzędu, został *Michał Cholewa* – autor opowiadania „Na granicy”.
- Laureatem **Dorocznej Nagrody Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego** w 2023 roku w kategorii Literatura został *Andrzej Sapkowski*, a **Nagrody im. Tomasza Merty „Między Literaturą a Historią”** – *Rafał Ziemkiewicz*.
- Zarząd Główny Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich przyznał **Nagrodę Naukową im. Adama Łysakowskiego** za rok 2022 *Monice Krakowskiej* za pracę „Zachowania informacyjne człowieka w kontekście zjawiska epistemicznej bańki informacyjnej : propozycja nowej koncepcji” w kategorii Prace o charakterze teoretycznym, metodologicznym, źródłowym oraz *Jerzemu Jarowieckiemu* za dzieło „Prasa we Lwowie w latach 1918-1945” w kategorii Prace o charakterze dokumentacyjno-informacyjnym.
- Nagrody **Konkursu Literackiego Instytutu Literatury „Nowy Dokument Tekstowy”** trafiły do: *Pawła Kondratowicza* za tom „Wzgarda” (kategoria

Liryka); *Mateusza Parkasiewicza* za projekt książki „Georgia” (Epika) oraz *Grzegorza Górnego* za dramat „Ojczce Mój” (Dramat).

- Zwycięzcami **konkursu prozatorskiego Instytutu Literatury „SNUJ STORY 2023”** zostali: *Hubert Sulima* za tekst „Życie i czasy piórolotka śnieżynki”, *Marta Maciejewska* za „Szkatułę ze św. Teresą” oraz *Marcin Majchrzak* za tekst „Dług”.
- W **konkursie poetyckim Instytutu Literatury „PODAJ FRAZĘ 2023”** zwyciężyli: *Michał Mytnik*, *Aleksandra Górecka* i *Piotr Kolasiuk*.
- **Nagroda Literacka im. Jerzego Żuławskiego** w 2023 r. przypadła *Radkowi Rakowi* za powieść „Agl. Alef”.
- Odbiorcą tegorocznej edycji **Nagrody Literackiej im. Witolda Gombrowicza** został *Jakub Nowak*, autor powieści „To przez ten wiatr”.
- Laureatami 18. **Nagrody Literackiej GDYNIA** zostali: *Grzegorz Piątek* – autor eseju „Gdynia obiecana. Miasto, modernizm, modernizacja 1920-1939”, *Marcin Czerkasow* – autor tomu poetyckiego „Mountain View”, *Małgorzata Żarów* – twórczyni prozy „Zaklinanie węży w gorące wieczory” oraz *Jerzy Koch* – tłumacz powieści „Mój mały zwierzaku” M.L. Rijnevelda.
- Tegoroczną **Nagrodę Identitas**, o którą mogą ubiegać się polscy pisarze przed 41. rokiem życia, otrzymał *Jan Maciejewski* za zbiór tekstów „Milczenie katedry”. Dodatkowe wyróżnienie otrzymał *Andrzej Muszyński* za książkę „Bez. Ballada o Joannie i Władku z jurajskiej doliny”.
- **Nagrodą „Złotej Róży”** w 2023 roku wyróżniono *Januarego i Januarego 3 Weinerów* za książkę „Jak powstało życie na ziemi”, uznaną za najlepszą polską książkę popularnonaukową minionego sezonu wydawniczego napisaną po polsku.

B. Międzynarodowe nagrody i wyróżnienia

- Laureatem **literackiego Nobla 2023** został norweski pisarz i dramaturg *Jon Fosse* za „nowatorskie sztuki i prozę, które dają wyraz temu, co niewypowiedziane”.
- **Międzynarodową Nagrodę Literacką im. Carlosa Fuentes**a otrzymała w 2023 roku *Elena Poniatowska* (właśc. Hélène Elizabeth Louise Amelie Paula Dolores Poniatowska Amor), meksykańska pisarka i dziennikarka polskiego pochodzenia.

- **Międzynarodową Nagrodę Literacką im. Zbigniewa Herberta** w 2023 roku przyznano litewskiemu poecie *Tomasowi Venclovié*.
- **Międzynarodową Nagrodą Literacką „Literary Flame”** w 2023 r. uhonorowano *Olę Tokarczuk*.
- **Litewską Nagrodę św. Hieronima**, patrona tłumaczy, otrzymali w 2023 r. *Kamil Pecela* i *Dalia Švambaryté*.
- Laureatką **Nagrody Drahomána** za rok 2022 dla tłumaczy z języka ukraińskiego na języki świata została *Iryna Dmytryszyn* za przekład powieści Serhija Żadana „Internat”.
- Nagrodę w **Konkursie „Ambasador Nowej Europy”** za 2021 rok otrzymał *Jaroslav Rudiš* za powieść „Ostatnia podróż Winterberga” w tłumaczeniu Małgorzaty Gralińskiej. Nagrodę za rok 2022 otrzymali *Jarosław Hrycak* i *Iza Chruślińska* za książkę „Zrozumieć Ukrainę. Historia mówiona”, a także *Kinga Nettmann-Multanowska* za „Warszawa rysuje Skopje”.

C. Z m a r l i

- WIKTORIA AMELINA (1.07.2023), ukraińska pisarka
- MARIAN STĘPIEŃ (8.07.2023), profesor nauk humanistycznych, znawca literatury, krytyk, eseista
- MILAN KUNDERA (11.07.2023), czeski i francuski pisarz, autor m.in. powieści „Nieznośna lekkość bytu”
- LECH JEĆZMYK (17.07.2023), tłumacz literatury anglojęzycznej i rosyjskiej, redaktor naczelny „Fantastyki” i „Nowej Fantastyki”
- TONY BENNETT (21.07.2023), amerykański wokalista jazzowy pochodzenia włoskiego
- HALINA SOBOLEWSKA (pseud. „Zofia”), (24.07.2023), sanitariuszka powstania warszawskiego, aktorka teatralna, związana z Wielkopolską
- SINÉAD O’CONNOR (właśc. Shuhada Sadaqat), (25.07.2023), irlandzka piosenkarka, kompozytorka i autorka tekstów
- ANDRZEJ ZIENIEWICZ (30.07.2023), profesor, historyk literatury, wykładowca Uniwersytetu Warszawskiego
- BOGDAN GRZEŁOŃSKI (01.08.2023), dyplomata i historyk, ambasador RP w Kanadzie (1997-2000), autor książek historycznych, nauczyciel akademicki

- HÉLÈNE CARRÈRE D'ENCAUSSE (5.08.2023), francuska historyczka i nauczycielka akademicka, członkini Akademii Francuskiej, posłanka do Parlamentu Europejskiego IV kadencji
- WILLIAM DAVID FRIEDKIN (7.08.2023), amerykański reżyser, producent filmowy i scenarzysta
- JANINA OSEWSKA (09.08.2023), pedagożka, poetka, animatorka życia literackiego, regionoznawczyni, fotografka
- JAN KASPER (11.08.2023), poeta, założyciel Teatru Prób w Wągrowcu, nauczyciel i wychowawca
- JÓZEF KAŃSKI (19.08.2023), krytyk muzyczny, muzykolog, pianista, redaktor „Ruchu Muzycznego” oraz Polskiego Radia
- ANDRZEJ PRECIGS (26.08.2023), polski aktor teatralny i filmowy, reżyser dubbingu i samorządowiec
- TADEUSZ MALIŃSKI (13.09.2023), chemik, specjalizujący się w bionanotechnologii w medycznych naukach podstawowych i klinicznych, związany z Wielkopolską
- STEFAN MROCZKOWSKI, zm. (22.09.2023), twórca i reżyser telewizyjny, satyryk, związany z Wielkopolską
- TADEUSZ ÁRPÁD Olszański (22.09.2023), pisarz, dziennikarz, publicysta i tłumacz
- MICHAŁ GŁOWIŃSKI (29.09.2023), filolog, historyk i teoretyk literatury specjalizujący się w najnowszej historii literatury polskiej, profesor nauk humanistycznych, członek Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności, pisarz, autor podręczników dla studentów polonistyki, prozy wspomnieniowej, esejów i prac językoznawczych